

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Příčiny, průběh a důsledky částečné mobilizace Československa
v květnu 1938**

Miroslav Adamec

Plzeň 2015

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Moderní dějiny

Diplomová práce

**Příčiny, průběh a důsledky částečné mobilizace Československa
v květnu 1938**

Miroslav Adamec

Vedoucí práce:

PhDr. Lukáš Novotný, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2015 .....

Touto cestou bych rád poděkoval PhDr. Lukáši Novotnému, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce.

Obsah

1. ÚVOD	1
2. CESTA KE KVĚTNOVÉ KRIZI 1938.....	5
2.1 Československo obklopeno nepřáteli	5
2.2 Československo a Velká Británie	9
2.3 Československo a Francie.....	12
2.4 Anšlus Rakouska	17
3. KVĚTNOVÁ KRIZE.....	25
3.1 Na radě je Československo	25
3.2 Sudetští Němci v krizovém období	31
3.3 Českoslovenští zpravodajci varují.....	37
3.4 Mimořádná vojenská opatření státu	47
3.5 Reakce v zahraničí.....	62
3.5.1 Průběh diplomatických jednání během květnové krize	62
3.5.2 Role Sovětského svazu v květnu 1938	70
4. INTERPRETACE KVĚTNOVÉ KRIZE.....	75
5. ZÁVĚR.....	78
6. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	81

7. PŘÍLOHY..... 90

8. RESUMÉ 93

1. ÚVOD

Krizový průběh 30. let 20. století patří v moderních dějinách k těm nejvíce nepřitažlivějším obdobím. Charakterizuje je postupný rozpad chatrných základů versailleského mírového systému a vzestup totalitních diktatur, především nacismu v Německu. Uplatňování politiky appeasementu britskými a francouzskými vládami, s cílem vyhnout se za každou cenu válečným hrůzám, které se odehrály za první světové války, vedlo nakonec až ke konferenci v Mnichově. Ústupky a usmiřování Třetí říše ze strany západních mocností měly fatální důsledky nejdříve pro Rakousko. Poté se pozornost všech zúčastněných stran obrátila na Československo, ostrov demokracie ve střední Evropě, obklopený zeměmi, jež si na jeho území činily větší či menší nároky. Ovšem „vřed střední Evropy“, jak Československo nazývala nacistická propaganda, se nehodlal vzdát svých historických území bez boje. Provedení částečné mobilizace jeho armády v květnu 1938 dokládalo touhu zachovat celistvost republiky za každou cenu a ukázat světu, že se případ Rakouska opakovat nebude. Diplomová práce se zaměřuje na příčiny, průběh a důsledky této události, u níž dodnes visí řada otazníků.

Řada nezodpovězených otázek se týká především samotných příčin, a to údajných pohybů německých armád u československých hranic v polovině května 1938. Zamýšlel skutečně Adolf Hitler válečný konflikt s Československem již dva měsíce po obsazení Rakouska? Zakládaly se zpravodajské informace o přesunech Wehrmachtu na pravdě nebo prezidentu Beneše a vládu v Praze někdo obelstil? Jedním z úkolů této práce je pokusit se na tyto otázky odpovědět. Mým hlavním cílem v diplomové práci je analýza komplexního zpracování daného tématu. Při psaní budou využity metoda přímá a chronologická a přístupy analýzy a komparace.

Práce je tematicky rozložena do tří základních kapitol, které obsahují další podkapitoly. K dostatečnému pochopení daného tématu se

v první kapitole diplomové práce věnuji zahraničním vztahům Československa s klíčovými zeměmi – Velké Británie, Francie, Německo, sousedních států i Sovětského svazu. Poté se zabývám obsazením Rakouska v březnu 1938 a důsledky, které z toho pramenily pro Československo.

Ve stěžejní druhé kapitole je zprvu věnován prostor důvodům zhoršujících se vztahů Československa a Třetí říše, které následovaly po anšlusu, a německým vojenským přípravám. Nato následuje podkapitola o německé národnostní menšině, z větší části uskupené v Sudetoněmecké straně, a neshadném poměru mezi ní a pražskou vládou. V kapitole se též zabývám československými obecními volbami v květnu a červnu 1938, jejichž očekávaný neklidný průběh byl jedním z důvodů, proč večer 20. května Praha vyhlásila mimořádná vojenská opatření. Průběh částečné mobilizace spolu s již zmíněnými zprávami zpravodajců lze označit za hlavní obsah práce.

Diplomová práce je zakončena krátkou kapitolou, ve které se snažím o vyložení rozdílné interpretace květnové krize mezi předními tuzemskými i zahraničními historiky. Týká se především názory na otázku zpravodajských informací, hlásících zvýšenou koncentraci německých armád poblíž československých hranic.

Téma práce bylo zvoleno na základě dlouhodobého zájmu o problematiku dějin předválečného Československa. V případě použitých zdrojů jsem vycházel z publikovaných i nepublikovaných pramenů, rozsáhlé literatury (množství monografií, memoárů významných osob tehdejší doby, sborníků a historických časopisů) a zčásti také dobového tisku a internetových zdrojů.

K napsání kapitol o zahraničních vztazích a průběhu diplomatických jednání jsem využil především publikace předních českých odborníků na toto téma, historiků Jindřicha Dejmka (*Edvard Beneš. Politická biografie českého demokrata. Část II. Prezident republiky a vůdce národního odboje (1935–1948)*), *Historik v čele*

diplomacie. Kamil Krofta. *Studie z dějin československé zahraniční politiky v letech 1936–1938 a Nenaplněné naděje. Politické a diplomatické vztahy Československa a Velké Británie (1918–1938)*) a Roberta Kvačka (*Nad Evropou zataženo. Československo a Evropa 1933–1937 a Obtížné spojenectví. Politicko-diplomatické vztahy mezi Československem a Francií 1937–1938*). Nejstěžejnějším zdrojem informací pro mě v této problematice znamenaly vydané *Dokumenty československé zahraniční politiky XX/I. Československá zahraniční politika v roce 1938. Svazek I (1. leden – 30. červen 1938)*. Dále za zmínku jistě stojí publikace Bořivoje Čelovského (*Mnichovská dohoda 1938*), Jiřího Ellingera (*Neville Chamberlain. Od usmiřování k válce. Britská zahraniční politika, 1937–1940*) a Igora Lukeše (*Československo mezi Stalinem a Hitlerem. Benešova cesta k Mnichovu*).

V kapitole o vztahu sudetských Němců k Československu jsem vedle článků z historických časopisů a příspěvků ze sborníků vycházel především z publikací Detlefa Brandese (*Sudetští Němci v krizovém roce 1938*), Jana Kuklíka a Jana Němečka (*Od národního státu ke státu národností? Národnostní status a snahy o řešení menšinové otázky v Československu v roce 1938*), Andreje Tótha, Lukáše Novotného a Michala Stehlíka (*Národnostní menšiny v Československu 1918–1938. Od státu národnému ke státu národnostnímu?*).

V klíčové kapitole o zachycených zprávách zpravodajců a průběhu mimořádných vojenských opatření jsem čerpal ve VÚA – Praha z fondu MNO – HŠ a dále publikací Jaroslava Beneše (*Stráž obrany státu 1936–1939*), Jaroslava a Stanislava Kokoškových (*Spor o agenta A-54*), Václava Kurala a Františka Vaška (*Hitlerova odložená válka za zničení ČSR*) Jindřicha Marka (*Hraničářská kalvárie. Příběhy posledních obránců Masarykovy republiky na severu Čech a Podkarpatské Rusi v letech 1938–1939*), Pavla Šrámka (*Když zemřít, tak čestně. Československá armáda v září 1938*), množství článků Karla Straky či poválečné výpovědi Ludvíka Krejčího a Emila Strankmüllera.

Z bohaté memoárové literatury jsem čerpal hlavně z pamětí Edvarda Beneše (*Mnichovské dny*), Prokopa Drtiny (*Československo můj osud. Kniha života českého demokrata 20. století. Svazek první. Kniha 1. Přes Mnichov do emigrace*), Vlastimila Klímy (1938: *Měli jsme kapitulovat?*), Jaromíra Kopeckého (*Paměti diplomata*), Kamila Krofty (*Z dob naší první republiky*), Vojtěcha Mastného (*Vzpomínky diplomata. Ze vzpomínek a dokumentů československého diplomata*) či Františka Moravce (*Špión, jemuž nevěřili. Gen. František Moravec*).

Diplomovou práci jsem obohatil rovněž publikovanými prameny, z nichž nejvýznamnější jsou *Československo a norimberský proces. Hlavní dokumenty norimberského procesu o zločinech nacistů proti Československu, Mnichov v dokumentech. 1. díl. Zrada západních mocností na Československu, Protifašistický a národně osvobozenecký boj českého a slovenského lidu 1938–1945. Edice dokumentů, 1. díl, 1. svazek, 2. sešit, Období od 19. dubna do 31. července 1938, Edvard Beneš. Projevy – články – rozhovory. 1935 – 1938 nebo So oder so. Řešení české otázky podle německých dokumentů 1933–1945.*

2. CESTA KE KVĚTNOVÉ KRIZI 1938

2.1 Československo obklopeno nepřáteli

Československo, jeden z nástupnických států rozpadlé rakousko-uherské monarchie, se již při svém vzniku ocitlo v nezáviděníhodné situaci. Složitá geografická poloha se pro pražskou vládu stala obrovským břemenem. Nově vzniklý stát byl obklopen německo-rakousko-maďarským sevřením, poraženými státy, které volaly po revizi mírových smluv. Edvard Beneš proto ve svém prvním parlamentním projevu v září 1919 varoval: „... *naše poloha geografická a politická je a bude vždycky těžká. Musíme se vážně dívat vedle sebe a hledat cesty, jak na všechny strany zajistíme svoji budoucnost.*“¹ Brzy se mělo ukázat, že i soužití s polským sousedem bude více než napjaté. Územní rozpory s Maďarskem a Polskem, spojené s krátkými pohraničními válkami, měly taktéž negativně poznamenat vztahy do budoucna. S žádným ze sousedních států, s výjimkou Rumunska, se kterým však byla hranice nejkratší, nedošlo během 20. a 30. let k navázání takových vztahů, o nichž by se dalo v zahraniční politice opřít.

Neméně závažným problémem Československa byla též jeho komplikovaná národnostní struktura. Podle sčítání lidu z roku 1921 tvořil uměle proklamovaný národ „československý“ pouze 65,5% z celkového počtu obyvatel. Vedle Čechů a Slováků zemi obývaly více než třímilionová německá a tři čtvrtě milionová maďarská menšina. Při polských hranicích byla soustředěna podstatně menší, avšak aktivní minorita polská.²

Československo, které bylo obklopeno ať už silnějšími nebo slabšími formami autoritářských režimů, se ve střední Evropě stalo jakýmsi ostrovem demokracie, kam směřovaly stovky politických

---

¹ DEJMEK, Jindřich. *Edvard Beneš. Politická biografie českého demokrata. Část I. Revolucionář a diplomat (1884–1935)*. Praha 2006, s. 259.

² KLIMEK, Antonín, KUBŮ, Eduard, *Československá zahraniční politika 1918–1938*, Praha 1995, s. 9.

uprchlíků z okolních zemí, což vztahy se sousedními státy ještě více zhoršovalo. Ministerstvo zahraničních věcí (MZV) sice zejména ve 20. letech zaznamenalo několik úspěšných jednání s německými, rakouskými či polskými protějšky,³ avšak v osudovém roce 1938 měly být harmonické vztahy se sousedy už jen zbožným přáním.

Na počátku roku 1938 byla německá Třetí říše nejen největší starostí Československa, ale i většiny Evropy. Totalitní a plně zkonsolidovaný nacistický režim měl za sebou řadu úspěchů. Za tichého přihlížení Velké Británie a Francie došlo v Německu v březnu 1935 ke znovuzavedení branné povinnosti⁴ a souběžně bylo zahájeno mohutné zbrojení. Když 7. března 1936 německé oddíly vpochoďovaly do demilitarizované zóny v Porýní, Paříž a Londýn se omezily pouze na slovní protesty. Ještě téhož roku došlo k podepsání Osy Berlín-Řím-Tokio. V nadcházející španělské občanské válce poté německá a italská vojska mohla nerušeně cvičit svoje vojenské umění, aniž by jim v tom kdokoliv bránil. Současně došlo v Německu k potlačení téměř veškeré opozice a říšský kancléř Adolf Hitler si upevnil moc v armádě. Není divu, že se Československo a další středoevropské státy cítily nacistickým Německem bezprostředně ohroženy.

První muž československé zahraniční politiky Edvard Beneš si samozřejmě hrozbu ze strany mocného souseda uvědomoval, a proto hledal oporu v západních velmocích a později v Sovětském svazu. Československo se po první světové válce vždy snažilo hrát důležitou roli v evropské politice. Důkazem toho byla participace na klíčových jednáních v otázkách všeobecného odzbrojení a zajištění míru na principu kolektivní bezpečnosti.⁵ Beneš rovněž vkládal naděje do

---

³ Do nástupu Adolfa Hitlera v Německu v roce 1933 panovaly mezi Prahou a Berlínem poměrně korektní vztahy. Totéž lze říci o vztahu s vídeňskou vládou. Poměr s oběma zeměmi byl založen zejména na hospodářské spolupráci. Slibně rozjetá diplomatická jednání s Polskem v první polovině 20. let přerušil nástup Józefa Piłsudského v roce 1926.

⁴ V důsledku zavedení branné moci v Německu byla v dubnu 1935 svolána konference ve Strese, avšak výsledný obsah dohody zástupců Velké Británie, Francie a Itálie odpovídal spíše akademičnosti než praktičnosti.

⁵ Sám Beneš byl uznávaným účastníkem konferencí v Janově (1922), Locarnu (1925), Haagu (1930) či Lausanne (1932).

Společnosti národů, mezinárodní organizace, sídlící v Ženevě, jež měla zabránit dalším válečným pohromám. V roce 1935 se dokonce na rok stal jejím předsedou.

Nesporný úspěch pro československou zahraniční politiku přišel v květnu 1935, když došlo k podepsání spojenecké smlouvy se Sovětským svazem, která tak doplnila již existující smlouvu s Francií z roku 1924. To v Berlíně rázem vyvolalo vlnu nevole a Československo se v následujících letech stále více stávalo terčem štvavé a nenávislné kampaně. Jeden z prvních takových útoků přišel v září 1936 na sjezdu NSDAP v Norimberku, kde říšský ministr propagandy Joseph Goebbels lživě tvrdil, že se na československém území nachází 36 letišť, ze kterých mohou sovětské bombardéry startovat proti Německu i Evropě.⁶

Postupující 30. léta se nesla ve znamení politiky appeasementu, ustupování (též usmiřování) britských a francouzských vlád před vzrůstající mocí Německa a fašistické Itálie. Italská expanze do Habeše, občanská válka ve Španělsku a japonská agrese na Dálném východě navíc naplno prokázaly neschopnost Společnosti národů účinně zasáhnout ve prospěch napadených.

Za otevřeně nepřátelský lze považovat meziválečný poměr Maďarska k Československu. Poražený a ponížený stát, který první světovou válkou přišel o dvě třetiny rozlohy a 60% obyvatel z původního celku Svatoštěpánské koruny,⁷ se nemínil vzdát slovenského teritoria s početnou maďarskou menšinou. Po několikaměsíční válce o Slovensko československá armáda odrazila maďarské oddíly a brzy nato došlo v červnu 1920 k podpisu definitivní mírové smlouvy v Trianonu. Z obav o revizi trianonské smlouvy a maďarském pokusu vmísit se do probíhající polsko-ruské války na straně Rudé armády došlo mezi lety 1920–1921 k podpisu dvoustranných vojenských smluv mezi Československem,

---

⁶ DEJMEK, Jindřich. *Edvard Beneš. Politická biografie českého demokrata. Část II. Prezident republiky a vůdce národního odboje (1936–1948)*. Praha 2008, s. 47.

⁷ KŘEN, Jan, *Dvě století střední Evropy*. Praha 2005, s. 362.

Rumunskem a Královstvím Srbů, Chorvatů a Slovinců.⁸ Aliance těchto tří států vešla do povědomí jako Malá dohoda⁹ a stala se opěrným pilířem pražského MZV. V následujících letech se tomuto svazku dostalo také výrazné podpory ze strany Francie.

V průběhu 30. let začal postupně význam malodohodového spojení upadat, a to ze dvou hlavních důvodů. Byla to Francie a její odklon od politiky kolektivní bezpečnosti¹⁰ a politika appeasementu a německá hospodářská expanze do jihovýchodní Evropy, jejímž cílem bylo ovládnout jugoslávské a rumunské hospodářství. Třetí říši se podařilo získat rozhodující úlohu v zemědělském exportu obou zemí, čímž si v podunajském regionu zajistila potřebný politický vliv.

V červnu 1936 na schůzce hlav malodohodových států v Bukurešti se Beneš marně snažil o prosazení paktu spojující jednotlivé státy proti jakémukoli nepříteli, tedy i Německu.¹¹ Definitivnímu rozkladu Malé dohody napomohla i proněmecky orientovaná zahraniční politika jugoslávského předsedy vlády Milana Stojadinoviće. Bělehradská vláda spatřovala ve Třetí říši budoucí rozhodující element ve střední Evropě, a jakožto spojenec Československa se začala jevit silně nespolehlivě. Když v srpnu 1938 skončilo v Bledu poslední zasedání malodohodových států, československý zahraniční ministr Kamil Krofta, muž jindy uhlazený a zdrženlivý, o premiérovi Jugoslávie prohlásil, že je to „všivák“.¹²

Pokud jde o vzájemné vztahy Československa s Polskem, po celou druhou a třetí dekádu 20. století je negativně ovlivňoval územní spor o nevelkou, avšak hospodářsky a dopravně významnou oblast Těšínska. Normalizaci vztahů s Varšavou nepřispěl ani přísně neutrální postoj

---

⁸ SLÁDEK, Zdeněk. *Malá dohoda 1919–1938. Její hospodářské, politické a vojenské komponenty*. Praha 2000, s. 19–21.

⁹ Termín Malá dohoda se poprvé objevil 20. února 1920 v maďarském plátku *Pesti Hírlap*. Šlo o posměšné přirovnání k dřívější Dohodě. Proti očekávání byl však název druhou stranou ochotně přijat. KVAČEK, Robert. *K politickému profilu Malé dohody*. In: *Mezinárodní vztahy 3*, 1968, 1, s. 26.

¹⁰ V roce 1936 se rumunský ministr zahraničí Nicolae Titulescu pokusil propojit Malou dohodu novou komplexní smlouvou s Francií, o což však Paříž nejevila příliš zájem.

¹¹ KVAČEK, Robert. *Nad Evropou zataženo. Československo a Evropa 1933–1937*. Praha 1966, s. 319.

¹² KLÍMA, Vlastimil, *1938: Měli jsme kapitulovat?*. Praha 2008, s. 174.

pražské vlády při polsko-ruském konfliktu či bránění průjezdů transportů vojenských dodávek z Francie v důsledku stávek revolučních dělníků a železničářů.¹³ Ačkoli se stejně zachovaly Německo a Rakousko, po celé meziválečné období to Varšava vyčítala pouze Československu.¹⁴ V roce 1926 se v Polsku ujal moci Józef Piłsudski, jenž o Československu smýšlel jako o státu „sezonního“ charakteru.¹⁵ Tuto tezi přijal také polský ministr zahraničí Józef Beck, který věřil ve spolupráci s Německem. Část vojenských kruhů v československé armádě v čele s náčelníkem generálního štábu Ludvíkem Krejčím trvala na zlepšení vztahů s Polskem, ovšem zahraničně-politické podmínky to nedovolily.

2. 2 Československo a Velká Británie

V zahraniční politice Československa měla po první světové válce hrát vedle Francie neméně důležitou roli především Velká Británie. Hlavním stoupencem spolupráce s Brity byl prezident Tomáš Garrigue Masaryk, jemuž byl anglosaský národ intelektuálně nejbližší. V následujících letech se však ukázalo, že Londýn, reprezentující celosvětové impérium s globálními zájmy a závazky, postupně vyklízí své pozice a že primární zodpovědnost přenechává na francouzské diplomacii.¹⁶ Naděje na získání britských garancí integrity Československa vzaly za své podpisem tzv. Západního garančního paktu na konferenci v Locarnu 16. října 1925. Velká Británie tak měla vůči Československu pouze závazky plynoucí z Paktu Společnosti národů, jež byly ve skutečnosti totožné například s vazbou na kteroukoliv zemi v Jižní Americe.¹⁷

---

¹³ GAJAN, Koloman, Polsko-ruská válka a vznik Malé dohody ve světle diplomatických dokumentů. In: DEJMEK, Jindřich, HANZAL, Josef (ed.). *České země a Československo v Evropě XIX. a XX. století. Sborník prací k 65. narozeninám prof. dr. Roberta Kvačka*. Praha 1997, s. 198.

¹⁴ MASAŘÍK, Hubert. *V proměnách Evropy. Paměti československého diplomata*. Praha 2002, s. 81.

¹⁵ DEJMEK, Jindřich, *Československo, jeho sousedé a velmoci ve XX. století (1918 až 1992)*. Praha 2002, s. 146.

¹⁶ DEJMEK, Jindřich. *Nenaplněné naděje. Politické a diplomatické vztahy Československa a Velké Británie (1918–1938)*. Praha 2003, s. 16.

¹⁷ DEJMEK, *Československo, jeho sousedé a velmoci*, s. 236.

V letech 1925–1938 byly československé zájmy u Svatojakubského dvora hájeny prezidentovým synem vyslancem Janem Masarykem. Díky značnému renomé svého otce si na západě získal četné kontakty, avšak nastupující politice appeasementu čelil marně. V roce 1928 v jednom ze svých telegramů do Prahy referoval: *„Anglie, byť by měla ty neb ony povrchní sympatie k problémům netýkajících se britského impéria, jest plně zaměstnána otázkami direktně se jí týkajícími a věcem, které se např. nám zdají vitálně důležitými, nevěnuje té pozornosti, kterou by i já předpokládal... Očekávat... nějakou aktivní nebo vyslovenou pomoc ze strany anglické v našem zápase o stabilizaci a uklidnění střední Evropy by bylo naivní. Jak jsem již mutatis mutandis několikrát upozorňoval, z Londýna do Šanghaje je mnohem blíže než do Košic...“*¹⁸

Dne 28. května 1937 se stal novým ministerským předsedou Velké Británie osmašedesátiletý konzervativec Neville Chamberlain, který vystřídal odstoupivšího Stanleyho Baldwina. Britské ministerstvo zahraničí, Foreign Office (FO), bylo v té době pod vlivem dvou mužů – ministrem zahraničí, mezi veřejností populárním, Anthonym Edenem a stálým státním podtajemníkem ministerstva zahraničí (tedy fakticky prvním náměstkem ministra) Robertem Vansittartem. Oproti svému předchůdci Baldwinovi se Chamberlain hned od nastoupení do úřadu projevoval jako aktivistický a iniciativní politik, zasahující postupně do dění jednotlivých ministerských resortů, ministerstvo zahraničí nevyjímaje.¹⁹

Pro pozdější vývoj vztahů Londýna s Černínským palácem²⁰ se stalo klíčové jmenování dvou nových úředníků britské diplomacie téhož roku – velvyslance Nevilla Hendersona v Berlíně a vyslance Basila C. Newtona v Praze. Henderson, jenž dosud zastával nevýznamné úřady v Bělehradě a Buenos Aires, předal v Berlíně pověřovací listiny

---

¹⁸ DEJMEK, Československo, jeho sousedé a velmoci, s. 236.

¹⁹ ELLINGER, Jiří. *Neville Chamberlain. Od usmiřování k válce. Britská zahraniční politika, 1937–1940.* Praha 2009, s. 115.

²⁰ Od roku 1934 sídlo pražského MZV.

11. května. V budoucnu se poté často dostával do střetů se svými nadřízenými, kteří mu vyčítali provádění samostatné politiky či až příliš vstřícné vystupování vůči nacistickým pohlavárům.²¹ Basil Newton, zkušený diplomat, ovšem stejně jako jeho předchůdci, znající lépe Dálný východ než střední Evropu, se za dva roky trvající pražskou misi z češtiny naučil sotva pár slov.²² Zprávy Hendersona a Newtona posílané do Londýna byly do značné míry ovlivněné sympatiemi k Německu a naopak lhostejností k Československu.

Premiér Chamberlain v britské zahraniční politice jako hlavní cíl vytyčil dohodu s diktátorskými režimy. Kromě obav z nacistické expanze do střední a jihovýchodní Evropy vzrůstalo nebezpečí před Mussoliniho Itálií ve Středomoří a též panovaly obavy nad ztrátou britského vlivu v jihovýchodní Asii, kterou ohrožovalo Japonské císařství. Bojovat se všemi protivníky najednou nebylo v silách britského impéria, proto si FO určilo za hlavní úkol minimalizovat počet potencionálních nepřátel a získat tak dostatečný čas na budoucí konflikt.

Postupně narůstal britský zájem o dění v Československu, avšak ne takovým způsobem, jak si Edvard Beneš, tehdy již prezident republiky, představoval. Po československých parlamentních volbách v roce 1935, ve kterých zvítězila se ziskem 15,2 % hlasů Sudetoněmecká strana (SdP) v čele s Konradem Henleinem,²³ sílil tlak britské diplomacie na pražskou vládu, aby projevila větší velkorysost vůči své početné německé menšině. Z pohledu britské zahraniční politiky byly patrné snahy o narovnání poměrů mezi západními velmocemi a Německem, což mělo vyžadovat i nápravu údajných nespravedlností spáchaných německému národu po první světové válce.²⁴ V listopadu 1937 došlo k neoficiální návštěvě

---

²¹ ELLINGER, s. 128–129.

²² DEJMEK, *Nenaplněné naděje*, s. 325.

²³ ŠEPTÁK, Miroslav, Sudetoněmecká strana a parlamentní volby v květnu 1935. In: TAUCHEN, Jaromír, SCHELLE, Karel (eds.). *Češi a Němci v meziválečném Československu. Sborník z kolokvia pořádaného katedrou dějin státu a práva Právnické fakulty Masarykovy Univerzity, The European Society for History of Law a Moravským zemským archivem v Brně. Brno 2013, s. 265.*

²⁴ DEJMEK, *Československo, jeho sousedé a velmoci*, s. 239.

blízkého Chamberlainova spolupracovníka lorda Edwarda Halifaxe v Německu, kde se setkal s Hitlerem. Říšskému kancléři přímo naznačil, že vláda Jeho Veličenstva nebude Německu bránit v otázce územních nároků na Gdaňsk, Rakousko a Československo, bude-li prováděna pokojnou cestou.²⁵ Britský desinterest vůči střední Evropě byl tedy evidentní, což nacistickým plánům plně nahrávalo.

Z telegramů zaslanych do Prahy Janem Masarykem lze přesvědčivě vyčíst, jaká nepříznivá situace pro Československo nastávala. Květnatý a expresivními výrazy doplněný vyslancův osobitý jazyk byl pověstný. V telefonní komunikaci Beneše s Masarykem se často objevovaly urážky adresované Chamberlainovi, Wilsonovi a Hendersonovi. Tuto linku brzy zachytila německá protišpionážní služba Hermanna Göringa a záznamy hovorů byly vzápětí odeslány do Londýna, kde je německý rada velvyslanectví Erich Kordt dostal za úkol přeložit siru Horaci Wilsonovi.²⁶ Britský historik Leonard Mosley ve své knize *Velký odklad. 13. září 1938 – 3. září 1939* z roku 1969 tvrdí, že v důsledku tohoto incidentu bylo britské špionážní službě nařizeno, aby na patřičná místa předávala všechny Masarykovy rozhovory, ať již se sebeurážlivějším obsahem. Brzy nato dostalo BBC příkaz, aby byl při rozhlasovém vysílání ihned zesílen tón proti Československu.²⁷

2.3 Československo a Francie

Francie z první světové války vzešla jako vítěz. Podepsáním mírové smlouvy ve Versailles 28. června 1919 byla potvrzena její hegemonie na poli diplomacie a jako jedna ze světových velmocí se stala garantem stávajícího pořádku v Evropě i v celém světě. V nově vzniklém Československu a Polsku spatřovala Quai d'Orsay možné východní spojení proti eventuální německé hrozbě v budoucnu, čehož si

---

²⁵ Rozhovor mezi Hitlerem a Halifaxem, 19. 11. 1937, Obersalzberg, *Mnichov v dokumentech. I. díl. Zrada západních mocností na Československu*. Praha 1958, č. 2, s. 18–21.

²⁶ Horace Wilson (1882–1972), vysoce postavený státní úředník ve Foreign Office a poradce Nevilla Chamberlaina.

²⁷ MASÁŘÍK, s. 184–185.

uvědomovala i Praha. Na prvním zasedání její vlády v prosinci 1918 prezident Masaryk pronesl, že „*musíme mít jednoho přítele, který se nás vždy ujme, a to budou Francouzi ...*“²⁸ Pro Edvarda Beneše znamenala Francie v meziválečných letech základní stavební kámen v udržení poválečného statu quo ve střední Evropě, v jehož rámci Československo existovalo. Následujících dvacet let měla toto spojení provázet řada úspěchů i trpkých zklamání.

Zahraniční politiku Francie ve 20. a 30. letech do značné míry limitovalo množství problémů v politice vnitřní. Ve válce padlo 1,3 milionu mužů a miliony dalších byly trvale postiženy, což v prvních poválečných letech ochromilo hospodářství a průmysl. Též byla nutná obnova válkou zpuštěného severu a severozápadu země. Zásadním problémem se ukázala i mimořádná nestabilita pravicových a levicových vlád mezi válkami. Za dvě desetiletí se vystřídaly čtyři desítky vlád s průměrným šestiměsíčním trváním.²⁹ Vnitropolitickou krizi zapříčinily rovněž špatná hospodářská situace,³⁰ vysoká nezaměstnanost, časté dělnické stávkové akce, problémy finanční, měnové a sociální, politické boje mezi pravicí a levicí a korupční aféry.

Po dlouhých a komplikovaných diplomatických jednáních došlo 25. ledna 1924 v Paříži k popsání francouzsko-československé přátelské smlouvy, která završila začlenění Československa do francouzského spojeneckého systému v Evropě.³¹ Ačkoliv nové spojení prozatím postrádalo vojenské klauzule, u evropských států, jako byly Velká Británie, Itálie, Německo, Maďarsko a Polsko, se nesetkalo s kladným přijetím.³² Následná konference v Locarnu zrovnoprávnila postavení

---

²⁸ DEJMEK, Československo, jeho sousedé a velmoci, s. 263.

²⁹ ČELOVSKÝ, Bořivoj, *Mnichovská dohoda 1938*. Šenov u Ostravy 1999, s. 30.

³⁰ Během vlád Raymonda Poincarého (1926–1929) došlo ve Francii k několikaleté hospodářské prosperitě, která byla ukončena až celosvětovou hospodářskou krizí, jež se v zemi projevila v roce 1932. Díky finančním přebytkům ve státních rozpočtech započala v roce 1929 výstavba Maginotovy linie.

³¹ BŘACH, Radko. *Spojenecká smlouva mezi Československem a Francií z 25. ledna 1925 a garanční dohoda čs.-francouzská z 16. října 1925*. In: *Historie a vojenství: sborník Vojenského historického ústavu* 43, 1994, 6, s. 3–9.

³² KLIMEK, KUBŮ, s. 48.

Německa a politicko-mocensky oslabila Francii. Velká Británie se odmítala politicky angažovat na východ od Rýna, a tak Francie byla sama, kdo garantoval nově uzavřené arbitrážní dohody Německa s Polskem a Československem.³³ Existující francouzsko-československá smlouva o přátelství byla nově doplněna garančními zárukami 16. října 1925.³⁴

Francie se do budoucna zaručila integrovat menší středoevropské státy, aniž by s nimi měla společnou hranici, a to vyžadovalo výstavbu ofenzivních ozbrojených sil. Vzhledem k pacifistickým tendencím, způsobených nedávnými válečnými útrapami, se však vojenská doktrína změnila na defenzivní a země se začala uzavírat za železobetonovými pevnostmi Maginotovy linie. Německo tak do budoucna dostávalo na východě od Francie volnou ruku.³⁵ Když 15. března 1935 ve francouzském parlamentu interpeloval o rozporu vojenské a zahraniční politiky Paul Reynaud, ministr války Joseph Maurin mu odpověděl: „*Když někdo vynaložil miliardy na dobré a spolehlivé opevnění, nedopustí se pošetilství, aby před ně vyšel za nevím jakým dobrodružstvím.*“³⁶

Na základě dohody mezi Paříží a pražskou vládou vznikla 20. ledna 1919 Francouzská vojenská mise v Republice československé (La Mission militaire française en République Tchécoslovaquie),³⁷ která měla za úkol zefektivnit Ministerstvo národní obrany (MNO), vytvořit vojenské školství a výcviková zařízení a zároveň měl náčelník mise po určitou dobu vykonávat funkci náčelníka generálního štábu.³⁸ V čele mise se postupně vystřídali generálové Maurice Pellé, Eugène Mittelhauser a Louis-Eugène Faucher, kteří se velmi zasloužili o konečnou podobu branné moci meziválečného Československa.

---

³³ NOVOTNÝ, Lukáš, KODET, Roman. *Velká Británie a konference v Locarnu. Příspěvek ke studiu kolektivní bezpečnosti ve 20. letech 20. století*. Plzeň 2013, s. 186.

³⁴ BŘACH, Spojenecká smlouva mezi Československem a Francií, s. 16–20.

³⁵ KISSINGER, Henry. *Umění diplomacie. Od Richelieua k pádu Berlínské zdi*. Praha 1999, s. 293.

³⁶ KVAČEK, *Nad Evropou zataženo*, s. 128.

³⁷ BŘACH, Radko. *První kroky francouzské vojenské mise v Československu (únor–květen 1919)*. In: *Historie a vojenství: sborník Vojenského historického ústavu* 46, 1997, 4, s. 11.

³⁸ Tamtéž, s. 12–21.

Dne 1. července 1935 došlo k podpisu smlouvy, zaručující spolupráci leteckých sil obou zemí v případě válečného konfliktu s Německem. Francouzská strana se zavázala do Československa vyslat jednu bombardovací a jednu pozorovací peruť Armée de l'Air, čítající 29 strojů, včetně leteckého personálu.³⁹ V prosinci 1935 a v červenci 1937 byly ke smlouvě připojeny dodatky, které rozšiřovaly původně slíbenou francouzskou pomoc na celkových deset perutí.⁴⁰ Ačkoliv měla Praha eminentní zájem na prohlubování další spolupráce, francouzsko-československá letecká smlouva z roku 1935 se stala jediným konkrétnějším opatřením vojenského charakteru mezi oběma stranami pro případ války.

Prodlouženou rukou Edvarda Beneše a pražského MZV byl ve Francii jeden z nejvýznamnějších prvorepublikových titulářů vyslanec Štefan Osuský. Svůj úřad zastával nepřetržitě v letech 1921–1940 a významným způsobem se podílel na rozvoji československo-francouzských vztahů.⁴¹

Když došlo 7. března 1936 k německému vpádu do demilitarizovaného pásma v Porýní, jedinou odpovědí Francie bylo dočasné obsazení Maginotovy linie a podání stížnosti do Ženevy. Při následném zasedání Rady Společnosti národů sdělil jugoslávský vyslanec v Paříži Božidar Purić Osuskému: „*Když Francie pro sebe bez Angličanů nic neudělala, jistě bez Angličanů nic neudělá pro Rakousko ani pro Československo, ani pro Jugoslávii.*“⁴²

V červnu 1936 ve Francii nastoupila vláda Léona Bluma, sdružující levicové strany, odbory a občanská sdružení v tzv. Lidovou frontu, ve kterou spatřovali své naděje především českoslovenští levicoví politici. V důsledku těžkých překážek ve vnitřní a zahraniční politice však

---

³⁹ STRAKA, Karel. *Československá armáda, pilíř obrany státu z let 1932–1939*. Praha 2007, s. 21.

⁴⁰ ŠRÁMEK, Pavel. *Ve stínu Mnichova. Z historie československé armády 1932–1939*. Praha 2008, s.35.

⁴¹ DEJMEK, Jindřich. *Diplomacie Československa. Díl II. Biografický slovník československých diplomatů (1918–1992)*. Praha 2013, s. 156.

⁴² KVAČEK, *Nad Evropou zataženo*, s. 233.

Blumova vláda neměla sílu výrazně ovlivnit vývoj v Evropě.⁴³ I když byla Praha pravidelně ujišťována francouzskou vojenskou pomocí pro případ války s Německem, začaly se postupně objevovat pochybnosti o její realizaci. Jako složitý problém se jevily vyrůstající Siegfriedova linie, německý pás opevnění podél francouzsko-německých hranic,⁴⁴ a neutrální postoj Belgie, která z obav před Německem odmítala transport francouzské armády přes svoje území.⁴⁵

V červnu 1937 došlo v metropoli nad Seinou ke změně vlády a premiérem se stal Camille Chautemps. V čele Quai d'Orsay již rok působil Yvonne Delbos, jenž stále více srovnával krok s britskou appeaserskou politikou. Navíc posouval spojeneckou smlouvu s Moskvou do stále větší formálnosti. Po nástupu nové vlády Osuský hlásil do Prahy: „*V zahraniční politice bude Chautemps opatrnější a zdrženlivější než Blum. Tato opatrnost by mohla mít vliv na poměr vlády k Sovětskému svazu.*“⁴⁶

Na konci roku 1937 absolvoval ministr Delbos okružní cestu po metropolích Polska, Rumunska, Jugoslávie a Československa a hlavním bodem jednání v Praze se stal zhoršující se problém německé národnostní menšiny v Československu. Šéf MZV Kamil Krofta dokonce zprostředkoval setkání Delbose se zástupci SdP, poslancem Kundtem a senátorem Pfrognerem, s nimiž měl krátký rozhovor. Při rozmluvě s francouzským státníkem si oba stěžovali na Zákon na obranu republiky a sociální problémy v pohraničí, ale působili umírněně, jak přesně odpovídalo taktice jejich strany vůči západním politikům.⁴⁷ Na přímý dotaz

---

⁴³ Výrazný problém nastal, když se v červenci 1936 rozhořela v sousedním Španělsku občanská válka mezi republikány a pravicovými povstalci. Ačkoliv povstalce výrazně podporovaly Německo a Itálie, Francie a Velká Británie zaujaly politiku neintervence a do konfliktu se nezapojily.

⁴⁴ KVAČEK, Nad Evropou zataženo, s. 377.

⁴⁵ V květnu 1938 uspořádaly belgické ozbrojené složky vojenské manévry u francouzských hranic a belgický ministr zahraničí Paul-Henri Spaak sdělil francouzskému vyslanci Bargetonovi, že vkročí-li francouzská armáda na podporu Československa na území Belgie, narazí na armádu belgickou. KOPECKÝ, Jaromír, *Paměti diplomata*. Praha 2004, s. 319.

⁴⁶ KVAČEK, Robert. *Obtížné spojenectví. Politicko-diplomatické vztahy mezi Československem a Francií 1937–1938. I*. Praha 1989, s. 16.

⁴⁷ KROFTA, Kamil, *Z dob naší první republiky*. Praha 1939, s. 235–236.

pražské vlády, jaké by Francie podnikla kroky, kdyby v Sudetech vypuklo henleinovské povstání, Delbos odpověděl vyhýbavě: „*Je zřejmé, že je třeba odmítnout řešení, které by automaticky implikovalo francouzské zapojení do konfliktu (...)* Na druhou stranu bychom chtěli jasně říci, že francouzská vláda má zájem na dodržování svých závazků, bez hledání právních klíčků ke zpochybnění svých spojeneckých povinností, jinými slovy řečeno, vláda, vycházejíc z ducha spojeneckých smluv, bude vždy reagovat na základě reálné situace, nikoliv na základě více či méně teoretických konstrukcí.“⁴⁸

2.4 Anšlus Rakouska

Bouře, která spustila lavinu událostí ve střední Evropě, proběhla 5. listopadu 1937 v Berlíně, kde se v říšském kancléřství konala tajná porada Hitlera s nejvyššími armádními špičkami. Událost později vešla ve známost jako Hossbachův protokol.⁴⁹ Říšský kancléř svým podřízeným podal výklad o válečných plánech v následujících letech. Prvními oběťmi nacistické expanze se měly stát Rakousko a Československo. O Velké Británii a Francii soudil, že tomu budou jen nečinně přihlížet.⁵⁰ V měsících únoru a březnu 1938 se poté Rakousko dostalo do centra evropského dění, když na něj byl postupně vyvíjen nátlak Třetí říše, aby se neprodleně stalo její součástí. Rakouský kancléř Kurt von Schuschnigg německému tlaku vzdoroval jen marně a před okolním světem izolovaná země pomalu kráčela do náruče mocného souseda.

Dne 12. února došlo k setkání Schuschnigga s Hitlerem v Berchtesgadenu a rakouský státník pod tlakem přijal tvrdé podmínky,

---

⁴⁸ MARÈS, Aintoine, Mnichov a Francie. In: NĚMEČEK, Jan (ed.). *Mnichovská dohoda. Cesta k destrukci demokracie ve střední Evropě*. Praha 2004, s. 69.

⁴⁹ Událost dostala pojmenování podle Hitlerova pobočníka plukovníka Friedricha Hossbacha, který pořídil její záznam. Vedle Hitlera se jí zúčastnili ministr války Werner von Blomberg, ministr zahraničních věcí Konstantin von Neurath, vrchní velitel armády Werner von Fritsch, vrchní velitel námořnictva Erich Raeder a vrchní velitel letectva Hermann Göring. Memorandum pořázené plk. Hossbachem o schůzi v říšském kancléřství, 5. 11. 1937, ČELOVSKÝ, Bořivoj (ed.). *So oder so. Řešení české otázky podle německých dokumentů 1933–1935*. Šenov u Ostravy 2008, s. 128–129.

⁵⁰ TAYLOR, Alan John Percivale, *Příčiny druhé světové války*. Bratislava 2005, s. 139–140.

porušující rakouskou státní suverenitu. Sebevědomý říšský kancléř usoudil, že nastala vhodná doba k politické ofenzivě vůči střední Evropě. 20. února přednesl v budově Říšského sněmu tříhodinový, od ledna 1933 dosud nejagresivnější, projev, ve kterém jasně deklaroval, že „*jen ve dvou státech na našich [tj. německých] hranicích je přes 10 milionů Němců*“, jimž „*bylo proti jejich vůli zabráněno mírovými smlouvami spojit se s Říší*“.⁵¹ Osobní tajemník prezidenta Beneše Prokop Drtina později na tento projev vzpomněl ve svých pamětech: „*Sám jsem slyšel Hitlerův hlas a způsob jeho řeči tehdy vůbec poprvé. Než dospěl ke kritickému místu ve své řeči, činil jsem si úsudek o muži, který v tu chvíli byl již neomezeným pánem Německa, z dojmu, jímž na mě jeho řeč působila. A měl jsem jeden jediný ucelený dojem z toho příválu slov, chrleným z přijímače trochu chraptivým, jakoby nakřáplým hlasem, jakým mluví německý muž z ulice: dojem neskonale přízemní nevzdělanosti a pouliční periferní vulgárnosti, jedním slovem dojem sprostoty.*“⁵² Pro pražskou vládu se tak ve vztahu s Německem stala prvořadou sudetoněmecká otázka.

Posledním Schuschniggovým pokusem, dostat se z nejhoršího, bylo chystané vypsání referenda o otázce rakouské nezávislosti.⁵³ Netrpělivý říšský kancléř však již připojení Rakouska k Říší nechtěl oddalovat, a proto dal signál rakouským nacistům k provedení povstání a současně nařídil 11. března německé armádě, aby příští den překročila společnou hranici. Jak výmluvně poznamenal italský ministr zahraničí Galeazzo Ciano: „*Rakouská slepice už spadla do německého hrnce.*“⁵⁴

Za stávajícího rozložení sil ve střední Evropě byla nezávislost Rakouska jednou z klíčových otázek zahraniční politiky Československa. Starosti v Černínském paláci nastaly již 8. března, kdy přišla z Vídně

---

⁵¹ DEJMEK, Jindřich. *Historik v čele demokracie. Kamil Krofta. Studie z dějin československé zahraniční politiky v letech 1936 – 1938.* Praha 1998, s. 202.

⁵² DRTINA, Prokop. *Československo, můj osud. Kniha života českého demokrata 20. století. Svazek první. Kniha 1. Přes Mnichov do emigrace.* Praha 1991, s. 45.

⁵³ BUKEY, Evan Burr. *Hitlerovo Rakousko. Jedna říše, jeden národ.* Praha 2002, s. 35.

⁵⁴ KŘEN, s. 430.

zpráva od tamního vyslance Rudolfa Künzla-Jizerského: „*Měly-li koncese, k nimž se Schuschnigg zavázal 12. února na Obersalzbergu vůči Hitlerovi, přivoditi v Rakousku vnitřní smír a klid, nebylo prozatím dosaženo tohoto cíle, ba naopak dosavadní vývoj ukazuje, že se každým dnem situace přiostrňuje, takže napětí se stupňuje a nejistota, co bude dál, roste.*“⁵⁵ Neméně závažné zprávy přicházely do pražského MZV také prostřednictvím berlínského vyslance Vojtěcha Mastného.

Jak Mastný ve svých pamětech uvedl, 25. února ho bývalý americký velvyslanec v Paříži James Hyde, mající důvěrné styky ve vládních a diplomatických kruzích ve Francii i Itálii, důtklivě varoval před francouzskou nečinností v případném útoku Německa na Československo. O den později Mastnému vyjádřil obavy nad blížícím se anšlusem Rakouska, znamenajícím bezprostřední nebezpečí pro Československo, známý belgický novinář Charles Sarolea. Obě znepokojivé informace Mastný referoval Benešovi 28. února v Praze, kam z Berlína spěšně odjel.⁵⁶

Přípravné přesuny německých vojsk k rakouské hranici zaznamenalo československé ofenzivní zpravodajství poprvé 8. března. Následující den se k osobnímu tajemníkovi prezidenta Beneše dostaly informace, které si zapsal v této podobě: „*Naši vojáci hlásí mobilizaci četnictva i vojska VII. německého sboru, dále mobilizaci 4000 mužů rakouské legie v Bavorsku; obdrželi na zítřek rozkaz k pochodu, bez bližšího určení. Generál Krejčí i dr. Hodža rozhodují, že my nic podnikat nebudeme.*“⁵⁷ Tyto zprávy však úplně neodpovídaly realitě a objektivně správné informace o zahájení německé mobilizace proti Rakousku obdrželi českoslovenští zpravodajci až od svých francouzských kolegů.⁵⁸

---

⁵⁵ Zpráva Künzla-Jizerského o situaci v Rakousku, 8. 3. 1938, Vídeň, DEJMEK, Jindřich (ed.). *Dokumenty československé zahraniční politiky XX/I. Československá zahraniční politika v roce 1938. Svazek I (1. leden – 30. červen 1938)*(dále jen DČZP, XX/I), Praha 2000, č. 85, s. 170–172.

⁵⁶ MASTNÝ, Vojtěch. *Vzpomínky diplomata. Ze vzpomínek a dokumentů československého vyslance*. Praha 1997, s. 77.

⁵⁷ STRAKA, Karel, *Československé a francouzské vojenské zpravodajství 1933–1938*. In: *Historie a vojenství: sborník Vojenského historického ústavu* 58, 2009, 2, s. 51.

⁵⁸ Tamtéž.

Britský premiér Chamberlain se o chystaném obsazení Rakouska poprvé dozvěděl 11. března v Downing Street č. 11 při pořádání slavnostní recepce na počest odcházejícího německého velvyslance Joachima von Ribbentropa, který se měl stát novým šéfem Wilhelmstrasse. Když se ho Chamberlain a nový ministr zahraničních věcí lord Halifax⁵⁹ ptali, co to má znamenat, zaskočený Ribbentrop odpověděl, že se jedná pouze o německé jarní vojenské manévry.⁶⁰ Ještě v noci z 11. na 12. března vydalo Foreign Office protestní nótu proti hrozbám použití síly proti nezávislému státu. Na to německá oficiální místa odpověděla prohlášením, že forma vztahu mezi Říší a Rakouskem je vnitřní záležitostí německého lidu.⁶¹ Velká Británie, vědoma si své vlastní slabosti, přijala německé obsazení Rakouska jako prostý fakt. Krátce poté, co Rakousko zmizelo z evropské mapy, proběhl ve Velké Británii jeden z raných průzkumů veřejného mínění, který nechal vypracovat *British Institute of Public Opinion*. Na otázku „Podporujete Chamberlainovu zahraniční politiku?“ odpovědělo kladně 26 %, záporně 58 % a 16 % dotázaných zůstávalo nerozhodnutých.⁶²

V předvečer obsazení Rakouska Německem se na popud francouzského náčelníka generálního štábu generála Maurice Gamelina konala v pařížském paláci Matignon porada za účasti dosluhujícího premiéra Chautempse a ministrů Delbose, Daladiera a Bonneta, kde se mělo rozhodnout, jaké Francie podnikne kroky. Závěr jednání zněl jasně – zaujmout stejné stanovisko jako Velká Británie a Itálie. Vláda v Londýně nebyla Rakousku schopna jakkoliv pomoci a v Římě na britsko-francouzských jednáních o společném postupu odmítli participovat. Večer 11. března předali britský i francouzský velvyslanec

---

⁵⁹ Lord Halifax se britským ministrem zahraničních věcí stal poté, co Anthony Eden podal 20. února demisi z důvodů nesouhlasu se zahraniční politikou vůči Itálii a dlouhotrvajícími osobními spory s premiérem Chamberlainem. ELLINGER, s. 156.

⁶⁰ NEVILLE, Peter. *Hitler a appeasement. Britský pokus zabránit druhé světové válce*. Líbeznice, s. 102.

⁶¹ ELLINGER, s. 163.

⁶² Tamtéž, s. 166.

v Berlíně pouze protest proti německému postupu.⁶³ Přestože se německé obsazení Rakouska stalo nejzávažnější změnou evropských mocenských poměrů po roce 1918, v britských a francouzských kruzích nezanechalo téměř žádných reakcí.

Reakce československé vlády na anšlus Rakouska se odvíjela od postoje západních velmocí a při jejich faktické nečinnosti bylo v Praze upuštěno od jakýchkoliv kroků podniknutých proti Berlínu. V Německu se množily pověsti o chystané československé mobilizaci, avšak ty vyvrátil jak ministr Krofta německému vyslanci v Praze Ernstu Eisenlohovi, tak vyslanec Mastný německým orgánům v Berlíně.⁶⁴ Úvahy o případných vojenských opatřeních však přesto na Hlavním štábu v Praze proběhly.⁶⁵

V průběhu několika dní Hermann Göring udělil Mastnému několik čestných slov o přátelském poměru Německa k Československu a rovněž mu i potvrdil platnost locarnské arbitrážní smlouvy z roku 1925.⁶⁶ Následně proběhly Kroftovy a Mastného intervence na oficiálních německých místech o přeletech německých letadel nad Československem.⁶⁷ Večer 12. března Krofta uvedl v cirkulárním telegramu určeném všem československým vyslanectvím v Evropě: „*Při praktické pasivnosti západu přirozeně nějaké naše zakročení nepřichází v úvahu; na dotazy prohlašujeme, že nejsme přímo dotčeni, že je to věc*

---

⁶³ KVAČEK, *Obtížné spojenectví*, s. 65.

⁶⁴ MASTNÝ, s. 78.

⁶⁵ Tehdejší generální inspektor československé branné moci Jan Syrový informoval koncem března 1938 sovětského vyslance v Praze Sergeje Alexandrovského, že k všeobecné mobilizaci již bylo vše připraveno a chyběl jen podpis prezidenta. Bývalý přednosta politicko-právního oddělení ministerstva národní obrany Jaroslav Vorel dále po roce 1945 uvedl: „*Ze svého dřívějšího působení v ministerstvu národní obrany si vzpomínám, že někteří významní důstojníci při útočné akci Hitlerově proti Rakousku dávali skutečně v úvahu, zda by nemělo Československo provést mobilizaci.*“ ŠRÁMEK, Pavel. *Odhodlání versus loajalita. Názory a postoje velení československé armády v roce 1938*. In: Soudobé dějiny 11, 2004, 1–2, s. 60.

⁶⁶ Zápis Neuratha o rozhovoru s čsl. vyslancem Mastným, 14. 3. 1938, *So oder so*, s. 143.

⁶⁷ Během obsazování Rakouska bylo Wehrmachtu nařízeno držet se 15 km od státní hranice s Československem. Avšak během 12. a 13. března došlo k narušení československého leteckého prostoru přeletem několika letounů. Vzhledem k tomu, že se jednalo o přelety nad Tábořem a okolí Prahy, nemohlo se jednat o omyly, jak tvrdil Göring Mastnému 15. března. DEJMEK, *Historik v čele diplomacie*, s. 210.

*Berlína a Vídně na základě smlouvy z roku 1936, jinak je to otázka celé Evropy...*⁶⁸

Anšlus Rakouska také prohloubil krizi už tak nejednotné Malé dohody. Ziskem nového strategicky významného území si Třetí říše měla zajistit potřebný vliv ve střední a jihovýchodní Evropě. 12. března telegrafoval československý vyslanec v Bukurešti Ferdinand Veverka⁶⁹ do Prahy, že rumunský premiér Gheorghe Tatarescu žádá uspořádání konference malodohodových států v rumunské metropoli, na níž by byl dohodnut společný postup.⁷⁰ Beneš Tatarescovu iniciativu podporoval, ovšem jak vyplývá z další Veverkovy zprávy z 13. března, Stojadinović, který anšlus pokládal za vnitroněmeckou záležitost, vyjádřil jasný nesouhlas.⁷¹ Pohlcením rakouského hospodářství se Německo nově podílelo na jugoslávském exportu ze 42 %⁷² a své pozice posílilo rovněž v rumunském zahraničním obchodu, když se na jeho vývozu podílelo 26,5 % a na dovozu 40%.⁷³

Zánikem Rakouska se v Sovětském svazu bezprostředně zvedla nespokojenost s britskou politikou. Především tamní tisk podrobil Chamberlainovu vládu ostré kritice. Vyčítal jí politiku neutrality a kapitulantství a též neochotu poskytnout garance Československu.⁷⁴ V reakci na poslední události Sovětský svaz ujistil Prahu o spolehlivosti spojenecké smlouvy. Avšak současně Vladimír P. Potěmkin vyjádřil

---

⁶⁸ Krofta všem vyslanectvím ČSR v Evropě, vyslanectvím v Ankaře a ve Washingtonu, 12. 3. 1938, Praha, *Mnichov v dokumentech. I. díl*, č. 5, s. 23–24.

⁶⁹ Ferdinand Veverka (1887–1981), československý diplomat, který působil na Kubě, v Rakousku, Rumunsku, USA a Švýcarsku. Byl stálým delegátem Československa u SN. V roce 1948 odešel do exilu ve Francii a dokonce se stal osobním politickým poradcem etiopského císaře Haile Selassieho I.

⁷⁰ Zpráva Veverky o rozhovoru s ministrem Tatareskem, 12. 3. 1938, 12.30, Bukurešť, *DČZP*, XX/I, č. 93, s. 181.

⁷¹ Zpráva Veverky o rozhovoru s ministrem Tatareskem, týkajícím se svolání schůze Malé dohody, a o rozhovoru s Alexandrovským o postoji SSSR k pomoci ČSR, 13. 3. 1938, 19.15, Bukurešť, Tamtéž, č. 105, s. 195.

⁷² JANČÍK, Drahomír, *Třetí říše a rozklad Malé dohody. Hospodářství a diplomacie v Podunají v letech 1936–1939*. Praha 1999, s. 163.

⁷³ Tamtéž, s. 164.

⁷⁴ LUKEŠ, Igor. *Československo mezi Stalinem a Hitlerem. Benešova cesta k Mnichovu*. Praha 1999, s. 139–140.

politování nad neupřímným stanoviskem Francie k Moskvě.⁷⁵ I přes sovětská ujišťování o poskytnutí vojenské pomoci (za podmínky, že zasáhne též Francie) však stále přetrvávala otázka, jakým způsobem měla být provedena. Polsko i Rumunsko totiž kategoricky vylučovaly přelet letectva, natož průchod Rudé armády přes jejich území. 16. března československý vyslanec v Moskvě Zdeněk Fierlinger hlásil do Prahy: *„Včera Litvinov na otázku amerických žurnalistů, co hodlá Svaz učinit v případě útoku na Československo, prohlásil, že samozřejmě vykoná svou spojeneckou povinnost. Na otázku, jakým způsobem může pomoci, odpověděl, že nějaký koridor si již najde.“*⁷⁶

Za současné středoevropské konstelace, kdy se za nečinného přihlížení západních mocností proměnilo Rakousko v německou Východní marku, se situace pro Československo začala vyvíjet bezútěšně. Zejména nová vojensko-strategická situace byla hrozivá. Délka společných hranic s Německem se prodloužila z 1545 km na plných 2097 km. Z celkové délky hranic 4120 km se za bezpečný dal považovat pouze krátký úsek s Rumunskem.⁷⁷ Německo nově sousedilo s Jugoslávií a Maďarskem. Vedení armády bylo nuceno ve svých plánech provést následující zásadní změny: upustit od útočné operace do Dolního Rakouska,⁷⁸ rezignovat na dlouhodobější obranu Čech, které se nyní dostaly do obklíčení nepřítelem ze tří stran, a začít urychleně opevňovat jižní hranici, tvořenou většinou otevřeným terénem bez významnějších přírodních překážek, a to i za cenu omezení prací na jiných místech republiky.⁷⁹ Ve dnech 15.–19. března vydalo vedení armády sérii rozkazů ke zkvalitnění obrany státních hranic, zejména v jižních Čechách a na

---

⁷⁵ Telegram Fierlingera o rozhovoru s Potěmkinem, týkajícím se mezinárodní situace a sovětské pomoci ČSR, 15. 3. 1938, 17.24, Moskva, *DČZP, XX/I*, č. 115, s. 202–203.

⁷⁶ Telegram Fierlingera o sdělení Litvinova, týkajícím se sovětské pomoci ČSR, 16. 3. 1938, 22.00, Moskva, *Tamtéž*, č. 122, s. 212.

⁷⁷ PRŮCHA, Václav. *Hospodářské a sociální dějiny Československa. I. díl. Období 1918–1945*. Brno 2004, s. 266.

⁷⁸ Útočná operace do Dolního Rakouska byla součástí nástupového plánu VI. Postup československých jednotek měl být veden na linii Gmünd-Korneuburg-Wien-soutok Dunaje a Moravy. Cílem tohoto útoku bylo rozšíření ústupového koridoru na Moravě. ŠRÁMEK, Pavel. *Když zemřít, tak čestně. Československá armáda v září 1938*. Brno 1998, s. 20.

⁷⁹ *Tamtéž*.

jižní Moravě. Zároveň došlo 17. března ke zrušení všech plánovaných vojenských cvičení.⁸⁰

---

⁸⁰ SLUKA, Václav, *Československá armáda v letech III (1935–1939)*. In: *Historie a vojenství: sborník Vojenského historického ústavu* 45, 1996, 1, s. 104.

3. KVĚTNOVÁ KRIZE

3.1 Na řadě je Československo

Historie nacistických plánů na vojenské ovládnutí Československa sahá až do května roku 1935, kdy vznikla studie „Školení“ („Schullung“), na jejímž základě byla v červnu vypracována „Směrnice pro první vedení boje („Weisung für die erste Kampfführung“).⁸¹ Že se cílem operativních plánů mělo stát právě Československo, lze soudit z dopisu říšského ministra války Wenera von Blomberga z 2. května 1935, ze kterého lze usuzovat, že cílem útoku bude země jihovýchodně od Německa. Jakmile dopis obdržel náčelník generálního štábu Ludwig Beck, odpověděl Blombergovi, že jedná-li se o praktické přípravy války, bude nucen nabídnout svoji rezignaci, protože se necítí na splnění zmíněného úkolu.⁸²

Dne 24. června 1937 následoval Blombergův „Rozkaz jednotné válečné přípravy branné moci“ („Weisung für die einheitliche Kriegsvorbereitung der Wehrmacht“) s „Dodatkem“ ze 7. prosince 1937. „Rozkaz“ již rozlišoval dvě hlavní varianty vedení války – konflikt na dvou frontách s těžištěm bojů na západě (plán „Rot“) či na jihovýchodě (plán „Grün“). Oba případy počítaly s nepřátelskou koalicí Československa, Francie a Sovětského svazu a kalkulovaly s téměř jistou neutralitou Velké Británie a Polska. V důsledku zahraničně-politického vývoje a průběhu Hossbachova protokolu z 5. listopadu 1937 postupně v plánování vojenských akcí Třetí říše zvítězil plán Grün.⁸³

V průběhu roku 1938 došlo k energickému plánování v přípravách plánu Grün, avšak po březnovém provedení anšlusu bylo kvůli změněné strategické situaci zapotřebí provést určité změny. Mezitím došlo v důsledku uměle vyvolaných afér k odvolání Blomberga a Fritsche

---

⁸¹ ŠRÁMEK, *Když zemřít, tak čestně*, s. 52.

⁸² Blombergův dopis byl použit při norimberském procesu v letech 1945–1946 coby důkazní materiál na prokázání německého plánování a příprav války. ČELOVSKÝ, *Mnichovská dohoda 1938*, s. 80.

⁸³ Tamtéž, s. 81.

z čelních funkcí německé branné moci a jejímu faktickému podřízení kancléři Hitlerovi.⁸⁴ 21. dubna 1938 proběhla klíčová schůzka Hitlera s generálem Wilhelmem Keitelem, na které zazněly tři možnosti přepadení Československa: strategický útok bez záminky a bez možnosti ospravedlnění, vojenská akce po zostření dlouhých diplomatických jednání a bleskové napadení vyvolané nějakým incidentem.⁸⁵ V rámci třetí varianty mělo dojít například k zavraždění německého vyslance v Praze Ernsta Eisenlohra⁸⁶ v návaznosti na protiněmecké demonstrace. Z Keitelovy výpovědi v norimberském procesu vyšlo najevo, že za vraždou vyslance měl stát přímo Hitler.⁸⁷ Z porady s Keitelem dále vyplývalo, že si říšský kancléř nepřál pouze „osvobození“ sudetských Němců, jak vehementně šířila Goebbelsova propaganda, ale i rozbití a obsazení celého Československa.⁸⁸

Postoj Velké Británie vůči československému ohrožení po anšlusu Rakouska nešlo označit jinak než za skeptický. Opozice po Chamberlainově vládě požadovala udělení formálních závazků Francii a Československu, což mělo odstrašit Německo od dalších expanzivních plánů.⁸⁹ 22. března předložil Výbor náčelníků štábů (COS) vládě memorandum, které na možný vojenský zásah ve prospěch Prahy

---

⁸⁴ Dne 4. února 1938 došlo k odvolání Blomberga a Fritsche z vedoucích armádních funkcí a ze „zdravotních důvodů“ k jejich penzionování. Za obviněním Blomberga, že se oženil s bývalou prostitutkou, a Fritsche, jehož usvědčil pochybný svědek z homosexuality, stáli především Goebbels a Göring. Nejvyšším velitelem branné moci se stal Hitler, jemuž se zodpovídali nově nastoupivší generálové Wilhelm Keitel a Walter von Brauchitsch. LONGERICH, Peter. *Goebbels. Úplná biografie ministra propagandy Třetí říše*. Praha 2013, s. 330.

⁸⁵ *Československo a norimberský proces. Hlavní dokumenty norimberského procesu o zločinech nacistů proti Československu*. Praha 1946, s. 248.

⁸⁶ Když po válce vyšetřovací komise oznamovala Eisenlohrovi, že se v roce 1938 uvažovalo o jeho zavraždění, nemohl uvěřit, že by za tím měl stát sám Hitler. KVAČEK, Robert, HEYDUK, Miloš, *Československý rok 1938*. Praha 2011, s. 30.

⁸⁷ ČELOVSKÝ, *Mnichovská dohoda 1938*, s. 133.

⁸⁸ Tamtéž. Jak vyplývá ze zápisu Hitlerova pobočníka plukovníka Schmundta o poradě Hitlera a Keitela z 21. dubna 1938, německého útoku na Československo se měly účastnit rovněž státy, které po Praze žádaly územní nároky, tedy Maďarsko a Polsko. Příprava vojenské akce proti Československu, BECKMANN, Rudolf (ed.), *Hitlerova válka proti Československu ve světle mezinárodního práva*. Praha 1948, č. 12, s. 17.

⁸⁹ Vedle opozičních labouristů v čele s předsedou Clementem Attleem byl největším kritikem Chamberlainovy zahraniční politiky neformální vůdce opozice ve vládní straně Winston Churchill, jenž se vyslovoval pro otevřené obranné spojení s Francií a který zároveň podporoval vznik Velké aliance, která by zahrnovala též Sovětský svaz. CHURCHILL, Winston S. *Druhá světová válka. I. díl. Blížící se bouře*. Praha 1993, s. 248.

reagovalo slovy: „Žádný vojenský nátlak, který můžeme vyvinout z moře, země i vzduchu nemůže Německu zabránit buď v invazi a dobytí Čech, či v ušetření rozhodující porážky československé armádě.“⁹⁰ Materiál dodaný COS výrazným způsobem ovlivnil následné mimořádné zasedání kabinetu, které zmíněné vojenské garance odmítlo udělit. Jak vypověděl průzkum společnosti *Gallup*, nálada britského veřejného mínění v březnu 1938 se zdála být opatrná: 33 % dotázaných se vyjádřilo pro pomoc Československu proti německé agresi, 43 % s ní nesouhlasilo a 24 % zvolilo neutrální stanovisko.⁹¹

Francie na jaře 1938 nadále procházela vnitropolitickou krizí. 10. dubna vystřídal na pozici ministerského předsedy Édouard Daladier Léona Bluma, který vedl svoji vládu pouhý měsíc, což i na francouzské poměry byla krátká doba. V rámci zahraniční politiky nová vláda potvrdila závazky vůči Československu prohlášením, ve kterém deklarovala „věrnost ke všem úmlouvám a smlouvám, jež Francie uzavřela“.⁹² O neměnitelnosti vojenského spojení byl rovněž ujištěn vyslanec Osuský novým ministrem zahraničních věcí Georgesem-Étienne Bonnetem, o čemž 12. dubna telegrafoval do Prahy.⁹³

Nástupem Bonneta se ve Francii rozhořela tisková kampaň proti spojeneckému závazku vůči Československu. Velké rozhořčení v Praze způsobila zejména stať „Conscience angoissée“, zveřejněná 11. dubna Josephem Barthélemyem⁹⁴ v rubrice *Tribune libre* v listu *Le Temps*, na nějž měly silný vliv francouzské finanční a průmyslové kruhy. Autor v článku napsal, že tři miliony Francouzů nesmí zahynout proto, aby pražská vláda udržela tři miliony sudetských Němců. Podle Barthélemyho by konflikt s Německem kvůli Československu byl marný a osamocená Francie by stála proti silnému Německu podpořeného Itálií.

---

⁹⁰ ELLINGER, s. 169–170.

⁹¹ Tamtéž, s. 171.

⁹² KVAČEK, *Obtížné spojení*, s. 100.

⁹³ Zpráva Osuského o rozhovoru s Bonnetem, týkajícím se francouzské vnitropolitické situace a zahraniční politiky, 12. 4. 1938, 00.43, Paříž, *DČZP*, *XXI*, č. 196, s. 312–313.

⁹⁴ Joseph Barthélemy (1874–1945), francouzský novinář a politik, během druhé světové války ministr spravedlnosti v kolaborantském vichistickém režimu.

O francouzsko-československé smlouvě z roku 1924 prohlásil, že je zcela závislá na Společnosti národů a pakt z roku 1925 podle něj pozbyl platnosti německým porušením locarnské smlouvy.⁹⁵ Osuský v následujících dnech provedl několik intervencí u ministra Bonneta a generálního tajemníka z Quai d'Orsay Alexise Légera, o nichž informoval Černínský palác.⁹⁶

Barthélemyho stať našla ve francouzském tisku zastánce i odpůrce. Otevřeně ji podpořili 14. dubna Stephan Lauzanne v úvodníku *Le Matin* článkem „Otazník nad Československem“ či příspěvek v *Gringoire*⁹⁷ z 22. dubna s výmluvným názvem „Měli by se Francouzi bít za Československo?“. Oba i další protičeskoslovenské články hojně využila nacistická propaganda. Henri de Kérillis⁹⁸ později prohlásil, že do konce září 1938 bylo ve Francii rozděleno 350 milionů franků z Třetí říše na podplacení tisku.⁹⁹ Proti Barthélemyho výzvě k opuštění Československa důrazně vystoupily Kérillisova *L'Époque*, komunistická *L'Humanité*, socialistický *Le Populaire*, katolická *L'Aube* nebo deník *L'Oeuvre*.¹⁰⁰

Ve dnech 28. a 29. dubna 1938 proběhla v Londýně první jednání Daladiera a Bonneta s vedoucími představiteli britské politiky o situaci v Evropě. Hlavní požadavek Francouzů, rozšířit své závazky o garance Praze, Chamberlain s Halifaxem smetli ze stolu. Během dvoudenní schůze se obě strany ve věci Československa shodly pouze na tom, že proběhnou expertní jednání britsko-francouzských pozemních a leteckých štábů a že Londýn a Paříž společně doporučí pražské vládě ústupky vůči

---

⁹⁵ KVAČEK, *Obtížné spojenectví*, s. 103.

⁹⁶ Zpráva Osuského o rozhovoru s Bonnetem, týkající se článku J. Barthelémyho, o článku listu *Le Temps* vyslovujícímu se proti povinnosti Francie jít na pomoc ČSR, 12. 4. 1938, 19.15, Paříž, *DČZP*, *XXI*, č. 200, s. 315.

⁹⁷ Československý politik a poslanec za Národní sjednocení Vlastimil Klíma platil ve 30. letech za předního znalce francouzského prostředí. Pravicově zaměřený a v cizině hojně citovaný týdeník *Gringoire* podle Klímy patřil k nejvíce zasaženým francouzským tiskovinám nacistickým vlivem. Týdeník několikrát obohatil svými polemikami také francouzský bývalý ministr zahraničních věcí André Tardieu, který svoji publikační činnost zaměřil na podporu Československa. KLÍMA, s. 90–91.

⁹⁸ Henri de Kérillis (1881–1958), francouzský novinář a politik demokratické nacionální pravice. Ve 2. polovině 30. let výrazně vystupoval proti nacistickému Německu a podporoval Československo.

⁹⁹ KVAČEK, *Obtížné spojenectví*, s. 104.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 105.

sudetským Němcům.¹⁰¹ Chamberlain se o průběhu jednání zmínil ve svém deníku: „*Naštěstí nemají noviny ani zdání, jak blízko jsme byli naprosté roztržce ohledně Československa.*“¹⁰² Hlavním důsledkem britsko-francouzských jednání se stalo to, že zahraniční politika Francie se definitivně podřídila té, kterou prováděla FO. Superiorita Velké Británie, vytvořená v roce 1936, se ve vzájemných vztazích obou velmocí ještě více prohloubila.¹⁰³

Následující den, 30. dubna, telegrafoval do Prahy o výsledcích jednání vyslanec Masaryk: „*Nám Anglie bude radit k ústupkům, o nichž se obávám, že budou dalekosáhlé a námi až nepředvídané: Francie souhlasí s postupem Anglie pod podmínkou, že naše další ústupky budou znamenat, že naše bezpečnost bude garantována velmocemi.*“¹⁰⁴ Ve stejný den podal zprávu do Prahy po rozmluvě s Bonnetem také vyslanec Osuský: „*Anglie bude žádat Berlín, aby řekl svůj názor a opakoval ujištění Göringa dané vyslanci Mastnému. Kdyby Praha byla ochotna přijmout rozumné a spravedlivé řešení otázky a kdyby Německo nechtělo potvrdit ujištění Göringovo nebo kdyby je porušilo, Anglie řekne Berlínu, že tím činem by vytvořilo faktický stav, který by měl následky, na něž Anglie má povinnost Německo upozornit. U Francie tyto následky jsou jisté a jasné a vyplývají ze spojenecké smlouvy francouzsko-československé. Anglie pak řekne Berlínu, že nemůže ručiti, že nebudou stejné jako francouzské.*“¹⁰⁵

Třetí říše, posilněná březnovým obsazením Rakouska, nadále stupňovala tlak na Československo a vztah mezi oběma zeměmi se stále více zhoršoval. K hlavním příčinám nesouladu v německo-československých vztazích patřily: ideologický rozpor nacionálního

---

¹⁰¹Z porady zástupců vlád Velké Británie a Francie v Londýně 28. a 29. dubna 1938, *Mnichov v dokumentech*. I. díl, č. 19, s. 38–41.

¹⁰² ELLINGER, s. 177.

¹⁰³ DEJMEK, *Nenaplněné naděje*, s. 362.

¹⁰⁴ Zpráva Masaryka o britsko-francouzském jednání, týkajícím se poměru k ČSR, 30. 4. 1938, 17.45, Londýn, *DČZP, XXI*, č. 247, s. 384–385.

¹⁰⁵ Zpráva Osuského o rozhovoru s Bonnetem, týkajícím se britsko-francouzských jednání o poměru k ČSR, 30. 4. 1938, 21.10, Paříž, *Tamtéž*, č. 249, s. 386.

socialismu s československým systémem ryziho demokratismu; věrnost pražské vlády vůči systému Společnosti národů, opírajícím se o kolektivní zachování evropského míru a spojení s Francií a malodohodovými státy, což bylo v přímém rozporu s nacistickou zahraniční politikou; spojenecká smlouva Československa se Sovětským svazem;¹⁰⁶ tzv. sudetoněmecká otázka, která se z původně vnitropolitického problému Československa stala postupně záležitostí všeevropskou.¹⁰⁷

K dalším a neméně podstatným důvodům vedoucím k napětí mezi Třetí říší a Československem lze uvést: perzekuce a vyhošťování československých občanů (hlavně židovského původu) z Německa, emigrace německých demokratických politiků do Československa a jejich tamní působení,¹⁰⁸ útky rakouských občanů před NSDAP po provedení anšlusu,¹⁰⁹ zájezdy Konrada Henleina a jeho spolupracovníků do Německa a Velké Británie,¹¹⁰ tajná a rozkladná činnost nacistických agentů v Československu, útky sudetských Němců do Říše a jejich vstupování do úderných oddílů SA, stížnosti SdP u Společnosti národů na československou menšinovou politiku,¹¹¹ vymáhání připuštění nacistické

---

¹⁰⁶ Lživá tvrzení o budování sovětských letišť na území Československa se staly jedním z nejčastějších témat nacistické propagandy. V lednu 1937 vyzval československý generální štáb německého vojenského přidělence plukovníka Tschunkeho, aby navštívil jakékoli letiště v Československu a přesvědčil se tak o pravém stavu věcí. Tschunke této možnosti nikdy nevyužil. Německá prohlášení také kategoricky odmítl náčelník francouzské vojenské mise v Československu generál Faucher. ČELOVSKÝ, *Mnichovská dohoda 1938*, s. 112.

¹⁰⁷ MASTNÝ, s. 46–48.

¹⁰⁸ Ze všech sousedů Třetí říše právě Československo poskytovalo nejvelkorysejší azyl německým emigrantům. K nejvýznamnějším německým politickým uprchlíkům v Československu patřilo vedení sociálních demokratů a ústřední výbor komunistické strany včetně Waltera Ulbrichta. V Československu dále působili němečtí spisovatelé, básníci, výtvarní umělci a filosofové. SEIBT, Ferdinand. *Německo a Češi. Dějiny jednoho sousedství uprostřed Evropy*. Praha 1996, s. 304.

¹⁰⁹ SKOŘEPOVÁ, Zuzana, KADERÁBEK, Josef, Odtud se už také utíká... Proměny československé společnosti a jejího postoje k německým uprchlíkům ve třicátých letech 20. století. In: TAUCHEN, Jaromír, SCHELLE, Karel (ed.). *Češi a Němci v meziválečném Československu. Sborník z kolokvia pořádaného katedrou dějin státu a práva Právnické fakulty Masarykovy Univerzity, The European Society for History of Law a Moravským zemským archivem v Brně*. Brno 2013, s. 103.

¹¹⁰ První cestu do Velké Británie podnikl Henlein na konci roku 1935, a to na pozvání Královského institutu mezinárodních záležitostí (Royal Institute of International Affairs). 9. prosince potom přednesl v Londýně projev, nazvaný *Německá menšina v Československu*. HRUŠKA, Emil. *Konrad Henlein, Život a smrt*. Praha 2010, s. 120.

¹¹¹ Významnou stížností, kterou projednával Výbor pro menšinové otázky Společnosti národů v Ženevě, byla petice SdP proti Machníkovu výnosu z roku 1936. Nikdy nerealizované rozhodnutí ministra národní obrany Františka Machníka, upravující povinnost strategických

literatury, zejména Hitlerovy knihy *Mein Kampf*, a naopak zákaz některých děl z Československa (například Karla Čapka) a nacistická štvavá rozhlasová a tisková kampaň.

3.2 Sudetští Němci v krizovém období

V rámci zlepšení postavení početné německé menšiny v Československu a uvolnění napětí v pohraničních oblastech dávala zpočátku pražská vláda přednost spolupráci s německými aktivistickými stranami.¹¹² Ovšem ty zastupovaly pouze 30 % voličů z řad sudetských Němců a jejich vliv postupně slábl ve prospěch stále rostoucí Sudetoněmecké strany.¹¹³ Proto vláda v Praze musela přistoupit na přímé rozhovory s předáky SdP. 16. září 1937 přijal předseda vlády Milan Hodža Konrada Henleina, pro kterého se jednalo o vůbec první setkání se členem vlády. Sudetoněmecký politik žádal samosprávu německých oblastí. Hodža mu do budoucna slíbil jisté ústupky, avšak až do anšlusu Rakouska se v této věci nic nového neudálo.¹¹⁴

Po setkání Henleina s Hodžou se situace zdánlivě uklidnila a vláda se na 14. listopad 1937 rozhodla uspořádat už jednou odsunuté obecní volby v oblastech s německou většinou. Avšak 17. října proběhl v Teplicích-Šanově incident, kdy po Henleinově projevu poslanec a čelní představitel SdP Karl Hermann Frank bezdůvodně napadl a zranil tři

---

podniků zaměstnat místo Němců Čechy a Slováky, se stalo trnem v oku SdP, avšak v květnu 1937 její petici Ženeva posoudila jako neopodstatněnou. NOVOTNÝ, Lukáš, Machníkův výnos z roku 1936 a jeho vnímání ze strany britského vyslanectví v Praze a britského ministerstva zahraničí. In: TAUCHEN, Jaromír, SCHELLE, Karel (ed.). *Češi a Němci v meziválečném Československu. Sborník z kolokvia pořádaného katedrou dějin státu a práva Právnické fakulty Masarykovy Univerzity, The European Society for History of Law a Moravským zemským archivem v Brně*. Brno 2013, s. 204–211.

¹¹² Německé aktivistické strany se vyznačovaly respektováním integrity Československa, čímž se zásadně lišily od politiky stran negativistických, a tvořily je zejména Německá sociálně demokratická strana dělnická v Československé republice (Deutsche sozialdemokratische Arbeiterpartei in der Tschechoslowakische Republik, DSAP), Svaz německých zemědělců (Bund der Landwirte und des ländischen Gewerbes, BdL), Německá křesťansko-sociální strana lidová (Deutsche Christlichsoziale Volkspartei, DCV), Německá živnostenská strana (Deutsche Gewerbetypartei, DGP) a Německá demokratická svobodomyšlná strana (Deutsche Demokratische Freiheitspartei, DDFP). MASTNÝ, s. 48.

¹¹³ SLÁDEK, Milan. *Němci v Čechách. Německá menšina v českých zemích a Československu 1848–1946*. Praha 2002, s. 65.

¹¹⁴ ČELOVSKÝ, *Mnichovská dohoda 1938*, s. 105.

policisty. Říšskoněmecká propaganda šířila zvěsti o zmlácení poslance Franka českou policií ještě předtím, než se o tom dostatečně vědělo v Praze.¹¹⁵ Následující den zaslal Henlein prezidentu Benešovi ostrý dopis, v němž požadoval okamžitou autonomii pro pohraniční kraje s německou většinou. Dopis, na který Beneš nikdy neodpověděl, využila nacistická propaganda dříve, než ho adresát vůbec dostal do ruky. Tím došlo k veřejnému prokázání napojení SdP na Berlín.¹¹⁶ Henlein v dopisu, zveřejněném ve stranickém deníku *Völkischer Beobachter*, Benešovi sděloval, že je odpovědný za ohrožení míru v Evropě, a nezapomněl dodat, že při jeho poslední návštěvě v Londýně získal na odpovědných místech kladné přijetí svých požadavků.¹¹⁷ V důsledku teplického incidentu Praha rozhodla o všeobecném zákazu shromažďování a opětovném odložení obecních voleb.

Dne 17. listopadu 1937, krátce po Hossbachově protokolu, zaslal Henlein Hitlerovi tajnou zprávu, v níž Sudetoněmeckou stranu nabízel jako „pátou kolonu“ pro ovládnutí Československa. Dorozumění Němců s Čechy označil za nemožné a dále napsal: „*Strana „vnitřně po ničem netouží více než po začlenění sudetoněmeckého území, ba celého česko-moravsko-slezského prostoru do Říše“*, navenek však musí hájit zachování Československa a reálně vyhlížející vnitropolitický cíl.“¹¹⁸ Když se o měsíc později Henlein zúčastnil otevření sudetoněmecké výstavy v Berlíně, německou menšinu v Československu označil za nedílnou součást duchovního společenství všech Němců.¹¹⁹

Jedním z negativních důsledků anšlusu Rakouska se pro Československo stal rozpad téměř kompletního německého aktivistického tábora v zemi. Po Henleinově výzvě ze 17. března 1938 odešel z vlády 23. března BdL a 25. března DCV. Kromě rezignujících ministrů Franze

---

¹¹⁵ BRÜGEL, Johann Wolfgang, *Češi a Němci 1918–1938*. Praha 2006, s. 435.

¹¹⁶ SLÁDEK, *Němci v Čechách*, s. 66–67.

¹¹⁷ KARLGREN, Anton, *Henlein, Hitler a československé drama*. Praha 1945, s. 29–30.

¹¹⁸ BRANDES, Detlef, *Sudetští Němci v krizovém roce 1938*. Praha 2012, s. 57.

¹¹⁹ TÓTH, Andrej, NOVOTNÝ, Lukáš, STEHLÍK, Michal. *Národnostní menšiny v Československu 1918–1938. Od státu národnímu ke státu národnostnímu?*. Praha 2012, s. 385.

Spiny a Erwina Zajiceka vstoupili všichni poslanci obou stran do SdP, kam rovněž zamířila také nevládní DGP. S 53 poslanci a 26 senátory nyní SdP reprezentovala pět šestin německých parlamentních zástupců.¹²⁰ Henleinovu vedení se také podřídilo množství národních spolků,¹²¹ čímž byla získána značná část obyvatelstva. Členská základna SdP se enormně rozšiřovala, což zapříčinilo jak obsazení Rakouska, tak i oznámení jejího vedení, že do konce května již nebudou přijímáni noví členové. Navíc docházelo k zastrašování a ostrakizování jinak smýšlejících obyvatel, z nichž desetitisíce vstoupily do SdP jenom proto, že se obávaly o svoji budoucnost. Zatímco v lednu se počet členů SdP pohyboval kolem 542 000 a v únoru 549 000, v březnu to již bylo 759 289 a v dubnu 1 047 178. Sudetoněmecká strana tedy svou velikostí dosahovala skutečně evropských rozměrů.¹²²

Dne 28. března 1938 proběhla v Berlíně audience Henleina u kancléře Hitlera. Führer předsedovi SdP oznámil, že československý problém má v úmyslu vyřešit v blízké době, a zároveň mu přikázal, že mezitím musí předkládat takové požadavky, jež budou pražské vládě nepřijatelné.¹²³ Taktiku odmítání všech československých pokusů o dohodu se sudetskými Němci SdP využila hned na začátku dubna, když její zástupci vedení poslancem Ernstem Kundtem smetli ze stolu Hodžovy návrhy na řešení národnostní problematiky – urychlená příprava obecních voleb, amnestie pro členy SdP a příprava národnostního statutu.¹²⁴ Přestože 16. dubna prezident Beneš podepsal amnestii pro 1235

---

¹²⁰ BRANDES, s. 68–69.

¹²¹ Dne 26. května došlo k založení Sudetoněmeckého svazu, který sdružoval mj. tyto spolky: Svaz Němců, Německý kulturní svaz, Německý tělocvičný svaz, Sudetoněmecké pěvecké sdružení, Ústřední svaz německých Zemských komisí na ochranu dětí a pro péči o mládež, Sdružení Caritas, Ústřední svaz hasičstva a záchranných sborů, Dobročinný spolek německých katolických vychovatelských a vzdělávacích institucí a Společnost pro vzdělávání německého národa. Tamtéž, s. 73.

¹²² KLIMEK, Antonín. *Velké dějiny země Koruny české. Svazek XIV. 1929–1938*. Praha, Litomyšl 2002, s. 528.

¹²³ Rozhovor Hitlera s Henleinem, 28. 3. 1938, *So oder so*, s. 145.

¹²⁴ KUKLÍK, Jan, NĚMEČEK, Jan. *Od národního státu ke státu národnostní? Národnostní statut a snahy o řešení menšinové otázky v Československu v roce 1938*. Praha 2013, s. 89–90.

sudetských Němců¹²⁵ a německý vyslanec Eisenlohr informoval Berlín o zvětšující se umírněnosti československé policie a četnictva, postoj SdP zůstával vůči Praze nadále nekompromisní.¹²⁶

Ve dnech 23.–24. dubna 1938 proběhl dlouho očekávaný sjezd Sudetoněmecké strany v Karlových Varech. Henlein ve svém plamenném projevu tvrdil, že se k jeho hnutí připojilo již 90 % sudetských Němců a že tedy hovoří z pozice vůdce sudetoněmeckého národa. Po odmítnutí národního základu československého státu také kritizoval vládou navrhovaný rozsáhlý statut menšin, jenž měl podle něj znamenat pouze pokračování dvě desetiletí trvajících nespravedlností.¹²⁷ Poté Henlein předložil osm konkrétních požadavků na přeměnu státu, vycházejících z nedávné schůze s Hitlerem, které vešly do povědomí jako Karlovarský program.¹²⁸ Československá politická reprezentace i veřejnost s Henleinovými požadavky vesměs nesouhlasily. Prezident Beneš v nich jasně spatřoval snahy o rozložení jednotného státu na několik dílčích celků, které by se postupně odloučily od republiky a spojily se s Třetí říší.¹²⁹ Vláda si však plně uvědomovala, že prosté odmítnutí požadavků není z důvodů mezinárodních vhodné, a proto bylo rozhodnuto pokračovat v jednání o národnostním statutu s tím, že v určitých bodech budou provedeny ústupky.

Koncem března vyzvala SdP k uspořádání více než stovky masových shromáždění. Těchto manifestací se podle policejních údajů

---

¹²⁵ Dále bylo propuštěno 930 Čechů a Slováků a 700 příslušníků jiných národností. Svou velikostí se jednalo o nejrozsáhlejší politickou amnestii v Československu po roce 1918. ČELOVSKÝ, *Mnichovská dohoda 1938*, s. 139.

¹²⁶ KUKLÍK, NĚMEČEK, s. 91.

¹²⁷ SLÁDEK, *Němci v Čechách*, s. 82.

¹²⁸ 1. Zavedení plné rovnoprávnosti německé národní skupiny s českým národem. 2. Uznání sudetoněmecké národní skupiny jako právní osoby s cílem zachovat toto rovnoprávné postavení ve státě. 3. Stanovení a uznání sudetoněmeckého sídelního území. 4. Zavedení sudetoněmecké samosprávy v sudetoněmeckém sídelním území na všech úsecích veřejného života, pokud jde o zájmy a záležitosti německé národní skupiny. 5. Vytvoření právní ochrany pro sudetoněmecké právní státní příslušníky žijící mimo uzavřené sídelní území jejich národní skupiny. 6. Odstranění jim tímto bezprávím. 7. Uznání a zavedení zásady: na německém území jen němečtí veřejní zaměstnanci. 8. Plná svoboda přiznání k německé národnosti a k německému světovému názoru. Osm požadavků vyhlášených Konradem Henleinem v Karlových Varech, 24. 4. 1938, *So oder so*, s. 147–148.

¹²⁹ BENEŠ, Edvard, *Mnichovské dny*. Praha 1968, s. 37–38.

zúčastnilo 10 000 osob v Chomutově, 10 000 v Kadani a 9000 v Žatci. SdP dále uváděla, že v Chebu se jejich přívrženců shromáždilo 30 000, v Liberci 20 000 a v Mariánských Lázních 12 000.¹³⁰ Československé policejní orgány dostaly přísný rozkaz nezasahovat. Vyslanec Eisenlohr o tom 31. března psal do Berlína: „*Na některých místech nezbývalo zástupcům vlády nic jiného než vzdát čest vlajce SdP. Obyvatelstvo vnímá chování policie jako bezmocnost a rezignaci státní autority.*“¹³¹

Henlein se v plánování rozbití Československa neomezil pouze na spolupráci s Berlínem, nýbrž prováděl i pravidelné sondáže mezi londýnskými politiky. 12. května 1938 odjel přes Berlín ke své již čtvrté návštěvě Londýna.¹³² Snahy získat britskou přízeň a zejména zajistit nevměšování do středoevropského prostoru samozřejmě německý státní aparát plně podporoval. Státní tajemník Ernst von Weizsäcker¹³³ si po Henleinově odjezdu poznamenal: „*Pan Henlein v Londýně popře, že jedná na příkaz Berlína. Jeho karlovarská řeč byla prý v Berlíně neznámá. Nakonec bude mluvit Henlein skutečně o tom, jak se krok za krokem rozpadá československý stát.*“¹³⁴

Na žádost Prahy nesměl být Henlein přijat londýnskou vládou, avšak sešel se s Vansittartem a Churchillem. Zejména Vansittart, oponent Chamberlainovy smířlivé politiky vůči Německu, se o vůdci Sudetoněmecké strany vyjadřoval jako o muži slušném, čestném a rozumném.¹³⁵ Dokonce ještě v červenci o něm napsal: „*Henlein směřuje jenom velice neochotně pod německý vliv a nacistické plány vůbec nemiluje.*“¹³⁶ Role rozumného a umírněného politika Henleinovi

---

¹³⁰ BRANDES, s. 92.

¹³¹ Tamtéž.

¹³² Henlein navštívil Londýn v prosinci 1935, červenci 1936, říjnu 1937 a květnu 1938. ČELOVSKÝ, *Mnichovská dohoda 1938*, s. 101.

¹³³ Ernst von Weizsäcker (1882–1951), německý diplomat a od roku 1938 státní tajemník Ministerstva zahraničí

¹³⁴ Tamtéž, s. 140.

¹³⁵ NOVOTNÝ, Lukáš, *Foreign Office, britské vyslanectví v Praze a sudetoněmecká otázka v roce 1937*. In: *Moderní dějiny: Časopis pro dějiny 19. a 20. století* 21, 2013, 2, s. 122.

¹³⁶ ELLINGER, s. 178.

svědčila a většina britských politiků se tak na sudetoněmeckou otázku dívala zcela odlišnou optikou než vláda v Praze.

V krizovém období jara 1938 se proti Československu ve stále větší míře uplatňovala rozvratná nacistická tisková i rozhlasová kampaň. V říšskoněmeckém tisku se na štvavých útocích proti Praze podílely nejvíce již zmíněný *Völkischer Beobachter*, dále *Angriff*, *Stürmer* a *Schwarzes Korps*.¹³⁷ Německé propagandě se dařilo i uvnitř Československa. Henleinovský novinář Oskar Ullrich z tiskového oddělení SdP vynikal v ovlivňování a přesvědčování zahraničních novinářů. O každém vyprovokovaném incidentu dokázal vždy pohotově a působivě informovat ještě dříve, než Československá tisková kancelář stačila vůbec podat oficiální zprávu.¹³⁸

Jednou z největších sil působících při akceleraci napětí v Československu v roce 1938 se bezpochyby stala též rozhlasová propaganda. Jelikož činil ještě v roce 1935 podíl československého radiového vysílání v němčině pouhých 7,66 %, německy hovořící obyvatelstvo v naprosté většině poslouchalo pořady z Německa, čehož Goebbelsova propaganda hodlala využít.¹³⁹ Vysílání ze vzdálených vysílačů v Královci a Stuttgartu se zaměřilo na bohatší Němce, kteří si mohli dovolit dražší přijímače s delším dosahem vysílání. Dělnickému a rolnickému obyvatelstvu v Sudetech sloužily blíže postavené vysílače v Mnichově a Vratislavi, které nabízely prostší demagogii.¹⁴⁰ Československý pokus o vytvoření protiváhy německé propagandě zprovozněním vysílače *Praha II* v Mělníku, určeném pro německé posluchače, skončil neúspěchem. Celodenní vysílání v němčině se podařilo zahájit až 1. května 1938, kdy SdP měla v československém

---

¹³⁷ MASTNÝ, s. 51.

¹³⁸ ŠAMBERGER, Zdeněk, Střet Edvarda Beneše s rozvratnou nacistickou propagandou v roce 1937. Ke statím pod šifrou X. Y. v Prager Presse. In: BROKLOVÁ, Eva, NEUDORFLOVÁ, Marie L. (ed.). *Věře Olíkové ad honorem. Sborník příspěvků k novodobým československým dějinám*. Praha 2006, s. 107.

¹³⁹ VAUGHAN, David. *Bitva o vlny. Rozhlas v mnichovské krizi*. Praha 2008, s. 27.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 33.

pohraničí dominantní vliv a poslech mělnického vysílání tak záměrně bojkotovala.¹⁴¹

Československo se stále více dostávalo pod tlak nepřátelských, ale i spojeneckých zemí, aby v co nejbližší době vyřešilo problém se svými národnostními menšinami a tím zamezilo možnému konfliktu. Beneš ve svých pamětech později napsal: *„Největší minorita, Němci, měli ještě v roce 1938 více, nežli jim v poměru k Čechům náleželo. K Polákům se postupovalo spravedlivě a Maďarům scházelo vzhledem k Slovákům velmi málo. V žádné jiné zemi v Evropě – jak za druhé světové války mnohokrát bylo nestranně zkonstatováno – nebylo s menšinami zacházeno tak jako v Československu.“*¹⁴² Situace v pohraničních oblastech republiky v květnu 1938 měla do klidu daleko. Nadcházející obecní volby plánované na 22. a 29. května a 12. června tak měly být pro Československo velkou zatěžkávací zkouškou.

3.3 Českoslovenští zpravodajci varují

První varovné signály, upozorňující na možnost německého vojenského zákroku proti Československu, přicházely do Prahy již v průběhu dubna 1938 od vyslance Mastného, který 8. dubna informoval ministra Kroftu v dopise o nových ujištěních o přátelském poměru od barona Weizsäckera, ale zároveň ho i varoval před možným německým „výbuchem vášně“ v důsledku eskalující situace v Sudetech. Mastný současně psal o varováních podobného duchu ze strany vojenského atašé v Berlíně plk. Antonína Hrona.¹⁴³ Zvlášť znepokojivý tón pro nejvyšší pražské činitele měl Mastného telegram z 18. května, který reprodukoval rozhovor šéfa Wilhelmstrasse Ribbentropa s britským velvyslancem Hendersonem: *„Německo nemá záměru násilně věci řešit, ale kdyby v ČSR bylo krveprolití, musilo by Německo přímo zakročit na*

¹⁴¹ VAŠEK, Richard (ed.). *Prezident Beneš v letech 1935–1938. Studie a edice dokumentů*. Praha 2008, s. 89.

¹⁴² BENEŠ, *Mnichovské dny*, s. 8.

¹⁴³ Dopis Mastného Kroftovi o situaci v Německu, 8. 4. 1938, Berlín, *DČZP*, XX/I, č. 192, s. 309–310.

*pomoc a v tomto případě kdyby Francie též zakročila, pokládalo by ji Německo za útočníka.*¹⁴⁴

Informace o přesunech německého vojska k hranicím Československa potvrdily Praze také dva ze čtyř jejích generálních konzulátů, v Drážďanech a Mnichově, a taktéž britské vojenské kruhy.¹⁴⁵ 19. května hlásil drážďanský konzul Jan Glos do Prahy: „*Ve dvou spolehlivě zjištěných případech v Drážďanech oznámili vojáci příbuzným při své návštěvě poslední neděli, že dne 21. a 22. května nepřijdou domů, neboť vojenské oddíly, SS a SA mají pohotovost v souvislosti s volbami v Československu.*“¹⁴⁶

Vedle těchto varovných zpráv docházela do Prahy i řada dalších, většinou drobnějšího charakteru. Již od dubna 1938 se například množila hlášení z Plzeňska i jiných oblastí o vytváření sudetoněmeckých sabotážních skupin.¹⁴⁷ 13. května přišla prověřená informace klatovského četnictva, že se na německé straně Šumavy v prostoru Waldmünchen-Hocha-Ast-Spielberg usadily vojenské jednotky v plné polní výstroji.¹⁴⁸

V pohraničních okresech mezitím vzrůstal neklid v souvislosti s blížícím se prvním kolem obecních voleb, vypsáním na 22. května. Množily se incidenty henleinovců s československou státní mocí a mezi obyvatelstvem se šířily zprávy o možném německém zásahu. Provokační akce henleinovců československé úřady zaznamenaly v Liberci, Jablonci nad Nisou, Jihlavě i Brně.

---

¹⁴⁴ Telegram Mastného o rozhovoru Hendersona s Ribbentropem, týkajícím se britské a francouzské demarše u československé vlády, a o postoji Velké Británie a Francie k ČSR, 18. 5. 1938, 19.30, Berlín, Tamtéž, č. 289, s. 445.

¹⁴⁵ DEJMEK, *Edvard Beneš. Část II.*, s. 115. Zprávy o soustředování německých armád v jižním Slezsku, Bavorsku a severním Rakousku podaly do Londýna britské konzuláty v Drážďanech (19. května), Mnichově (19. a 25. května) a Vídni (21. května). Na základě těchto zpráv informoval odpoledne 20. května Prahu vyslanec Masaryk. ČELOVSKÝ, *Mnichovská dohoda 1938*, s. 174–175.

¹⁴⁶ KVAČEK, Robert, Květnová mobilizace. In: ČORNEJ, Petr (ed.) *Osudové osmičky. Přelomové roky v českých dějinách*. Praha 1999, s. 337; DEJMEK, *Československá zahraniční politika*, s. 449–450.

¹⁴⁷ Velitelství I. sboru 2. oddělení MNO, hlavnímu štábu, 9. 4. 1938. *Mnichov v dokumentech. II. díl. Zrada české a slovenské buržoazie na československém lidu*. Praha 1958, č. 22, s. 43.

¹⁴⁸ Velitelství I. sboru MNO, hlavnímu štábu, 13. 5. 1938, Tamtéž, č. 24, s. 44.

Od poloviny května se rovněž německá propaganda v součinnosti s Abwehrem snažila zviklat důvěru občanů Československa k vlastnímu státu i svým spojencům, zejména Francii, shazováním česky tištěných letáků neexistující „Ligy českého lva“.¹⁴⁹ Prezident Beneš o situaci v květnu 1938 později napsal: *„Manifestace, rozvracování a teror henleinovců nebraly konce a neznaly mezí. Vláda postupovala neuvěřitelně mírně vzhledem k situaci v třetí říši, zejména však ve Francii a Anglii, odkudž jsme byli stále vybízeni k mírnosti a zdrženlivosti, nechtíce vyprovokovati události, jichž by bylo využito a zneužito proti nám.“*¹⁵⁰

V předvečer květnové krize vstoupila na scénu především československá zpravodajská služba, oficiálně nazvaná 2. oddělení Hlavního (generálního) štábu, a její studijní (analytická) a pátrací sekce. Československou zpravodajskou činnost řídil od ledna 1936 její přednosta plk. gšt. František Hájek, ale jelikož svoji funkci bral spíše reprezentativně a v úřadu se vyskytoval minimálně, 2. oddělení tak de facto vedl jeho zástupce plk. gšt. František Moravec.

Ačkoliv Moravce jeho bývalí spolupracovníci charakterizovali jako: *„... sebevědomého, samolibého, intrikáře a cynika s neurvalým chováním“*,¹⁵¹ byl to především on, kdo z československé zpravodajské služby vytvořil úřad na vysoké úrovni. Pod svým vedením mu vtiskl jasnou koncepci a jako hlavní cíl zpravodajské činnosti určil nacistické Německo. Moravec dokázal najít schopné pracovníky, kterými se obklopoval. Pro 2. oddělení se mu podařilo navýšit finanční rozpočet, jenž umožnil obstarat modernější vybavení. Došlo k podstatnému rozšíření agenturní sítě orientované proti Německu, která se z původních dvou rozrostla na osm předsunutých agenturních ústředí.¹⁵²

---

¹⁴⁹ KROFTA, s. 288–289.

¹⁵⁰ BENEŠ, *Mnichovské dny*, s. 80–82.

¹⁵¹ PACNER, Karel. *Československo ve zvláštních službách. Díl I., 1914–1939. Pohledy do historie československých výzvědných služeb 1914–1989*. Praha 2002, s. 318–319.

¹⁵² ŠOLC, Jiří. *Po boku prezidenta. František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archívních dokumentů*. Praha 2007, s. 50.

Ve 2. polovině 30. let stále více docházelo k nárůstu německé ofenzivní činnosti proti Československu, pro niž německá rozvědka masově verbovala příslušníky německé menšiny v česko-německém pohraničí. To se projevilo hlavně při stavbě pohraničního a vnitrozemského opevnění, o němž se Abwehr, řízený Wilhelmem Canarisem, snažil získat co nejvíce informací.¹⁵³ V boji proti síti německých agentů zaznamenaly československé obranné zpravodajství a kontrašpionáž četné úspěchy. Například v roce 1936 došlo k chycení, souzení a odsouzení kolem 2500 osob usvědčených ze špionáže. Jen v listopadu 1937 se ve vazbě v Československu nalézalo 926 osob, obviněných z vyzvědačství. Kontrašpionáž však soudila, že se jedná o pouhý zlomek z celkového počtu nepřátelských agentů.¹⁵⁴

V důsledku zvýšených obav z válečného střetu s Německem došlo postupně k navázání úzké spolupráce s francouzskou i sovětskou zpravodajskou službou. Od počátku roku 1938 francouzští zpravodajci soustavně zachycovali informace o německých vojenských aktivitách proti Československu. Jednu z nich získali z přísně tajného a věrohodně hodnoceného zdroje 6. dubna. Podle něj Štáb armádního sboru v Mnichově vypracoval mobilizační plán k přepadení Československa. Zpráva nabývala na významu poté, co náčelník francouzské zpravodajské služby plk. Louis Rivet¹⁵⁵ oznámil její obsah ministerskému předsedovi Daladierovi.¹⁵⁶ Spolupráce se sovětskými zpravodajci nedosáhla takové úrovně jako u francouzských. Přesto smíšené agenturní pracoviště v Praze, známé pod zkratkou „Vonapo 20“, zaznamenalo dílčí úspěchy a v letech 1937–1938 se jeho prostřednictvím podařilo získat na 140 původních německých dokumentů, představující

---

¹⁵³ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918–1938). Díl třetí. O přežití a o život (1936–1938)*. Praha 2003, s. 465–470.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 468.

¹⁵⁵ Louis Rivet (1883–1958), vysoce postavený francouzský zpravodajský důstojník. V roce 1940 stál v čele Druhého oddělení generálního štábu (Deuxieme Bureau de l'État major général).

¹⁵⁶ STRAKA, *Československé a francouzské zpravodajství*, s. 58.

služební příručky, rozkazy nižších jednotek, výnosy německých ministerstev a jiných úředních spisů.¹⁵⁷

Pro představu skladby agenturní sítě řídilo Agenturní pátrací středisko I – Praha (APS I) mezi 1. říjnem 1937 a 1. červencem 1938 celkem 271 agentů. K datu 1. července 1938 se v evidenci aktuálně nacházelo 148 osob. Z dostupných pramenů vyplývá, že tři čtvrtiny z nich aktivně dodávalo zpravodajské materiály.¹⁵⁸ K nejvýznamnějším agentům APS I patřili Rudolf Zahner (s kódovým označením B-3001, později změněným na B-3121), spolu s Paulem Thümmelem (A-54) na seznamech 2. oddělení jediný s hodnocením „velmi dobrý“, Otto Wolff (B-3008) a Willy Lange (D-2006, později D-14), jenž je klíčově spjat s československou částečnou mobilizací v květnu 1938.¹⁵⁹

Německý sociálnědemokratický emigrant a bývalý místostarosta Lipska Willy Lange patřil do elitní skupiny agentů, kteří disponovali vlastní sítí subagentů. Kontakt Langeho s československými zpravodajci sahá až do roku 1933. V té době poprvé získával zkušenosti s konspirační prací, když v Sasku budoval ilegální sociálnědemokratickou organizaci. Po útěku do Československa Lange zřídil v Karlových Varech sekretariát SOPADE, ze kterého udržoval spojení s ilegálními skupinami v Lipsku, Drážďanech, Saské Kamenici a Cvikově. I když se později s exilovým vedením sociální demokracie rozešel, svoji agenturní síť v Německu stále rozvíjel, k čemuž požíval finanční prostředky z 2. oddělení.¹⁶⁰ Lange se stal jedním z prvních agentů APS I, kde byl evidován od 22. prosince 1936. Přednosta tohoto agenturního střediska hodnotil kvalitu, výkon a včasnost jeho zpráv dokonce výše než přínos celých předsunutých ústředen. Langeho subagenturní síť pokrývala celou

---

¹⁵⁷ KOKOŠKA, Stanislav, *Československo-sovětská zpravodajská spolupráce v letech 1936–1941*. In: *Historie a vojenství: sborník Vojenského historického ústavu* 46, 1997, 5, s. 41–42.

¹⁵⁸ STRAKA, Karel, *Agenturní síť čs. armády v Čechách a v Německu (1937 – 1938)*. In: *Historie a vojenství: sborník Vojenského historického ústavu* 61, 2012, 4, s. 54–55.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 55–57.

¹⁶⁰ KOKOŠKA, Stanislav, *Několik poznámek k československé částečné mobilizaci v květnu 1938*. In: DEJMEK, Jindřich (ed.), *Poceta profesoru Kuklíkovi. Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et Historica, Studia Historica XLVIII*. Praha 2000, s. 101.

Třetí říši a k 1. dubnu 1938 ji tvořilo celkem 38 osob.¹⁶¹ S největší pravděpodobností právě tato síť zaznamenala informace o pohybech německé pěchoty, jezdeckva a letectva v Sasku a Bavorsku před 20. květnem, jež Lange jako agent D-14 následně předal svým řídicím orgánům ve 2. oddělení a které se staly katalyzátorem událostí následujících dnů.¹⁶²

Zprávě z 20. května předcházela informace od agenta A-54 z 12. května, kterou předal Moravcovi na tajném setkání v Lounech. Vyplývalo z ní, že v prvních dnech československých obecních voleb 21.–23. května vtrhnou do prostoru Most-Bílina říšské oddíly SS a podpoří německé povstání.¹⁶³ Paula Thümmela získal Moravec natrvalo ke spolupráci v roce 1936. Předáním několika zpráv historické důležitosti a mimořádných vojenských hodnot se Moravec stal jedním z nejlépe informovaných zpravodajských důstojníků. Ačkoliv se tyto poskytnuté zprávy později ukázaly jako směsice pravdy a výmyslů, Moravec ve svých memoárech, stejně jako starší špionážně-historická publicistika, činnost A-54 silně nadhodnocoval.¹⁶⁴ Ve svých pamětech mu Moravec přisoudil klíčovou roli v květnu 1938, aniž by se jakkoli zmínil o agentu D-14.¹⁶⁵

Agenturní zprávu, která se stala podnětem ke květnové mobilizaci, tvořil text o několika stranách, obsahující údaje o povolávání německých záložníků, přesunech pěchoty, dělostřelectva a letectva o počtu deseti vyšších jednotek (tj. divizí) směrem k československým hranicím, a to více než v dvaceti lokalitách. Například jedna z jejích pasáží zní: „*Chemnitz: Na letišti v Chemnitz přistálo 18.5. 32 letounů a 19.5. stály*

---

¹⁶¹ STRAKA, *Agenturní síť čs. armády v Čechách a v Německu*, s. 57.

¹⁶² KOKOŠKA, Jaroslav, KOKOŠKA, Stanislav, *Spor o agenta A-54*. Praha 1994, s. 85; DEJMEK, *Historik v čele diplomacie*, s. 251; STRAKA, *Agenturní síť v Čechách a v Německu*, s. 57.

¹⁶³ KURAL, Václav, VAŠEK, František, *Hitlerova odložená válka za zničení ČSR*. Praha 2008, s. 47–48.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 48; ŠOLC, s. 54.

¹⁶⁵ MORAVEC, František. *Špion, jemuž nevěřili. Gen. František Moravec*. Praha 2002, s. 156–157.

přes den v kůlnách. NSKK¹⁶⁶ a SS mají od 19.5. poplach. Mluví se, že mají obsadit ČSR. Dále kolují zprávy, že musí se do Chomutova dopravit zbraně, jelikož bylo tam mnoho lidí zastřeleno. Na silnici Chemnitz – Zschopau – Marienberg – Reitzenhain od 19.5. ráno militantní formace na pochodu.¹⁶⁷ Dalšími lokalitami uváděnými v této zprávě byly například Leipzig a Braunschweig: „Leipzig: 14 divise je připravena k odchodu do Vogtlandu, 19/5. v 8 hod. Bude pravděpodobně motorizována. Záložníci ročníku 1908 – 1912 narukovali 19/5. Braunschweig: 31. Divise má rozkaz k pochodu a je již na cestě do posádek nynější 4. Divise ve vých. Sasku.“¹⁶⁸ Z dokumentu vyplývalo, že množstvím popisovaných lokalit ho nemohla vypracovat jedna osoba, nýbrž celá agenturní síť.

Dne 21. května zachycovalo 2. oddělení další zprávy, které potvrzovaly domněnky o německých přesunech vojsk k československé hranici. Skutečně závažnou zprávu ten den však poslal československý generální konzulát v Drážďanech: „Z Lipska z hodnověrného pramene se hlásí, že celý minulý týden byly dopravovány z ostrova Rügen zbraně a střelivo do pohraničního říšskoněmeckého území při československých hranicích. Zbraně a střelivo bylo prý rozděleno mezi spolehlivé pohraniční obyvatelstvo. Z Freitalu u Drážďan se hlásí, že v těchto dnech tam byly viděny tři vlaky s vojenským materiálem, které odjížděly směrem jižním. Z Drážďan v těchto dnech odjížděly časně ráno vlakem směrem do Flauen tři vagony pp.103. Vojáci byli uprášeni, tak že bylo vidět, že konali noční cvičení.“¹⁶⁹

Hlášení zachycená zpravodajci 2. oddělení měla velice závažný charakter, avšak údajnou koncentraci nepřítele u československých hranic se jimi prokázat nepodařilo. Od 23. května se naopak začínají

---

¹⁶⁶ NSKK (Nationalsozialistisches Kraftfahrkorps), Nacionálně socialistický motoristický sbor byl jedinou motoristickou organizací Třetí říše a organizačně spadal pod NSDAP.

¹⁶⁷ Zpráva čís. 2., Německo, 20. 5. 1938, 6.00, Vojenský ústřední archiv – Praha (dále VÚA – Praha), MNO – HŠ, karton 23.

¹⁶⁸ Tamtéž.

¹⁶⁹ Zpráva gen. konzulátu v Drážďanech – písemná, Drážďany, 21. 5. 1938, VÚA – Praha, MNO – HŠ, karton 23.

hromadit zprávy, které dokazují pravý opak té, kterou měl 20. května dodat agent D-14. Například 23. května se připomenul berlínský atašé plk. Hron následujícími informacemi: „1/ 3. tanková divise je ve svých posádkách. Velmi dobrý pramen. 2/ Spřátelený voj. attaché projel včera 22/5 trať Berlín – Drážďany – Flauen – Cheb – Regensburg. Nikde nespatriil žádné transporty, ale naproti tomu všude bylo mnoho dovolenců. Na hranici sev. Chebu nezjistil žádná zvláštní opatření. Druhý spřátelený voj. attaché projel autem /rovněž včera 22. t.m./ trať Berlín – Wittenberg – Leipzig – Weissenfels – Sohleiz – Plauen – Auerbach – Zwickau – Chemnitz – Meissen – Jüterbog, a rovněž nezjistil žádná zvláštní opatření...“¹⁷⁰

Že za varovnou zprávou z 20. května stál skutečně agent D-14 potvrdil později také tehdejší přednosta sekce ofenzivního zpravodajství (P-1) a jeden z nejbližších Moravcových spolupracovníků mjr. gšt. Emil Strankmüller: „Neustálá cvičení německých jednotek v pohraničí a přelety německých letounů naším územím napětí stále zvyšovalo. Zpráva o pohybu a provokativních cvičeních německého drážďanského okruhu byly bezprostřední příčinou našich opatření, které vešly do historie jako "květnová mobilizace". Zprávy dodal agent D-14.“¹⁷¹ Další svědectví, potvrzující tuto teorii, pochází ze vzpomínek špkt. Silvestra Mifky, který v květnu 1938 stál v čele Předsunuté zpravodajské ústředny Táňa v Plzni. Mifka měl Langovu zprávu k dispozici jako první z odpovědných důstojníků a po komunikaci s vedoucím APS I pplk. gšt. Václavem Kotaškou se rozhodlo o jejím okamžitém doručení na Hlavní štáb. Tam došlo záhy ke zjištění, že varovné hlášení agenta D-14 se shoduje s již přijatou zprávou vojenského atašé v Berlíně plk. Hrona.¹⁷²

Dnes mezi většinou historiků převládá názor, že Třetí říše válečný konflikt s Československem v květnu 1938 nezamýšlela. Ovšem jak

¹⁷⁰ Voj. attaché Berlín hlásí, Berlín, 23. 5. 1938, 15.30, VÚA – Praha, MNO – HŠ, karton 23.

¹⁷¹ STRANKMÜLLER, Emil, *Československé ofenzivní zpravodajství v letech 1937 do 15. března 1939*. In: *Odboj a revoluce* 6, 1968, 2, s. 58.

¹⁷² KOKOŠKA, *Několik poznámek k československé částečné mobilizaci*, s. 102.

skotský historik W. V. Wallace ve své cenné studii *The Making of the May Crisis* upozorňuje, 16. května, pouhé čtyři dny před vypuknutím květnové krize, kancléř Hitler zjišťoval na Vrchním velitelství branné moci (Oberkommando der Wehrmacht – OKW), kolik divizí by mohlo být během dvanácti hodin nasazeno do akce, podobně improvizované jako v případě obsazení Rakouska.¹⁷³ Operační důstojník mjr. Kurt Zeitzler Hitlerovi odpověděl, že v nejbližších hodinách lze nasadit deset bojeschopných divizí. Jednalo se tedy o totožný údaj, jaký o čtyři dny později obdrželo 2. oddělení od agenta D-14.¹⁷⁴

V poledne 20. května plukovník Moravec prohlásil, že ráno získané zprávy agenta D-14 jsou prověřeny. Závažné materiály o soustředování německých armád o počtu 9–12 divizí předali zpravodajci spolu s brigádním generálem Bohuslavem Fialou ministru národní obrany Františku Machníkovi a náčelníku generálního štábu armádnímu generálovi Ludvíku Krejčímu, kteří se ten den vrátili ze Slovenska do Prahy.¹⁷⁵ Později na příjezd do Prahy Krejčí vzpomínal: „*Těžko se mi přecházelo ze skvělé nálady, v níž jsme se vrátili z Dubnice, do hlášené nebezpečné situace. Zpravodajci tvrdili, že zprávy jsou zaručeně pravdivé. Po úradě jsme se dohodli žádat aspoň ostrahu a kryt hranic. Odejel jsem k panu ministrovi, hlásit situaci, náš požadavek a zároveň jsem prosil o vyžádání slyšení u pana prezidenta a odjel jsem pak přímo na Hrad. Bylo to k polednímu.*“¹⁷⁶

Edvard Beneš přijal na Hradě vojenské činitele ve čtvrt na dvě a přinesené zpravodajské materiály ho velmi šokovaly. Prezidentův osobní tajemník Prokop Drtina ve svých pamětech uvedl: „*Byly to tři německé armády generálů Blaskowitze, Reichenaua a Lista, které byly*

---

¹⁷³ DEJMEK, Jindřich, *Nacistická třetí říše a československá diplomacie 1933–1938*. In: *Moderní dějiny. Sborník k dějinám 19. a 20. století 5*, 1997, 1, s. 143.

¹⁷⁴ KURAL, VAŠEK, s. 51.

¹⁷⁵ ŠRÁMEK, *Odhodlání versus loajalita*, s. 64.

¹⁷⁶ Jedná se o část zápisu ze svědectví Ludvíka Krejčího před Národním soudem v přelíčení proti bývalému ministerskému předsedovi Rudolfu Beranovi z 19. února 1947 na Pankráci. ŠRÁMEK, Pavel, *Září 1938 ve svědectví armádních špiček*. In: TOMES, Josef, VAŠEK, Richard (ed.), *Mnichov ve vzpomínkách pamětníků*. Praha 2012, s. 83.

rozloženy kolem našich hranic a jejichž pohyby v posledních dnech vzbuzovaly podezření a obavy našich odpovědných vojáků.“¹⁷⁷ Beneš dal zavolat ústavního znalce a známého právníka Emila Sobotu, který měl zjistit, jak může na tuto situaci z právního hlediska Praha reagovat. Ačkoli při hledání právního řešení pomáhal i Drtina, příslušná ustanovení se našla až po dvou hodinách, a to podle § 22 branného zákona z roku 1936.¹⁷⁸

O půl páté odpoledne Beneš přijal zástupce hlavních politických stran k poradě a při té příležitosti předložil generál Krejčí podruhé doklady o německých vojenských přípravách proti Československu. O půl sedmé večer začala v bytě Benešových mimořádná schůze vlády, již předsedal sám prezident a zúčastnily se jí armádní špičky.¹⁷⁹ Představitelé armády v čele s generálem Krejčím upozorňovali na poměrně nízký stav prezenčního vojska, které aktuálně čítalo necelých dvě stě tisíc mužů, a požadovali povolání pěti ročníků záložníků podle § 27 branného zákona. Vláda si uvědomovala nebezpečí, které republice bezprostředně hrozí, a její členové se shodli na nutnosti přijmout odpovídající vojenská opatření. Nakonec došlo k odhlasování povolání jednoho ročníku zálohy a vybraných příslušníků technických a speciálních praporů.¹⁸⁰

Krátce po 22. hodině obdržela obě vyšší velitelství písemný rozkaz, obsahující heslo „Zborov“, zavedené 1. oddělením Hlavního štábu od 7. září 1937, které sloužilo jako předběžné upozornění na následná mimořádná opatření. Po skončení večerního zasedání vlády vydal ministr Machník rozkaz: „*Provedte zvýšení počtů podle plánu C*“, což v praxi znamenalo povolání příslušníků 1. ročníku I. zálohy, odvodního ročníku 1935, a všechny starší osoby předem vybrané za účelem aktivace zvláštních a jiných útvarů, na výjimečné cvičení. Početní stav

---

¹⁷⁷ DRTINA, s. 59.

¹⁷⁸ Tamtéž.

¹⁷⁹ Detaily k mimořádné schůzi a k jejímu průběhu srov. *Protifašistický a národně osvobozenecký boj českého a slovenského lidu 1938–1945. Edice dokumentů, 1. díl, 1. svazek, 2. sešit, Období od 19. dubna do 31. července 1938.* Praha 1979, č. 224, s. 81.

¹⁸⁰ DEJMEK, *Edvard Beneš. Část II.*, s. 115.

československé armády zanedlouho vzrostl na 383 000 mužů.¹⁸¹ Tím započala krátká, avšak dramatická epizoda zápasu Německa s Československem, která vešla do historie jako tzv. květnová či víkendová krize.

3.4 Mimořádná vojenská opatření státu

Od poloviny třicátých let procházela československá armáda řadou podstatných změn. 1. října 1935 vešel v platnost zákon č. 267/34 Sb., o délce prezenční služby, který nahrazoval nedostatečnou osmnáctiměsíční vojenskou službu dvouletou, čímž se značně navýšil stav mírové armády.¹⁸² Dále došlo k přijetí nové organizace armády, začaly přípravy tzv. výzbrojního programu a Ředitelství opevňovacích prací (ŘOP) zahájilo výstavbu opevnění.

Československý parlament přijal v roce 1936 několik zásadních zákonů, zajišťujících legislativní předpoklady pro účinné vedení obrany v případné válce. V období od 7. března, kdy proběhla německá remilitarizace Porýní, do jeho konce, došlo k přijetí celkem 16 právních norem s branným zaměřením či důležitým významem pro armádu. K nejvýznamnějším z nich patřily Zákon o obraně státu č. 131/1936 Sb. s účinností od 23. června, Zákon o půjčce na obranu státu č. 142/1936 Sb. s platností od 30. května, Vládní nařízení ze dne 23. října o Stráži obrany státu č. 270/1936 Sb. platné od 31. října či Vyhláška o určení oblasti působnosti velitelství sborů č. 321/1936 Sb. z 22. prosince.¹⁸³

Dne 5. června 1936 vláda schválila výzbrojní program, který měl do roku 1939 armádě zaručit zhruba 2260 polních děl, 790 tanků, 1170 protitankových kanonů, 680 minometů, 370 protiletadlových děl a 660 letadel. V průběhu následujícího roku se tyto plánované počty ukázaly

---

¹⁸¹ STRAKA, Karel, *Skupina 1, nestandardní vyšší jednotka zajištění hranic od jara do podzimu 1938*. In: *Historie a vojenství: sborník Vojenského historického ústavu* 60, 2011, 4, s. 7.

¹⁸² SANDER, Rudolf, *Branná povinnost v Československu (1918–1938)*. In: *Sborník archivních prací* 39, 1989, 1, s. 272–273.

¹⁸³ 1936 – rok strategických rozhodnutí. In: *Vojenský historický ústav Praha* [online], [cit. 2015-03-01]. Dostupné z <http://www.vhu.cz/1936-%E2%80%92-rok-strategicky-ch-rozhodnuti/>.

jako nedostačující, a proto došlo 15. července 1937 ke schválení nového programu s termínem splnění v roce 1942, podle něhož měla armáda disponovat asi 2420 polními děly, 1050 tanky, 1740 protitankovými kanony, 680 minomety, 390 protiletadlovými děly a 850 letadly.¹⁸⁴

Výdaje na armádu zaznamenaly v letech 1934 až 1938 nebývalý nárůst. Jestliže v roce 1934 dosahovaly výdaje vložené na ozbrojené síly 20,7 % státního rozpočtu a 3,4 % národního důchodu, v roce 1938 již prostředky věnované armádě představovaly 54,2 % rozpočtu a 11,4 % národního důchodu. S nadsázkou se dá tvrdit, že v Československu docházelo k určité militarizaci ekonomiky. Ze všech demokratických zemí se takovým výdajům na zbrojení vyrovnala jen Francie, a to pouze do roku 1937. V roce 1938 se výdaji na armádu začalo Československo dotahovat na Itálii.¹⁸⁵

Teoretická reorganizace československé armády skončila 1. ledna 1938. Mírová armáda se od tohoto okamžiku skládala ze 4 zemských vojenských velitelství, 7 sborů, 17 divizí, 4 rychlých divizí a 55 letek vojenského letectva. Od 15. února, kdy začínalo nové mobilizační období, měla armáda pro případ války k dispozici 12 hraničních oblastí, 22 divizí, 4 rychlé divize, 2 zvláštní skupiny a 55 letek strukturně začleněných do 4 armád, 6 hraničních pásem, 8 sborů a zálohy hlavního velení.¹⁸⁶

Dne 15. února 1938 vstoupil v platnost nový předpis pro zajištění státních hranic, členěný na tři stupně ochrany: Stálá opatření (normální bezpečnostní a celní služba v pohraničí a pohotovostní služba pevnostních útvarů a strážní služba v lehkém opevnění), Ostraha hranic (první stupeň zajištění hranic provedený mírovými prostředky armády za součinnosti jednotek stálých opatření) a Kryt hranic (vrcholný stupeň

---

¹⁸⁴ MINAŘÍK, Pavel, ŠRÁMEK, Pavel, *Zabezpečení válečné armády výzbrojí, technikou a materiálem*. In: Sborník Vojenské akademie v Brně, řada C-D, 1999, 2, s. 42.

¹⁸⁵ PAVEL, Jan, *Velikost a struktura výdajů na národní obranu v Československu v letech 1918–1938*. Praha 2004, s. 35–36.

¹⁸⁶ ŠRÁMEK, Když zemřít, tak čestně, s. 18.

zajištění hranic, kdy jednotky na hranicích jsou doplněny na válečné počty záložníky).¹⁸⁷

Náčelník generálního štábu Ludvík Krejčí později označil za jednu z největších slabin Československa v roce 1938 délku společné hranice s Německem a nemožnost ji efektivně bránit delší dobu. Při srovnání ohrožení Československa a Francie uvedl: „*Francie měla s Německem hranici v délce cca 350 km se 40 miliony obyvatel bez menšin, moderně opevněné hranice. ČSR měla 14 milionů obyvatel se 4 miliony národnostních menšin a na 2000 km částečně opevněné hranice. Závěr: Délka hranic silně zatěžovala obranu ČSR.*“¹⁸⁸ Ohledně budování opevnění v Československu dodal: „*Začali jsme v roce 1935. Z Francie jsme dostali detailní dokumentace, zkušené poradce a za 3 roky jsme do jisté míry opevnili alespoň nejvíce ohrožené směry.*“¹⁸⁹ Podle Krejčího tak opevnění pro obránce poskytovalo pouze omezenou výhodu.

ŘOP pod vedením divizního generála Karla Husárka počítalo na rok 1938 s plynulým pokračováním výstavby obou druhů opevnění – lehkého i těžkého. Na březnový anšlus Rakouska zareagovalo 13. dubna vydáním „Dodatku k programu opevňovacích prací“, který počítal se zesílením obrany severní i jižní Moravy a urychlením výstavby na všech ostatních úsecích. Jižní Moravu do té doby chránilo pouze nepočetné lehké opevnění, protože s výstavbou těžkého se počítalo až po roce 1946. Přesto se již v srpnu podařilo vybetonovat první pěchotní srub těžkého opevnění u Šatova poblíž Znojma.¹⁹⁰ V průběhu roku 1938 došlo dále k přehodnocení významu lehce opevněných úseků v západních Čechách, u kterých se už nepočítalo s delší obranou. Jeden z hlavních obranných valů měl v Čechách stát na linii Chrastava-Liběchov-Ohře-Bišanka.¹⁹¹

---

¹⁸⁷ Tamtéž.

¹⁸⁸ KREJČÍ, Ludvík, *Obranyschopnost ČSR 1938*. In: *Odboj a revoluce* 6, 1968, 5, s. 17.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 20.

¹⁹⁰ *Československé stálé opevnění z let 1935 až 1938*. In: *Československé vojenství* [online], [cit. 2015-03-01]. Dostupné z <http://armada.vojenstvi.cz/predvalecna/opevneni/1.htm>.

¹⁹¹ ŠRÁMEK, *Když zemřít, tak čestně*, s. 21.

S pokračující výstavbou opevnění, jehož objekty musely být střežené a některé i částečně obsazené vojskem, narůstala potřeba navýšit nedostatečný početní stav mírové armády. Proto docházelo k pravidelnému povolávání záložníků na vojenská cvičení, což však mělo nevýhodu v tom, že povolané osoby se každé čtyři týdny měnily. Vojenská správa dokonce uvažovala o mimořádných opatřeních podle § 27 branného zákona – povolání jednoho ročníku zálohy na celý jeden rok. K realizaci těchto kroků nedošlo především z důvodu nepříznivé zahraničně-politické situace.¹⁹² V důsledku narůstajících dramatických událostí došlo k vyřazení 3. ročníku Vojenské školy válečné a Vysoké intendantské školy do činné vojenské služby, čímž stoupl počet důstojníků v armádě. Slavnostní akt se odehrál 8. dubna 1938 a zúčastnili se ho ministr Machník, generál Syrový, náčelník francouzské vojenské mise generál Faucher a další významné osobnosti.¹⁹³

Když večer 20. května 1938 náčelník generálního štábu Ludvík Krejčí naléhal na prezidenta republiky a vládu, aby došlo k povolání pěti ročníků záložníků, argumentoval také tím, že by se tímto krokem co nejvíce vojáků seznámilo s nejnovější armádní technikou a nově dobudovanými úseky opevnění.¹⁹⁴ Vyhlášením částečné mobilizace večer 20. května ministr Machník povolal do zbraně jeden ročník záložníků v počtu 70 000, pět ročníků zvláště dobře vycvičených specialistů čítajících 114 000 mužů a nakonec 15 000 příslušníků jednotek Stráže obrany státu (SOS). Během několika hodin se tak početní stav československé armády navýšil o 199 000 na celkem 383 000 mužů, odhodlaných zastavit vpád nepřítelů do vlasti.¹⁹⁵ Vedle pěšího vojska nařídil Hlavní štáb bojovou pohotovost rovněž dělostřelectvu, letectvu a protiletectvé obraně.

---

¹⁹² SANDER, s. 275.

¹⁹³ VONDRÁŠEK, Václav, Vojenské školství v období Mnichova. In: NĚMEČEK, Jan (ed.). *Mnichovská dohoda. Cesta k destrukci demokracie v Evropě*. Praha 2004, s. 315.

¹⁹⁴ DEJMEK, *Edvard Beneš. Část II.*, s. 115.

¹⁹⁵ LUKEŠ, *Československo mezi Stalinem a Hitlerem*, s. 153.

I když se československá mimořádná vojenská opatření v květnu 1938 obecně označují jako částečná mobilizace, v přesných vojenských termínech o žádnou mobilizaci nešlo. Podle zákonného ustanovení se jednalo o mimořádné povolání ročníku zálohy k výjimečné činné službě ve zbrani. Povolání specialistů umožnilo vojenské správě doplnění především důstojnického a poddůstojnického sboru. Nedošlo ani k vylepení a vyvěšení vyhlášek na veřejných místech, což patří k hlavním charakteristickým znakům každé mobilizace. Nástup záložníků totiž proběhl pomocí svolávacích lístků, které do rukou jako první obdrželi důstojníci v záloze. Celkově se uskutečňovala vojenská opatření státu tak, aby co nejméně provokativně působila na Třetí říši, protože nebezpečí, že se stanou záminkou k německému útoku na Československo, reálně hrozilo. Avšak panovaly i obavy z reakcí britské a francouzské vlády.¹⁹⁶

Večer 20. května ve 23 hodin 40 minut nařídilo Ministerstvo vnitra po konzultaci s Hlavním štábem bojovou pohotovost praporů SOS. Během následující hodiny obdržely příslušné rozkazy všechny prapory SOS v celém státě. První družstva, složená z četnictva, finanční stráže, státní policie a vojenských posil se na svá bojová stanoviště dostala krátce po půlnoci 21. května. Velitel praporu SOS v Liberci pplk. Kruliš svým nadřízeným hlásil: *„Zaujetí bojových stanovišť bylo velmi rychlé, zvláště pozorovacího sledu. S vojenskými posilami bylo bojové stanoviště nejdříve zaujato za 1 hodinu 15 minut, nejpozději za 4 hodiny po vyhlášení pohotovosti.“* V hlášení dále zmínil: *„Předchozí výcvik, důkladné poučení velitelů družstev, čet a rot, takže každý znal předem svůj úkol, přispělo k rychlému dosažení pohotovosti, která s prohlubujícím se výcvikem bude stále stoupati.“* Po vyhlášení pohotovosti Prapor SOS v Liberci disponoval 325 četníky, 155 policisty, 534 příslušníky finanční stráže a 667 vojenskými posilami; dohromady tedy 1681 mužů.¹⁹⁷

---

¹⁹⁶ DRTINA, s. 59–60.

¹⁹⁷ BENEŠ, Jaroslav, *Stráž obrany státu 1936–1939*. Mladá Boleslav 2007, s. 107–110.

O něco delší dobu si vyžádalo vyhlášení pohotovosti u slovenských a podkarpatských praporů, protože na tamních telefonních ústřednách nedošlo k zajištění služby. Zatímco československo-německou hranici zabezpečily jednotky SOS do šesté hodiny ranní, hranici s Maďarskem se podařilo zajistit v průběhu 21. května a ohrožené úseky československo-polské hranice obsadily večer téhož dne. Během květnových mimořádných opatření nastoupilo k SOS celkem 5847 četníků, 3155 policistů, 6037 příslušníků finanční stráže a 12 671 vojenských posil. Velitelé hodnotili přístup těchto jednotek velice kladně. V některých oblastech se hlášení zmiňovala vyloženě o bojechtivosti jejich příslušníků.¹⁹⁸

Obsazení hlavních obranných postavení, strategicky umístěných poblíž hranic, se zúčastnily tři kvalitativně rozdílné druhy vojsk. Základ tvořila mírová armáda se svými prezenčními počty, následovaná zálohami, určenými jako doplňky pro mírové jednotky, popřípadě použitelnými pro vojenské posily SOS. Třetí část sestavy obránců představovaly rezortní složky SOS, tedy četnictvo, finanční stráž a v krajním případě státní policie. Vojenská kvalita příslušníků bezpečnostních složek se nedala srovnat s prezenčním vojskem, proto se od roku 1937 pravidelně zúčastňovali vojenských výcvikových kurzů.¹⁹⁹

Během 21. května mezitím plynule probíhalo narukování povolaných záložníků. Vojenský atašé Spojených států amerických v Praze major Lowell M. Riley se stal přímým účastníkem těchto událostí přímo v hlavním městě. Při pozorování v Praze zaznamenal, že *„shromažďování a přesun českých jednotek bylo výborně koordinováno a mělo hladký průběh“*.²⁰⁰ Britský novinář Sydney Morell, který během působení v Československu v roce 1938 pořídil desítky reportáží, později popsal dojmy z prvního setkání s armádou v Praze na Masarykově nádraží: *„Mobilizace! Před vchodem byla uvázána řada koní. Stáli tu bez*

---

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 122.

¹⁹⁹ STRAKA, *Skupina 1*, s. 9–10.

²⁰⁰ LUKEŠ, *Československo mezi Stalinem a Hitlerem*, s. 153.

*svých vozíků. Hlídal je voják v helmě. Na zádech měl pušku s nasazeným bodlem. Přiváděli stále ještě další koně. Chtěl jsem vejít na nádraží, ale zastavil mě jiný voják. Viděl jsem v hale spoustu vojáků. Seděli na tornách, kouřili a čekali na vlak.*²⁰¹

Prezident Beneš měl na sobotu 21. května naplánovanou cestu do Tábora, kde měl učinit očekávaný projev k občanům. Avšak hned v brzkých ranních hodinách ho ministr národní obrany informoval o vážném incidentu, který se přihodil několik hodin po půlnoci v Chebu. Po neuposlechnutí výzvy k zastavení motocyklu zastřelila četnická hlídka dvojici občanů německé národnosti, Jiřího Hoffmana a Mikuláše Böhma. To vyvolalo okamžitě nelibost v Berlíně. Ministr Krofta dokonce musel podat ujištění vyslanci Eisenlohrovi, že Československo nechystá ozbrojený útok na Německo. Večer téhož dne německé vyslanectví v Praze požádalo československé úřady, zda by na pohřbu zastřelených směl německý přidělenec položit věnce jménem říšského kancléře. Žádosti bylo vyhověno.²⁰² Okázalý, ale klidný pohřeb se uskutečnil v Chebu 25. května a senátor za SdP Anton Pfrogner na něm prohlásil, že oba zemřelí padli ve jménu národně socialistické myšlenky.²⁰³ Dotčený prezident Beneš kategoricky žádal ministra Machníka o okamžité vyšetření události a kladl mu důraz na to, aby se již další podobné incidenty neopakovaly.²⁰⁴

Beneš v tábořském projevu uklidňoval občany v napjaté době nadcházejících obecních voleb, ale zároveň v souvislosti s právě probíhajícími vojenskými opatřeními vyjádřil odhodlání bránit demokracii a celistvost republiky. O nepříznivě se vyvíjející sudetoněmecké otázce Beneš optimisticky prohlásil: „*Vláda připravuje některá velmi důležitá zákonná opatření, která dnešní náš národnostní systém zdokonalí, která potvrdí opravdovou rovnoprávnost a politickou i morální rovnost všech*

---

²⁰¹ MORELL, Sydney. *Viděl jsem ukřižování. Události v Československu v roce 1938 očima anglického novináře*. Brno 2002, s. 40.

²⁰² KROFTA, s. 290–291.

²⁰³ BENEŠ, *Mnichovské dny*, s. 84.

²⁰⁴ DRTINA, s. 63.

občanů a všech národností v tomto státě, která zajistí jim jejich oprávněné politické, hospodářské a kulturní pozice...²⁰⁵

Ve svých pamětech později Beneš vyjádřil uspokojení nad průběhem vojenských opatření v souvislosti s aktivitou sudetoněmecké strany a pořádáním obecních voleb: „Volby následujícího dne, pod vlivem bezpečnostních opatření v celé republice, prošly zcela klidně a nacistická agitace hned všude opadla; přestaly průvody a demonstrace, přestala sabotáž, zmizely hakenkreuzerské prapory a všechny ostatní provokace.“ O domnělých německých armádách, připravených zaútočit na Československo dále uvedl: „Také německá vojenská koncentrace na druhé straně hranic byla hned zastavena a dle zpráv naší i francouzské a anglické zpravodajské služby během několika dní vojenské jednotky byly vráceny do svých původních garnizón.“²⁰⁶

Během květnové krize se v československém tisku objevovaly takové titulky jako „Vláda vede, armáda je na stráž, lid je klidný“²⁰⁷ nebo „Bezprostřední nebezpečí bylo odvráceno“.²⁰⁸ 28. května vyšla v *Pestrém týdnu* příloha „Tři moderní zbraně naší armády“, která čtenářům blíže přibližovala nedávno zavedenou tankovou, kulometnou a protiletectvou armádní výzbroj.²⁰⁹ S cílem posílit morálku československého obyvatelstva navíc docházelo k otištění množství básní oslavujících nastoupenou armádu, odhodlanou bránit svoji vlast. K nejzdařilejším patřily *Noc z 20. května* (Josef Hora), *21. V. 1938* (Josef Rohan), *Ta noc a země* (František Braun), *20 let* (Petr Glahn), *Máj ve zbrani* (Antonín Spálenka), *Mezi Mostem a Duchcovem* (Josef Knap) či *Udeřila hodina* (Cassius).²¹⁰ Většina občanů přijala povolání záložníků s pocitem nadšení i úlevy. Literární historik Václav Černý ke květnovým dnům roku 1938

---

²⁰⁵ VAŠEK, Richard (ed.). *Edvard Beneš. Projevy – články – rozhovory. 1935 – 1938*. Praha 2006, s. 642.

²⁰⁶ BENEŠ, *Mnichovské dny*, s. 84.

²⁰⁷ *Lidové noviny*, 23. 5. 1938, 46/259.

²⁰⁸ *Národní listy*, 24. 5. 1938, 78/142.

²⁰⁹ *Pestrý týden*, 28. 5. 1938, 13/22.

²¹⁰ RESLER, Kamill. *K počtě zbraň praporu! 21. květen, 21., 23. a 30. září 1938. Berchtesgaden, Godesberg, Mnichov v tvorbě českých básníků*. Praha 1945, s. 35–60.

později napsal: „*Konec čekání! Ta jistota byla téměř krásná. Mobilizace proběhla rychle a v dokonalém pořádku. Sudety umlkly jako zařezané.*“²¹¹

Dne 23. května proběhlo další setkání Konrada Henleina s Milanem Hodžou. Československý ministerský předseda v tříhodinovém rozhovoru žádal, aby SdP předložila konkrétní návrhy k vyřešení národnostní otázky. Henlein naopak požadoval ukončení mimořádných vojenských opatření a stěžoval si na jejich průběh. Podle něj například ve Stříbře došlo k zabavení dvou parních kotlů, ve kterých si následně vojáci vařili jídlo. Jinde zase docházelo k uzavření silnic a stavbám barikád, na které se použily zemědělské stroje a vozy a při tom se poškodily. Henlein vyjádřil rozhořčení také nad násilnými českými reakcemi na zdviženou pravici, nošení bílých punčoch či stranických odznaků a vylepováním volebních plakátů.²¹² Premiér Hodža se však při jednání s Henleinem dostal do nelehké pozice, protože stále neměl k dispozici relevantní rámcový návrh národnostního statutu, což na vůdce SdP mohlo působit nevěrohodně. Maďarský vojenský atašé v Praze 24. května telegrafoval do Budapešti, že se Hodža snažil Henleina přesvědčit o tom, že slibovaný národnostní statut není ještě stále dokončen.²¹³

Navzdory přítomnosti československé armády v Sudetech mohla většina německého obyvatelstva svobodně hlasovat ve prospěch SdP, což se odrazilo na celkových volebních výsledcích. SdP volilo 82–85 % sudetských Němců, přičemž na některých místech činil jejich podíl na vítězství necelých 90 %.²¹⁴ Československé úřady vypsaly obecní volby do 10 896 obcí z celkových 15 770, ale protože v 5626 obcích došlo k sestavení jediné kandidátky nebo takové, na které se uvádělo jen tolik osob, kolik jich mělo být zvoleno, skutečné hlasování probíhalo pouze v 5270 obcích.²¹⁵ I když se to tolik neprojevovalo výsledkově, povolání československé armády povzbudilo německé sociální demokraty v čele

---

²¹¹ ČERNÝ, Václav. *Paměti II (1938–1945). Křik Koruny české*. Praha 1992, s. 24.

²¹² BRANDES, s. 148.

²¹³ TOTH, NOVOTNÝ, STEHLÍK, s. 418.

²¹⁴ LUKEŠ, *Mimořádná vojenská opatření v květnu 1938*, s. 85.

²¹⁵ BRANDES, s. 171.

s předsedou Wenzelem Jakschem, který na začátku června prohlásil, že Československo bude bojovat do posledního muže.²¹⁶

Co se týče výsledků voleb v hlavním městě, k největším favoritům na vítězství patřila Československá strana národně socialistická, která do čela kandidátky postavila tehdejšího primátora Petra Zenkla. V předvolební kampani se jedním z nejčastějších hesel stalo „Na Hrad Beneš – na radnici Zenkl!“. Národní socialisté nakonec v Praze zvítězili se ziskem 17 mandátů před komunisty a sociálními demokraty. Při volbě primátora byl 20. června 88 hlasy ze 100 opět zvolen Zenkl.²¹⁷ Za zmínku jistě stojí, že v rámci konání obecních voleb v Praze Zenkl 29. května uspořádal veřejnou sbírku na obranu republiky, v níž se celkově vybralo 839 090 Kč.²¹⁸

Týden po vyhlášení bojové pohotovosti se na československých hranicích definitivně stabilizovala obranná struktura s ujednoceným velitelským aparátem. Po vojenské stránce proběhla květnová opatření bezesporu úspěšně. Vojenské velení u nastoupené armády ocenilo především včasnost nastoupení ke svým jednotkám, rychlost přesunů na předem stanovená obranná postavení a vysokou morálku u jednotlivých útvarů. Hlavní štáb prezidentu republiky hlásil: *„Nálada je všude velmi dobrá, mužstvo plní ukázněně a s chutí všechny rozkazy a nařízení, pracuje vytrvale a bez odpočinku. Je odhodlaného a sebevědomého chování, místy se projevuje touha, aby došlo k rozhodnutí i za cenu války. Mužstvo v záloze nastupovalo přesně cvičení ve zbrani a s nadšením a po krátké době splynuli záložníci I. roč. zálohy úplně s mužstvem prezenční služby. Záložníci projevují stejné nadšení jako mužstvo aktivní. U p. pl. 6 a 18 vyskytli se dobrovolníci, kteří se dostavili bez povolání.*

---

²¹⁶ LUKEŠ, Mimořádná vojenská opatření v květnu 1938, s. 86.

²¹⁷ ČEČRDLOVÁ, Jaroslava. *Petr Zenkl. Jeden z tvůrců československé demokracie*. Ústí nad Labem 2010, s. 43–44.

²¹⁸ Tamtéž, s. 47.

*Namnoze dali záložníci k dispozici svá motorová vozidla, se kterými se dostavili ke svým útvarům.*²¹⁹

Mimořádná vojenská opatření přesto doprovázela řada komplikací a problémů menšího i většího charakteru. Předně se jednalo o špatnou součinnost pěších jednotek s dělostřelectvem v případě boje, což se projevilo zejména v obranném úseku Krušných hor. Náprava v této oblasti nastala až 26. května.²²⁰ Mužstvo umístěné v čerstvě vybetonovaných objektech lehkého opevnění trpělo stísněným prostorem a vlhkostí způsobenou vyzrávajícím betonem. Sborová nemocnice 2 v Plzni hlásila ve dnech 21.–29. května celkem 89 nemocných vojáků, z toho 38 záložníků. Nejčastěji se mezi vojáky objevovala angína, bronchitida a revmatická onemocnění.²²¹

Některým vojenským jednotkám, což se týkalo hlavně útvarů SOS, se v prvních hodinách pohotovosti nedostávalo různých druhů zbraní, munice a materiálního zabezpečení. Nebylo výjimkou, že na jednu vojenskou skupinu vycházela kromě lehkého kulometu pouze jediná puška. Není tedy divu, že obránci, kteří dokonce konali strážní službu bez osobní zbraně, se vedle kvalitně vyzbrojených a vystrojených příslušníků vojenských útvarů cítili přehlíženi.²²² Velitel praporu SOS Kadaň pplk. Stangl k materiálním nedostatkům u svého mužstva napsal: *„Stálí členové SOS na rozdíl od vojenských posil neměli nic jiného než svůj rezortní stejnokroj a výzbroj. Nejnnutnější věci dodala v prvních dnech po vyhlášení pohotovosti armáda, i tak ale stálí členové SOS značně trpěli rozmary počasí.*²²³

Nedostatečné vybavení se projevilo také například u 2. leteckého pluku, který se potýkal s malým počtem kulometů pro obranu proti nepřátelským letounům, nedostatkem dýchacích přístrojů a padáků.

---

²¹⁹ LVOVÁ, Míla, NOVOTNÝ, Josef (ed.). *Chtěli jsme bojovat. Dokumenty o boji KSČ a lidu na obranu Československa 1938. Díl I.* Praha 1963, č. 197, s. 355–356.

²²⁰ STRAKA, Skupina 1, s. 11.

²²¹ Tamtéž, s. 16.

²²² Tamtéž, s. 13.

²²³ BENEŠ, *Stráž obrany státu*, s. 137.

Vážný problém představoval chybějící personál, když polní letky postrádaly 30 % důstojníků a 55 % stíhacích pilotů.²²⁴

Nemalou komplikací se také mělo ukázat nepříznivé počasí, panující na většině území republiky. V deštivých podmínkách vojáci trpěli nedostatkem stanů, pod kterými by se přikryli. Dozorce Jaroslav Bém z oddělení Finanční stráže (OFS) Velká Úpa na tyto události později vzpomínal: *„Stále silně pršelo a na úseku, který jsme měli bránit, bylo přes metr sněhu. Naše výstroj byla naprosto nedostatečná – na 19 mužů jsme měli jen 2 stanové dílce, každý měl pokrývku. Na stromy jsme uvázali stanové dílce a pod nimi jsme se ukryli. Teprve za tři dny jsme dostali pro každého stanový dílec.“*²²⁵

Nevýhodou pro obránce z řad SOS rovněž představovalo střežení příliš velkého hraničního úseku, než tomu dovoloval početní stav mužstva. Dozorce František Hora z OFS Švarcava po letech uvedl: *„Sloužili jsme obětavě, i když jsme si uvědomovali, že dojde-li k napadení našeho státu, je naše družstvo SOS (deset příslušníků finanční stráže s lehkým kulometem a dva vojenští záložníci z naší obce) ztraceno. Vždyť linie opevnění naší armády byla asi dvacet kilometrů za námi. Tvrzení našeho tisku, že u každého hraničního mezníku stojí voják, nás poněkud překvapilo, neboť naše osamocené družstvo SOS – pravý soused byl až na Pleši a levý v Grafenriedu – střežilo úsek státních hranic v délce téměř dvaceti kilometrů...“*²²⁶

Mezi německou menšinou v pohraničí převládal názor, že služba v SOS je dobrovolná, a tak běžně docházelo k vyhrožování a zastrašování jejich rodin. Ve spojení s řadou dalších problémů to vedlo k postupnému poklesu morálky některých jejich příslušníků.²²⁷ Vrchní

---

²²⁴ *Vojenské dějiny Československa. Díl III. (1918–1939)*. Praha 1987, s. 486–487.

²²⁵ MAREK, Jindřich. *Hraničářská kalvárie. Příběhy posledních obránců Masarykovy republiky na severu Čech a Podkarpatské Rusi v letech 1938–1939*. Cheb 2004, s. 33.

²²⁶ Tamtéž.

²²⁷ K dalším nesnázím pohraničních jednotek patřila byrokracie některých státních úřadů, především Ministerstva železnic. Rezort neuznával rovnocennost služby SOS se službou vojenskou, a proto odpíral plat vojenským posilám z řad jejich zaměstnanců. BENEŠ, *Stráž obrany státu*, s. 122.

respicient OFS Rožany Václav Louda na to vzpomínal: „*Po vyhlášení poplachu jsme my ženatí finančníci poslali ihned své rodiny do vnitrozemí. Z toho jsme měli potom velké nepříjemnosti u nadřízených úřadů! Že prý děláme paniku, evakuací rodin prozrazujeme pohotovost atd. Fakt, že manželky důstojníků a vyšších státních úředníků byly také evakuovány, nikoho ale nezajímalo. My měli být obětním beránkem. Nikoho již ale nenapadlo, že starostí o rodinu v bojovém pásmu se snižuje naše akceschopnost, protože nacisté či henleinovci mohli naše ženy a děti použít jako rukojmí...*“²²⁸

Hlavní štáb se nadále potýkal s nedostatečným počtem mírové armády, která měla v případě vypuknutí konfliktu nést hlavní břemeno bojů než by došlo ke zmobilizování záložních ročníků. Proto se vojenská správa chystala navrhnout zavedení tříleté vojenské prezenční služby. Armádní generál Ludvík Krejčí s tímto návrhem vystoupil u prezidenta Beneše při vojenské audienci 3. června 1938.²²⁹ Od tohoto kroku si vojenská správa slibovala, že získá dva vycvičené ročníky k okamžitému použití, a zároveň argumentovala tím, že prodloužení branné povinnosti o rok je ekonomicky výhodnější než povolávat zálohy. Zatímco průměrný roční náklad na vojáka prezenční služby činil asi 5110 Kč, u záložníků dosahoval 8410 Kč a u důstojníků v záloze 8830 Kč. Náklady na prodloužení prezenční služby měly dosahovat 460 milionů Kč, kdežto povolání záložníků stálo 477 milionů Kč. Prodloužení branné povinnosti mělo tedy být o 17 milionů Kč levnější a Hlavnímu štábu dávalo k dispozici o 90 tisíc mužů ve zbrani navíc. Turbulentní sled letních a podzimních událostí v Československu však zapříčinil, že se návrh nedostal ani k projednání, natož k realizaci.²³⁰

V průběhu června, kdy přestal hrozit bezprostřední konflikt s Německem, docházelo postupně k odvolávání mimořádných

---

²²⁸ MAREK, *Hraničářská kalvárie*, s. 30.

²²⁹ Ludvík Krejčí později uvedl, že k prodloužení prezenční vojenské služby o rok dostal od prezidenta Beneše souhlas tomu, aby tento požadavek navrhl Nejvyšší radě obrany státu. KREJČÍ, s. 15.

²³⁰ SANDER, s. 275–276.

vojenských opatření. Již 30. května proběhlo stažení všech vyšších velitelství jednotek ostrahy hranic z bojových stanovišť do mírových podmínek. 6. června Hlavní štáb nařídil zrušení ostrahy hranic s Maďarskem. 13. června skončila ostraha na hranicích i v českých zemích. Všechna opatření částečné branné pohotovosti republiky se definitivně zrušila 22. června.²³¹

Po 20. červnu, kdy došlo k nařízení propustit většinu záložníků do civilu, drželi pohotovost na hranicích prakticky už jen příslušníci Finanční stráže. Značná část četnictva se již dříve navrátila ke své rezortní bezpečnostní službě, a tak ve městech a obcích, kde opět docházelo k řádění henleinovců, mohl být opět nastolen pořádek.²³²

Čtyři týdny trvajících bojová pohotovost československé armády si vyžádala i ztráty na životech z řad jejích příslušníků, i když ne všechna úmrtí s ní měla přímou souvislost. Z nedávného výzkumu historika Jiřího Plachého vyplývá, že mezi 20. květnem a 22. červnem 1938 přišlo o život celkem 64 mužů – v důsledku neopatrné manipulace se zbraní (3), manipulací s trhavinami (1), leteckých nehod (9), dopravních nehod (7), ostatních nehod a úrazů (4), utonutím (3), na následky nemocí v přímé souvislosti s vojenskou službou (2), na následky nemocí (17), sebevražd z kázeňských a mimoslužebních důvodů (2) a neznámých důvodů sebevražd (7). Z různých důvodů dále přišli o život čtyři důstojníci z povolání, jeden důstojník v záloze, tři rotmistři a jeden příslušník Finanční stráže.²³³

Z prvního kola souboje s Třetí říší Československo vzešlo jako vítěz. Prezident Beneš ukázal, že je připraven hájit zájmy demokracie i za cenu válečného konfliktu. Válka s Německem se, alespoň prozatím, zdála být zažehnána. V Praze však netušili, že 30. května říšský kancléř Hitler schválil detailně vypracovaný aktualizovaný rozkaz na zničení

---

²³¹ SLUKA, 107–108.

²³² 1938 – májová zkouška janičářské armády. In: Vojenský historický ústav Praha [online], [cit. 2015-03-01]. Dostupné z <http://www.vhu.cz/1938-majova-zkouska-hranicarske-armady/>.

²³³ PLACHÝ, Jiří, *Nástin personálních ztrát československé armády v době od 21. května 1938 do 31. března 1939*. Praha 2009, s. 9–143.

Československa – plán Grün, ve kterém zmínil: „Došel jsem k nezměnitelnému rozhodnutí Československo v dohledné době rozbít vojenským zákrokem. Je věcí politického vedení vyčkat – nebo určit – dobu, která by byla vhodná z hlediska politického a vojenského.“²³⁴

---

²³⁴ Hitlerův rozkaz všem složkám německé armády k přípravě útoku na Československo, 30. 5. 1938, *So oder so*, s. 149.

3. 5 Reakce v zahraničí

3.5.1 Průběh diplomatických jednání během květnové krize

Když došlo večer 20. května 1938 v Praze k rozkazu povolát do zbraně jeden ročník záloh a vycvičené specialisty, prezident Beneš o tom okamžitě informoval západoevropské diplomaty v čele s britským a francouzským a také německého vyslance. Mimořádná vojenská opatření státu oficiálně odůvodňoval potřebou udržení pořádku při nadcházejících obecních volbách.²³⁵ Ještě tentýž den rozeslal ministr Krofta zprávu, zdůvodňující provedení částečné mobilizace, na československá vyslanectví v Paříži, Londýně, Berlíně, Římě, Moskvě, Bukurešti, Bělehradě, Varšavě, Budapešti a Úřadu Stálého delegáta při Společnosti národů v Ženevě. Šéf Černínského paláce v telegramu dále uvedl, že se vzhledem k soustřeďování německého vojska u hranic s Československem uvažovalo o povolání pěti ročníků záloh, avšak po dementování těchto zpráv Berlínem k tomu nakonec nedošlo.²³⁶

V ranních hodinách 21. května informoval vyslanec Mastný pražské MZV o večerní rozmluvě s ministrem Ribbentropem, jenž si stěžoval na „neustálý útisk a týrání“ sudetských Němců, což prý Německo nehodlá nadále trpět. Dále šéf Wilhelmstrasse protestoval vůči šíření nepravdivých zpráv o německých vojenských aktivitách, které, když neustanou, mohly by se brzy stát skutečností. Mastný poukázal na útočnost říšského tisku, na to, že zprávy o přesunech Wehrmachtu pochází ze zdrojů v Německu a nikoli v Československu a ministra rovněž ujistil, že vláda v Praze působí všemi prostředky k uklidnění vzniklé situace.²³⁷

---

²³⁵ DEJMEK, *Edvard Beneš. Část II.*, s. 115.

²³⁶ Telegram Krofta o rozhodnutí vlády povolát k vojenské službě jeden ročník záložníků, 20. 5. 1938, 23.40, Praha, *DČZP, XXI*, č. 296, s. 452. Zprávy o soustřeďování německých jednotek proti Československu postupně označili za nesmysl němečtí diplomaté v Praze, OKW, služebny SS a SA a ministr Ribbentrop na setkání s vyslancem Mastným večer 20. května po sedmé hodině. ČELOVSKÝ, *Mnichovská dohoda 1938*, s. 182.

²³⁷ Telegram Mastného o přijetí u Ribbentropa, který protestoval proti útisku Němců v ČSR a proti zprávám o přesunech německých vojsk, 21. 5. 1938, 1.47, Berlín, *DČZP, XXI*, č. 299, s. 456–457.

Jakmile do Londýna došly zprávy o československé částečné mobilizaci, ministr Halifax pověřil odpoledne 21. května velvyslance Hendersona k tomu, aby Berlín důrazně varoval před možnostmi další německé agrese a aby připomněl stanovisko britské vlády z 24. března, že i přes neexistenci spojeneckých závazků se státy střední Evropy Velká Británie nemůže vyloučit účast na případném válečném konfliktu.²³⁸ Obsah demarše určené přímo Ribbentropovi obsahoval: *„Německá vláda si musí uvědomit nebezpečí, která takový vývoj přináší. Francie má vůči Československu své závazky a bude přinucena zasáhnout k jejich naplnění, jestliže Německo na Československo zaútočí... Za takových okolností nemůže vláda Jeho Veličenstva zaručit, že by nebyla přinucena okolnostmi rovněž zasáhnout.“*²³⁹

Henderson večer téhož dne o britském postoji informoval nejdříve státního tajemníka Weizsäckera, který se snažil působit klidným dojmem, a poté se setkal s Ribbentropem. Říšský ministr na Halifaxovu výzvu reagoval velmi rozhořčeně a na možnost vypuknutí evropské války pronesl: *„Ale kdyby se měla Francie zachovat tak šíleně, že by nás napadla, bude to znamenat asi největší porážku Francie ve světových dějinách; a kdyby se k tomu připojila Anglie, pak budeme muset prostě znovu bojovat svůj nelítostný boj.“*²⁴⁰ V následujících dnech poté přišlo v Berlíně velké rozhořčení nad tím, že část britského a francouzského tisku napsala, že britská demarše nahnala říšskému kancléři strach.²⁴¹

Vyslanec Eisenlohr ještě večer 21. května informoval Ribbentropa o tom, že v Praze získali rozhodný vliv „válkychtiví generálové“, kteří spolu s prezidentem Benešem bojkotují jednání předsedy vlády Hodži o dohodě s SdP. Tvrzení, že Beneš se snaží vyprovokovat válečný konflikt s Německem, poté rozšiřovali Ribbentrop i Weizsäcker, aniž by se

---

²³⁸ ELLINGER, s. 179.

²³⁹ DEJMEK, *Nenaplněné naděje*, s. 369.

²⁴⁰ ČELOVSKÝ, *Mnichovská dohoda 1938*, s. 183.

²⁴¹ PONCET, André François, *Vyslancem na Hitlerově dvoře*. Praha 2004, s. 358.

jim v tom jakkoli snažila britská diplomacie v čele s velvyslancem v Berlíně Hendersonem zabránit.²⁴²

Francouzská diplomacie, narozdíl od britské, žádný zákrok v Berlíně nepodnikla. Její velvyslanec v Berlíně, André François-Poncet²⁴³ večer 21.května navštívil Weizsäckera a tlumočil mu stanovisko Paříže, která radila umírněný postup, avšak zdůrazňovala, že bude-li Československo napadeno, vojensky zasáhne v jeho prospěch.²⁴⁴ V Paříži mezitím sílily obavy z vypuknutí války. Při refererátu o vojenských možnostech Francie a připravenosti její armády vyložil náčelník štábu Maurice Gamelin premiérovi Daladierovi celkem příznivé vyhlídky.²⁴⁵ Stejná nálada panovala i v československé armádě, když se v jejích kruzích rozšířila zpráva o tom, že se ve Francii připravují k vylepení mobilizačních rozkazů, když by Německo napadlo Československo.²⁴⁶

Večer 21.května se setkal francouzský ministr Bonnet s vyslancem Osuským a tlumočil mu poznámku britského velvyslance v Paříži Erica Phippse, zda-li Československo o částečné mobilizaci předem informovalo svého francouzského spojence. Osuský Bonnetovi vysvětlil, že se nejedná o mobilizaci, ale o udržení pořádku v období obecních voleb. Dále se československý vyslanec setkal s Williamem Ch. Bullitem,²⁴⁷ o čemž do Prahy napsal: *„Americký vyslanec [ve skutečnosti velvyslanec] mně řekl, že jsme na kraji války, která zničí celou Evropu, že je to nejvhodnější doba pro Německo, neb prý Polsko a Rumunsko povedou válku proti Rusku a Itálie po prvním vyčkávání se připojí k Německu. Anglie se bude všemožně vzpírat zasáhnout v první fázi. Zůstane prý ČSR a Francie. ČSR se bude bránit, dokud nezasáhne*

---

²⁴² DEJMEK, *Edvard Beneš. Část II.*, s. 117.

²⁴³ André François-Poncet (1887–1978), francouzský politik a diplomat, v letech 1931–1938 velvyslancem v Berlíně.

²⁴⁴ KVAČEK, *Obtížné spojenectví*, s. 156.

²⁴⁵ Tamtéž.

²⁴⁶ MORAVEC, Emanuel, *V úloze mouřenína*. Praha 1942, s. 229–230.

²⁴⁷ William Christian Bullitt (1891–1967), americký novinář a velvyslanec v Moskvě (1933–1936) a Paříži (1936–1940).

*Maďarsko. Řekl jsem, že nevěřím, že Německo by dnes vyvolalo válku, která by dlouho trvala. Odpověděl, že se mýlím.*²⁴⁸

Ačkoliv se Chamberlainův kabinet pokusil zastrašit Berlín hrozbou koaliční války, faktem zůstávalo, že kvůli Československu nehodlal po boku Francouzů obětovat jediného svého vojáka. Alexander Cadogan²⁴⁹ si do svého deníku 21. května zapsal: „*Rozhodnuto, že nesmíme jít do války.*“²⁵⁰ Halifax to svému kontinentálnímu spojenci dal jasně na srozuměnou 22. května prostřednictvím francouzského velvyslance v Londýně Charlese Corbina,²⁵¹ jemuž mj. oznámil: „*Pokud se však francouzská vláda domnívá, že britská vláda podnikne společnou vojenskou akci na ochranu Československa před německou agresí, je jen poctivé varovat ji, že naše prohlášení neopravňuje k takové domněnce.*“²⁵² Velká Británie nabízela Paříži svoji neomezenou pomoc pouze za předpokladu, že bude napadena sama Francie.

Vojenská opatření Československa na svých hranicích velice zneklidnila také sousední Polsko a Maďarsko. Ministr Krofta odpověděl polskému vyslanci v Praze Kazimierzmu Papéemu²⁵³ a maďarskému chargé d'affaires J. Vörnlemu, že bojová pohotovost na hranicích mají posílit státní autoritu v neklidné době, zamezit jakýmkoli incidentům a že rozhodně nejsou zaměřená proti jejich zemím.²⁵⁴

V případě varšavské vlády zaznamenal Černínský palác rozhořčené, ba až nepřátelské reakce. Polský ministr zahraničí Józef Beck požadoval, aby Praha vysvětlila své poslední kroky. Tadeusz Kobylański, jenž stál v čele východního oddělení polského ministerstva

---

²⁴⁸ Telegram Osuského o rozhovoru s Bonnetem, týkajícím se mobilizace ČSR, akcí československých Němců a reakce z Německa, 22. 5. 1938, 2.32, Paříž, *DČZP, XX/I*, č. 303, s. 459–460.

²⁴⁹ Alexander Cadogan (1884–1968), přední britský diplomat, od ledna 1938 stálým státním podtajemníkem FO.

²⁵⁰ ELLINGER, s. 179.

²⁵¹ Charles Corbin (1882–1970), francouzský velvyslanec v Londýně v letech 1933–1940.

²⁵² ČELOVSKÝ, *Mnichovská dohoda 1938*, s. 183–184.

²⁵³ Kazimierz Papée (1889–1979), polský diplomat působící v letech 1936–1939 jako vyslanec v Praze.

²⁵⁴ Telegram Krofty, týkající se dotazů Polska a Maďarska na vojenská opatření na společných hranicích, 22. 5. 1938, 19.15, Praha, *DČZP, XX/I*, č. 304, s. 460.

zahraničí, přijal československého vyslance ve Varšavě Juraje Slávika²⁵⁵ a velmi důrazně protestoval proti částečné mobilizaci, o níž mluvil jako o neopodstatněné a založené na výmyslech.²⁵⁶ Ovšem ne mezi všemi Poláky panovala k Československu nenávisť. Na velení polské armády, které k Třetí říši vzhlíželo s obavami, udělaly rychlost a odhodlání květnového nástupu záložníků velký dojem. Také značná část polského tisku vyjádřila Praze podporu. Například 24. května oslavoval *Kurjer Polski* částečnou mobilizaci jako první Hitlerovu porážku. Tentýž den se k vojenskému odhodlání Československa vyjádřila i *Nowa Rzeczpospolita*, podle níž Praha nikdy neustoupí bez boje.²⁵⁷

Budapešť reagovala oproti Polsku o dost mírnějším způsobem, což lze vyčíst z rozmluvy maďarského ministerského předsedy Bély Imrédyho s československým vyslancem Milošem Kobrem²⁵⁸ z 8. června. Jako jeden z důvodů, proč Maďarsko adekvátně nezareagovalo na prováděný kryt československých hranic, uvedl Imrédy uklidňující poselství kardinála Karla Kašpara, který přijel 25. května do Budapešti na eucharistický kongres a jehož předem podrobně instruoval generál Josef Votruba.²⁵⁹

Energickému provedení částečné mobilizace se alespoň v prvních dnech květnové krize dostalo podpory západních mocností a Praha tak mohla na chvíli poznat pocit vítězství. Mnoho optimismu v Černínském paláci jistě dodal telegram Osuského z 23. května: „*Francouzský tisk je dnes značně RČS příznivý. Fakt, že včera byl v RČS klid absolutní, že Anglie učinila v pátek jednu a v sobotu dvě demarše, učinily zde velmi příznivý dojem...*“²⁶⁰ Obdobně psal 24. května do Prahy Jan Masaryk:

---

²⁵⁵ Juraj Slávik (1890–1969), československý politik a vyslanec ve Varšavě v letech 1936–1938.

²⁵⁶ Zpráva Slávika o rozhovoru s Kobylaňským, týkající se československo-polských vztahů, poměru Polska k Slovensku, polské menšiny v ČSR a vojenských opatření na československé hranici, 3. 6. 1938, Varšava, Tamtéž, č. 335, s. 493–497; MOROZOV, Stanislav Vaclavovič, *Polsko a Československo v evropských vztazích 1933–1939*. Praha 2009, s. 206.

²⁵⁷ LUKEŠ, *Československo mezi Stalinem a Hitlerem*, s. 156.

²⁵⁸ Miloš Kobr (1878–1953), československý vyslanec v Budapešti v letech 1933–1938.

²⁵⁹ Zpráva Kobra o rozhovoru s Imrédyem, týkající se situace v ČSR, československo-německých a československo-maďarských vztahů a postavení německé a maďarské menšiny v ČSR, 8. 6. 1938, Budapešť, *DČZP*, XX/I, č. 343, s. 514–517.

²⁶⁰ Telegram Osuského o reakci francouzského tisku na vývoj československo-německých vztahů a na situaci v ČSR, 23. 5. 1938, 18.59, Paříž, Tamtéž, č. 315, s. 467.

„Důstojná odhodlanost naší vlády získala zde nesporně velké morální vítězství. Povolání jednoho ročníku bylo znamenitým argumentem a mělo by potrvát nějakou dobu. Henlein nám pomohl hrou na schovávanou. Ze všech stran dostávám blahopřání pro pana prezidenta Beneše, předsedu vlády Hodžu a ministra Kroftu. Neznamená to ovšem, že krize ještě překonána, bude dále bezpodmínečně třeba jednoty a důstojnosti a hlavně tisk nesmí jásat.“²⁶¹

Postoj malodohodových spojenců během květnové krize by se dal označit za loajální, především v případě Rumunska. Vyslanec Veverka v rozhovoru s ministrem zahraničních věcí Nicolaem Petrescem-Comnenem²⁶² dostal ujištění o pevném pročeskoslovenském postoji krále Carola II. a zároveň určitý slib vojenské podpory Rumunska v případě všeobecného evropského konfliktu. Příznivou odpověď od rumunského protějška obdržel i v případě průchodu sovětských vojsk na pomoc ohroženému Československu: *„Bude-li otázka průchodu, dnes tak delikátní, položena až potom, bude možno odpovědět v jiném duchu a realisticky.“²⁶³*

Poměr Stojadinovičovy vlády vůči Praze byl na jaře 1938 chladný, až odmítavý. Prezident Beneš sice dostával z Bělehradu různá ujištění o trvalosti malodohodových závazků, realita se však nacházela poněkud jinde. Československo se však v Jugoslávii mohlo opřít o masovou podporu veřejného mínění. Bělehradský chargé d'affaires Jaromír Špaček během květnové krize informoval o velkém zájmu dobrovolníků, hlásících se na obranu Československa.²⁶⁴ O několik dní později Špaček podal zprávu o atmosféře panující v ulicích Bělehradu: *„Vyslanectví dostalo*

---

²⁶¹ Telegram Masaryka o britských postojích k vývoji situace v ČSR, 24. 5. 1938, 12.29, Londýn, *Tamtéž*, č. 317, s. 468.

²⁶² Nicolae Petrescu-Comnen (1881–1958), rumunský diplomat a ministr zahraničí od března 1938 do ledna 1939.

²⁶³ Telegram Veverky o rozhovoru s Comnenem, týkajícím se postoje Rumunska k situaci v ČSR a k otázce průchodu sovětských vojsk na pomoc ČSR, 26. 5. 1938, 14.40, Bukurešť, *Tamtéž*, č. 323, s. 472–473; TEJCHMAN, Miroslav, *Czechoslovakia, Romania and Little Entente in 1938*. In: TŮMA, Oldřich, JINDRA Jiří (ed.), *Czechoslovakia and Romania in the Versailles System*. Prague 2006, s. 176.

²⁶⁴ Zpráva Špačka o dobrovolnících, hlásících se na obranu ČSR, a o sympatiích vyjadřovaných k ČSR, 25. 4. 1938, Bělehrad, *DČZP*, XXI, č. 322, s. 472.

informace, že v neděli dne 22. května, kdy se zde rozšířily zprávy o povolání záložníků a o nebezpečné politické situaci ve střední Evropě, lidé se netajili sympatiemi k nám, v tramvaji provolávali při čtení novin slávu Československu, před kavárnami se seskupovali a volali „Živela Čehoslovačka“ a v jednom lokále prý zpívali písně, v nichž slova o pomoci Srbům nahrazovali slovem Československo.“²⁶⁵

Západní diplomaté doporučovali Československu i jisté ústupky a opatrnější přístup, zčásti způsobené ostrou německou diplomatickou a propagandistickou ofenzivou. Německý velvyslanec v Londýně Herbert von Dirksen²⁶⁶ takto 22. května ujišťoval, že *„přesuny vojsk byly zcela normální, proti tomu československé byly protiříšské... Ani Německo ani SdP nemají viny na incidentech, které jsou v plánu československého postupu“*.²⁶⁷ Tentýž den vyslanec Newton apeloval na ministra Kroftu, aby se Hodžova vláda snažila vyvarovat dalších krvavých incidentů, tak jako se stalo v případě dvou zastřelených sudetských Němců v Chebu. Následující den zase Bonnet žádal po Osuském, aby již Praha nadále nemobilizovala.²⁶⁸ Současně si vyslanec De Lacroix ústy francouzské vlády stěžoval na to, že se o povolání záloh dozvěděl déle a tudíž pozdě referoval do Paříže. Hodža se vyslanci omluvil a slíbil, že se to již nebude opakovat.²⁶⁹

Halifoxovou zprávou z 22. května, určenou Daladierovi a Bonnetovi, osvětlující britský postoj k aktuálním středoevropským záležitostem, Londýn spatřoval možnost získat rozhodující vliv nad francouzskou zahraniční politikou, především pokud mělo jít o otázku eventuální pomoci ohroženému Československu. Francie se v následujících měsících ještě více podřídila britské politice

---

²⁶⁵ Zpráva Špačka o postoji Jugoslávie k Československu v souvislosti s napětím v Československo-německých vztazích, 3. 6. 1938, Bělehrad, Tamtéž, č. 336, s. 497–500.

²⁶⁶ Herbert von Dirksen (1882–1955), německý diplomat, na začátku května 1938 jmenován velvyslancem v Londýně.

²⁶⁷ Telegram Masaryka o britském diplomatickém zákroku v Berlíně a o postojích Velké Británie k vývoji v ČSR, 22. 5. 1938, 22.21, Londýn, Tamtéž, č. 306, s. 461–462.

²⁶⁸ DEJMEK, *Historik v čele diplomacie*, s. 254.

²⁶⁹ KVAČEK, *Obtížné spojenectví*, s. 162.

appeasementu a všechny své zahraničně-politické akce předem konzultovala společně se svým ostrovním spojencem. O budoucí nespolehlivosti francouzských spojenců později varoval Beneše Osuský: *„Netajím se Vám svým přesvědčením, že kdyby došlo k útoku na Československo a Francie se radila s Anglií dříve, než by mobilizovala, pak k žádné mobilizaci ve Francii nedojde.“*²⁷⁰

Po 20. květnu si Praha svým odhodláním získala pozornost ze všech koutů světa. Československý vyslanec v Tokiu František Havlíček²⁷¹ 30. května informoval Černínský palác o zvýšeném zájmu zahraničních diplomatů: *„Vyslanectví bylo zahrnováno dotazy po nejnovějších nebo přesných zprávách ze všech možných míst a v japonské i diplomatické společnosti nebylo takřka mluveno o něčem jiném. Několik šéfů misí, mezi nimi americký velvyslanec, mi řekli: „The whole World looks at Czechoslovakia.“*“ Havlíček zároveň informoval o relativně kladném postoji japonského tisku vůči Československu, což vzbuzovalo nelibé reakce na tamním německém velvyslanectví.²⁷²

V Chamberlainově kabinetu se hledaly cesty, jak vyřešit československý problém, v němž západní politici spatřovali nebezpečí války. Padaly takové návrhy, že by měl v Sudetech proběhnout plebiscit. Koncem května s takovým návrhem odcestoval vedoucí středoevropského oddělení FO William Strang do Prahy a Berlína na jednání s britskými diplomaty. Zároveň měl Strang sondovat možnost eventuální neutralizace Československa po vzoru Švýcarska, což plně podporoval Chamberlain. Strangovo memorandum, pořízené na základě jeho jednání v obou středoevropských metropolích, jasně ukázalo, že Československo je v očích Londýna zcela na vedlejší koleji. Předmětem

---

²⁷⁰ Zpráva Osuského o rozhovoru Bonneta s velvyslancem Łukasiewiczem o postoji Polska k ČSR, 4. 6. 1938, Paříž, *DČZP, XXI*, č. 339, s. 508–509.

²⁷¹ František Havlíček (1886–?), československý vyslanec v Japonsku v letech 1932–1939.

²⁷² Zpráva Havlíčka o japonské reakci na československo-německé napětí, 30. 5. 1938, Tokio, *Tamtéž*, č. 329, s. 483–487.

následných diskuzí se už jen měla stát otázka jeho vnitřní i vnější přeměny do snesitelné podoby ve vztahu k Třetí říši.²⁷³

Vzhledem k množství československých přehmatů vůči Němcům při probíhajících vojenských opatřeních, o kterých neustále informoval říšský tisk, vznikla ve Velké Británii myšlenka ustanovit nestrannou mezinárodní komisi, kterou by zastupovali britští a francouzští pozorovatelé nebo zástupci menších neutrálních států. 28. května tuto iniciativu oznámil vyslanec Newton ministru Kroftovi, který s ní souhlasil. Její uskutečnění však naráželo na odmítavý postoj Německa.²⁷⁴ 3. června poté Londýn vnesl pražské vládě dotaz, zda by souhlasila s vysláním britského pozorovatele, přidělenému ke zdejším vojenským atašé britské vlády, který měl zjišťovat skutečnou povahu křivd spáchaných na sudetských Němcích, s čímž Praha také souhlasila.²⁷⁵ Britsko-francouzské vztahy vůči Československu tou dobou již charakterizoval stálý a zostřující se nátlak v oblasti sudetoněmecké otázky. Londýn Henleinovy požadavky považoval za podklad dalších jednání a Daladierova vláda, stále více pod vlivem Britů, vědoma si své vlastní slabosti, hledala cesty k vypovězení spojeneckých závazků vůči svému středoevropskému spojenci. Nastoupený trend vyvrcholil na začátku srpna 1938, kdy Londýn vyslal do Československa diplomatickou misi, vedenou lordem Walterem Runcimanem.

3.5.2 Role Sovětského svazu v květnu 1938

Ve srovnání s britskými, francouzskými a německými diplomaty hrál Sovětský svaz během květnové krize druhořadou roli, pro ohrožené Československo měl jeho postoj přesto nemalý význam. Zatímco Hlavní štáb v Praze počítal v obranných plánech primárně s pomocí francouzských pozemních a leteckých sil, od Rudé armády si sliboval spíše pomoc leteckou. Moskva se totiž stále nedohodla na souhlasu

---

²⁷³ DEJMEK, *Nenaplněné naděje*, s. 371.

²⁷⁴ DRTINA, s. 76–77; KROFTA, s. 293–294.

²⁷⁵ Tamtéž, s. 294.

polské či rumunské vlády s transportem sovětských pozemních jednotek přes jejich území. Následná jednání o zajištění koridoru, kterým měla do Československa proudit vojenská pomoc, provázely liknavý přístup sovětské a francouzské diplomacie a odmítavý postoj Varšavy i Bukurešti.²⁷⁶ Těžkosti potenciálního zásahu Rudé armády proti Německu si ve svých plánech samozřejmě uvědomoval francouzský generální štáb spolu s britským.²⁷⁷ Čistky v Rudé armádě, moskevské politické procesy a nepříznivá situace ve Španělsku navíc Sovětský svaz oslabily do takové míry, že se snížila jeho mocenská role na evropském kontinentu.

Dne 14. května 1938 vyvolal v Černínském paláci rozpaky přijatý telegram stálého vyslance Československa při Společnosti národů Arnošta Heidricha, který informoval o hodinovém rozhovoru se sovětským lidovým komisařem pro zahraniční věci Maximem Maximovičem Litvinovem: *„Na otázku, co by SSSR učinil, kdyby došlo k útoku Německa na ČSR a Francie splnila své závazky, řekl, že jsme dosud nic na SSSR nežádali. Když jsem poukázal na Fierlingerovy rozhovory s ním a s Potěmkinem, řekl, že jde o otázky, které nemohou být diskutovány mezi diplomaty, nýbrž jedině mezi vojáky.“*²⁷⁸ Sovětský rezervovaný

---

²⁷⁶ KVAČEK, *Obtížné spojenectví*, s. 125–126. Během roku 1937 nakonec Bukurešť povolila stavbu jednokolejné železnice, vedoucí málo obydleným a hornatým severním Rumunskem a kterou měla v případě potřeby proudit vojenská pomoc ze Sovětského svazu. Československá vláda na její stavbu poskytla Bukurešti zvláštní úvěr. Dopravní spojení mělo být hotové v roce 1940. PFAFF, Ivan, *Sovětská zrada 1938*. Praha 1993, s. 46–47. V důsledku obav z nacistického Německa Rumunsko na jaře 1938 přerušilo veškeré práce na zmiňovaném železničním spojení. FIERLINGER, Zdeněk, *Ve službách ČSR. Díl I. Paměti z druhého zahraničního odboje*. Praha 1951, s. 72–73. Prezident Beneš vyslal v květnu 1938 do Bukurešti Arnošta Heidricha, aby s králem Carolem II. vyjednal případné povolení průchodu sovětské armády. Za přítomnosti Comnena a náčelníka generálního štábu panovník nejdříve váhavě souhlasil s přeletem několika sovětských prototypů letadel, které Československo zakoupilo. Na přímou otázku, zda povolí průchod pozemních jednotek Rudé armády, však odpověděl, že nikoliv. Zápornou odpověď král zdůvodnil tím, že se obává toho, že se Sověti v Rumunsku usadí a již neodejdou. NĚMEČEK, Jan, Arnošt Heidrich a Mnichov. In: MERTLÍKOVÁ, Olga, SÍLOVÁ, Věra (ed.), *Československá republika v letech 1918–1948 s přihlédnutím k životu a dílu josefovského rodáka Arnošta Heidricha*. Jaroměř 2001, s. 61.

²⁷⁷ ELLINGER, s. 139–142.

²⁷⁸ Telegram Heidricha o rozhovorech s ministry Bonnetem a Litvinovem, týkajících se postojů Francie, Velké Británie a SSSR k obraně ČSR, 14. 5. 1938, 1.10, Ženeva, *DČZP, XX/I*, č. 276, s. 430–431.

postoj k Československu poté pokračoval i během probíhající květnové krize.

Sovětskou nečinnost po 20. květnu dokládá několik faktů. Moskva se po celou dobu nepokusila spojit s prezidentem Benešem prostřednictvím jejího vyslance v Praze Sergeje Sergejeviče Alexandrovského,²⁷⁹ který se na Hradě objevil až 27. června. I ministr Litvinov přijal vyslance Fierlingera až poté, co vyšlo najevo, že se krize vyřeší pomocí diplomacie.²⁸⁰

Dne 25. května se československý vyslanec při setkání s Litvinovem dozvěděl o jeho ženevských rozhovorech s ministry západních mocností Halifaxem a Bonnetem o možném společném postupu proti Německu. Ukázalo se, že koordinace všech tří států není prozatím možná. Zatímco Francie si na zásah proti Německu připadala slabá, sovětská strana narážela na problém, že s Československem nemá společné hranice. Halifax zase musel od Litvinova vyslechnout, že další pokračování shovívavé politiky vůči Německu se může v budoucnu obrátit proti Londýnu.²⁸¹

V klíčové otázce, jakým koridorem má vést průchod Rudé armády na pomoc Československu, odkázal Litvinov Bonneta a nového francouzského velvyslance v Moskvě Roberta Coulondrea na nutnost získání předběžného souhlasu generálních štábů pobaltských zemí, Polska a Rumunska, v čemž měla francouzská diplomacie vyvinout potřebný nátlak.²⁸²

Pasivita sovětské strany se během krize projevila i v jejím tisku. 22. května otiskl TASS krátkou zmínku o částečné mobilizaci v Československu, aniž by k ní připojil jakýkoli komentář, což se opakovalo i následující dny. Až 25. května přinesl deník *Pravda* článek,

---

²⁷⁹ Sergej Sergejevič Alexandrovskij (1889–1945), sovětský diplomat, v letech 1934–1939 zplnomocněný vyslanec Sovětského svazu v Praze.

²⁸⁰ LUKEŠ, *Československo mezi Stalinem a Hitlerem*, s. 167.

²⁸¹ Telegram Fierlingera o rozhovoru s Litvinovem, týkajícím se jeho jednání s Bonnetem a Halifaxem ve věci vojenské pomoci ČSR, 25. 5. 1938, 21.56, Moskva, *DČZP*, *XXI*, č. 321, s. 471–472.

²⁸² DULLINOVÁ, Sabine, *Stalinovi diplomaté v Evropě 1930–1939*. Praha 2004, s. 251–252.

v němž napsal, že pokud Německo napadne Československo, přímá zodpovědnost tím spočine na britské a francouzské vládě. O případném středoevropském angažmá Sovětského svazu napsal až 26. května list *Izvestija* v příspěvku „Československo: bašta míru“, na jehož konci zaznělo: *„Evropa nemá v úmyslu vzdát se poslední bašty míru v západní Evropě, samostatného Československa.“*²⁸³

K cenným pramenům pro studium bilaterálních vztahů Prahy a Moskvy této doby bezpochyby patří cestovní deník generála Otakara Husáka ze zájezdu do Sovětského svazu v květnu 1938. Cílem Husákovy utajované mise byla spolupráce mezi oběma zeměmi ve zbrojní výrobě. 23. května došlo k podpisu smlouvy o prodeji československé licence na výrobu nitroglycerínových prachů, čímž měl zároveň Sovětský svaz získat licenční právo na výrobu munice pro již dříve získané kanony plzeňských Škodových závodů. Současně měl v Moskvě Husák připravit půdu pro příjezd ředitele plzeňské zbrojovky Viléma Hromádka.²⁸⁴

Generál Husák se při cestě po Sovětském svazu setkal s několika významnými nejvyššími činiteli vládního režimu. Po rozmluvě se sovětským maršálem Klimentem Jefremovičem Vorošilovem, blízkým Stalinovým spolupracovníkem, si do deníku zaznamenal: *„V dalším rozhovoru zdůrazňoval, že válku nechtějí, ale že se jí nebojí, neboť jsou na ni dobře připraveni, předně výcvikem milionů vojáků, prvotřídním válečným materiálem ve velkém množství a ohromnými zásobami poživatin.“*²⁸⁵

Po návratu do Prahy následně Husák referoval prezidentu Benešovi o průběhu jednání: *„... [Sověti] po nás chtějí různá kvalitní zlepšení, chtějí vykoupiti patenty, licence, recepty atd. Této příležitosti je nutno využiti ovšem tak, aby nenastalo finanční zneužití, které by mohlo*

---

²⁸³ LUKEŠ, Igor, *Přál si Stalin válku v roce 1938? (Nový pohled na sovětské chování během květnové a zářijové krize)*. In: *Historie a vojenství: sborník Vojenského historického ústavu* 43, 1994, 2, s. 61–62.

²⁸⁴ JÚN, Libor, *Cestovní deník generála Otakara Husáka z cesty do SSSR v květnu 1938 (Příspěvek k československo-sovětským vztahům před druhou světovou válkou.)*. In: *Slovanský přehled* 81, 1995, 4, s. 378.

²⁸⁵ Tamtéž, s. 382.

*způsobiti mnoho škod. Je totiž jisto, že patenty, které mají pro nás cenu 2 mil., mají pro ně cenu 30 mil. Kč. Na druhé straně jedná se ale o trvalé zakotvení našeho průmyslu, naší technické inteligence a obchodu a všeho důležitého v Sovětech. Proto by bylo záhodno počítati s minimálním ziskem, který by ale znamenal trvalé a výhodné spojení.*²⁸⁶

Na poli diplomacie Moskva během květnové krize neučinila na podporu Československa žádný zákrok a pouze vyčkávala, jakým směrem se události dále vyvinou. Za zmínku jistě stojí, že tehdejší sovětský velvyslanec v Londýně Ivan Michajlovič Majskij ve svých pamětech tuto důležitou kapitolu roku 1938 zcela ignoroval.²⁸⁷

Dne 27.května vedl Fierlinger v Moskvě s Coulondrem rozhovor tom, co hodlá učinit Paříž a Moskva na obranu Československa. Francouzský velvyslanec nejprve vylíčil svůj ostrý zákrok u polského vojenského atašé v Moskvě Stefana Brzeszczyńskiego, jemuž vytkl nepřátelský postoj Varšavy k Československu a neloajlnost vůči Francii. Poté Coulondre mluvil o možných vojenských plánech se Sovětským svazem, o čemž Fierlinger do Prahy napsal: *„Paříž hodlá dát iniciativu ke konkrétnímu jednání a optat se nás, zda jsme k jednání ochotni. Na naši kladnou odpověď došlo by k paralelnímu jednání. Nešlo by o konvenci, nýbrž pouze o studium obranných možností.*²⁸⁸ Zůstalo však pouze u slov. Spolupráce Francie a Sovětského svazu narážela na zpochybňování bojeschopnosti Rudé armády západními politickými i vojenskými činiteli, Stalinovu nedůvěru v buržoazní západní mocnosti a britskou neochotu angažovat se v dění střední Evropy.

---

²⁸⁶ Tamtéž, s. 384.

²⁸⁷ MAJSKIJ, Ivan Michajlovič, *Kdo pomáhal Hitlerovi*. Praha 1964.

²⁸⁸ Telegram Fierlingera o rozhovoru s Coulondrem, týkajícím se postoje Francie k společné obraně ČSR, 27. 5. 1938, 23.31, Moskva, *DČZP, XX/I*, č. 325, s. 474–475.

4. INTERPRETACE KVĚTNOVÉ KRIZE

Co se květnové krize týče, zájem historiků sahá především k otázce, jaké měla československá vláda důvody k vyhlášení částečné mobilizace. V 60. letech téma zpravodajských her přiblížili Čestmír Amort a Ivan Milan Jedlička ve svých špionážních románech *Tajemství vyzvědače A-54. Z neznámých aktů 2. oddělení* nebo *Hledá se zrádce X*. Do konce 80. let se o příčinách květnové krize v tuzemském prostředí postupně ustálily tyto názory: Československu v květnu 1938 hrozilo reálné nebezpečí ze strany sousední Třetí říše,²⁸⁹ jeho výzvědná zpravodajská služba se stala obětí promyšlené hry německé rozvědky²⁹⁰ a nebo českoslovenští zpravodajci selhali svými vlastními chybami.²⁹¹ Situace se změnila až na přelomu 80. a 90. let, kdy byly zpřístupněny původní zpravodajské dokumentace, ze kterých vyšlo najevo, že československá vláda nařídila mimořádná vojenská opatření na základě závažných zpráv zpravodajců a nikoliv svévolně.

Současné názory českých historiků na danou tematiku představím na třech předních odbornících: Robertu Kvačkovi, Jindřichu Dejmkovi a Igoru Lukešovi. Robert Kvaček ve svém výzkumu dospěl k závěru, že žádná vojenská agrese ze strany Německa nehrozila a že „alarmující zprávy byly buď dílem zpravodajské hry nebo zpravodajské fantazie“.²⁹² Jindřich Dejmek tuto tezi odmítl s tím, že k přesunům německých armád reálně docházelo a v kombinaci s napětím v pohraničí s blížícími se obecními volbami to československou vládu opravňovalo vojensky vystoupit.²⁹³ Dejmek upozornil dále na to, že vedle roviny vojenské je nutno při studiu květnové krize brát v potaz i rovinu politickou. Poukázal

---

²⁸⁹ NESVADBA, František, *Proč nezahřměla děla*. Praha 1986, s. 260–267.

²⁹⁰ GEBHART, Jan, KUKLÍK, Jan, *Zápas o Československo na poli zpravodajství v druhé polovině 30. let*. In: *Historie a vojenství: sborník Vojenského historického ústavu 37*, 1988, 3, s. 57.

²⁹¹ KOKOŠKA, Jaroslav, *Organizace československého vojenského ofenzivního zpravodajství v letech 1934–1939*. In: *Historie a vojenství: sborník Vojenského historického ústavu 39*, 1990, 1, s. 36.

²⁹² KVAČEK, *Květnová mobilizace*, s. 339.

²⁹³ DEJMEK, *Historik v čele diplomacie*, s. 251–255.

při tom na možnost, že vyhlášení částečné mobilizace mělo v první řadě demonstrovat odhodlání Československa postavit se Německu.

Interpretace květnové krize z pera Igora Lukeše je místy kontroverzní a Kvaček s Dejmekem s ní zásadně nesouhlasí. Lukeš vyslovil tezi, že Československo podniklo mimořádná vojenská opatření na základě rafinované falešné hry Sovětského svazu. Moskva měla touto cestou v Evropě rozpoutat válku, do níž se chystala vstoupit až v momentě, kdy budou západní mocnosti i Německo vyčerpané vzájemnými boji, a získat tak rozhodující vliv na kontinentu.²⁹⁴ Samotný Lukeš přiznal, že pro tuto hypotézu nemá žádné důkazy. Vyslovil ale přání, aby se tato teorie stala předmětem budoucího bádání. Lukeš dále vyslovil pochybnosti o obecně přijatém názoru, že klíčovým informátorem 2. oddělení, kterého pracovník nazývá „zdrojem X“, měla být agenturní síť Willyho Langeho (D-14). Dokládá to na stejných pochybnostech předního analytika tehdejšího československého zpravodajství plk. Františka Havla z konce května 1938.²⁹⁵

Ani zahraniční historici se příliš neshodují v otázce, co přimělo Prahu, aby 20. května 1938 sáhla k tak neočekávanému kroku. Například profesor Gerhard Weinberg ve svém článku *The May Crisis 1938* napsal, že zprávy o jistém přesunech německých vojsk neměly být pro Prahu dostatečným důvodem, aby částečně mobilizovala. Historik A. J. P. Taylor razil názor, že květnovou krizi vyvolalo samo Československo a že Hitler, který se „prokazatelně“ k agresi nechystal, byl tudíž neviný.²⁹⁶ Této hypotéze se postavil W. V. Wallace, z jehož výzkumu vyplývá, že se povoláním záložníků Československo rozhodlo správně s přihlédnutím na hrozící německé nebezpečí. Donald Cameron Watt se v článku *The May Crisis of 1938. A Rejoinder to Mr. Wallace* vyslovil kompromisně, když

---

²⁹⁴ LUKEŠ, *Československo mezi Stalinem a Hitlerem*, 167–168.

²⁹⁵ Tamtéž, s. 158–163.

²⁹⁶ TAYLOR, *Příčiny druhé světové války*, s. 170.

o květnové krizi napsal, že ji nezpůsobilo Německo ani Československo, nýbrž válečná panika a nervozita státníků.²⁹⁷

---

²⁹⁷ LUKEŠ, *Mimořádná vojenská opatření v květnu 1938*, s. 79–80.

5. ZÁVĚR

Svým průběhem i důsledky znamenala květnová krize pro Československo i Evropu řadu podstatných aspektů. Předně byly vlády západních mocností ze dne na den nečekaně konfrontovány s možností válečného konfliktu s Německem, kterému se chtěly za každou cenu vyhnout. Květnová krize, v některé literatuře někdy též nazývaná jako tzv. víkendová, měla sice krátké trvání, avšak svou dramatickostí se vyrovnala a v jistých ohledech i překonala německou remilitarizaci Porýní v březnu 1936 a německé obsazení Rakouska v březnu 1938. I když se krizi povedlo relativně rychle zažehnat diplomatickými jednáními, válka mezi Třetí říší a demokratickým táborem v Evropě se v budoucích měsících zdála neodvratná.

Německo a později i vlády západních mocností postupně podrobily Prahu kritice, že v květnu 1938 reagovala neadekvátně či se snad snažila rozpoutat válku s Německem. Uvážíme-li však fakta, která měli prezident Beneš s vládou a nejvyšším vojenským velením 20. května k dispozici, tedy množství informací o bezprostředním ohrožení státní suverenity, jak od zpravodajských služeb, tak i z diplomatického prostředí, můžeme konstatovat, že reakce Československa byla na vzniklou situaci zcela normální. Avšak v dění tehdejší Evropy, kterou určovala politika appeasementu Velké Británie a Francie a stále vzrůstající vliv Třetí říše, se na záležitost s Československem pohlíželo jinak. Chamberlainova vláda se obávala, že bude do případné války s Německem zavlčena skrz Francii, kterou s Československem pojily spojenecké závazky, z nichž se pánové v Paříži snažili v následujících měsících vyvléct.

Jak dokládá bohatá diplomatická korespondence po 20. květnu 1938, energické provedení mimořádných vojenských opatření v Československu vzbudilo ohlasy takřka po celém světě. Veřejnost měla stále v živé paměti nenadálý březnový anšlus Rakouska a prezident Beneš s vládou jimi dali jasně najevo, že než aby následovaly osud

kancléře Schuschnigga, raději budou s Německem bojovat. Vždyť, jak se v Praze domnívali, stály za nimi spojenci Francie a Sovětský svaz.

Československá armáda při květnovém nástupu rozhodně nezklamala. Její rychlost, odhodlání a bojový duch nemile překvapil nejenom sudetské Němce, ale i samotnou Třetí říši. Vyhlášením bojové pohotovosti armády se nebývale ozdravila a posílila morálka obyvatelstva, které ji přijalo s obrovským nadšením. Tak významný projev národní manifestace Československa se v osudovém roce 1938 podařil napodobit a překonat ještě dvakrát – při X. všesokolském sletu a při vyhlášení všeobecné zářijové mobilizace. I když se během dosud nevyzkoušeném obsazení pohraničních opevnění vyskytla řada různých komplikací, zkušenosti z května a června 1938 se jedinečně zhodnotily právě o pět měsíců později v září.

Jedním z důvodů provedení mimořádných vojenských opatření byla rovněž nepříznivá situace v pohraničních okresech s ohledem na blížící se obecní volby ohlášené na 22. a 29. května a 12. června. Členové a sympatizanti Sudetoněmecké strany zde získávali stále větší vliv a množily se srážky s demokraticky smýšlejícím obyvatelstvem a československými státními orgány. O tehdejší nepříznivé náladě mezi demokraty v pohraničí vypovídá deníkový záznam z 10. dubna jakéhosi Severočecha: „*Je těžko být v dnešních dobách člověkem a ještě těžší je být Čechem ve zdejším poněmčeném kraji.*“²⁹⁸ Úspěch provedených vojenských opatření se projevil v tom, že aktivity sudetských extrémistů se podařilo na čas minimalizovat a že mohly obecní volby proběhnout v relativním klidu. Ovšem očekávanému volebnímu výsledku, drtivému vítězství Sudetoněmecké strany, se zamezit nepodařilo.

Vlády západních mocností si dobře uvědomovaly, že jednou ze základních podmínek míru v Evropě má být vyřešení sudetoněmecké otázky v Československu, a proto podrobovaly Prahu stále většímu

---

²⁹⁸ Částečná mobilizace v květnu 1938. Od domněnek k faktům. In: Vojenský historický ústav Praha [online], [cit. 2015-04-01]. Dostupné z <http://www.vhu.cz/castecna-mobilizace-v-kvetnu-1938-od-domnenek-k-faktum/>.

nátlaku, aby straně Konrada Henleina poskytla ústupky v jeho požadavcích. Politiku SdP však v té době už určoval Berlín, který jí nařizoval klást po pražské vládě nespílitelné požadavky. Když v srpnu 1938 dorazil do Československa lord Runciman, který měl v roli prostředníka pomoci při jednání obou stran, řada demokratů v Československu v něm spatřovala naději, jež se však měla ukázat jako lichá, když vyšlo najevo, že místo aby se Runciman do hloubky zajímal o problémy obou táborů, trávil čas spíše u henleinovských prominentů na jejich letních sídlech. Počátkem září československá vláda schválila takové ústupky SdP, že se v podstatě rovnaly přijetí Karlovarského programu, avšak to se již Praha nalézala ve zcela jiné nepříznivé mezinárodní situaci. Zanedlouho pro armádu přišla další ostrá zkouška, když došlo 23. září k vyhlášení všeobecné mobilizace. Poslední národní manifestaci předválečného Československa tvrdě ukončily kruté podmínky konference v Mnichově.

6. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Nepublikované prameny

Vojenský ústřední archiv – Praha

MNO – HŠ, karton 23, inv. č. 481

Publikované prameny

BECKMANN, Rudolf (ed.), *Hitlerova válka proti Československu ve světle mezinárodního práva*. Praha 1948.

ČELOVSKÝ, Bořivoj (ed.). *So oder so. Řešení české otázky podle německých dokumentů 1933–1945*. Šenov u Ostravy 2008.

Československo a norimberský proces. Hlavní dokumenty norimberského procesu o zločinech nacistů proti Československu. Praha 1946.

DEJMEK, Jindřich (ed.). *Dokumenty československé zahraniční politiky XX/I. Československá zahraniční politika v roce 1938. Svazek I (1. leden – 30. červen 1938)*. Praha 2000.

LVOVÁ, Míla, NOVOTNÝ, Josef (ed.). *Chtěli jsme bojovat. Dokumenty o boji KSČ a lidu na obranu Československa 1938*. 1. díl. Praha 1963.

Mnichov v dokumentech. 1. díl. Zrada západních mocností na Československu. Praha 1958.

Mnichov v dokumentech. 2. díl. Zrada české a slovenské buržoasie na československém lidu. Praha 1958.

Protifašistický a národně osvobozenecký boj českého a slovenského lidu 1938–1945. Edice dokumentů, 1. díl, 1. svazek, 2. sešit, Období od 19. dubna do 31. července 1938. Praha 1979.

VAŠEK, Richard (ed.), *Edvard Beneš. Projevy – články – rozhovory. 1935 – 1938*. Praha 2006.

VAŠEK, Richard (ed.). *Prezident Beneš v letech 1935–1938. Studie a edice dokumentů*. Praha 2008.

Literatura

BENEŠ, Edvard, *Mnichovské dny*. Praha 1968.

BENEŠ, Jaroslav, *Stráž obrany státu 1936–1939*. Mladá Boleslav 2007.

BRANDES, Detlef, *Sudetští Němci v krizovém roce 1938*. Praha 2012.

BRÜGEL, Johann Wolfgang, *Češi a Němci 1918–1938*. Praha 2006.

BŘACH, Radko, *První kroky francouzské vojenské mise v Československu (únor–květen 1919)*. In: *Historie a vojenství: sborník Vojenského historického ústavu* 46, 1997, 4, s. 3–32.

BŘACH, Radko, *Spojenecká smlouva mezi Československem a Francií z 25. ledna 1925 a garanční dohoda čs.-francouzská z 16. října 1925*. In: *Historie a vojenství: sborník Vojenského historického ústavu* 43, 1994, 6, s. 3–21.

BUKEY, Evan Burr. *Hitlerovo Rakousko. Jedna říše, jeden národ*. Praha 2002.

ČEČRDLOVÁ, Jaroslava. *Petr Zenkl. Jeden z tvůrců československé demokracie*. Ústí nad Labem 2010.

ČELOVSKÝ, Bořivoj, *Mnichovská dohoda 1938*. Šenov u Ostravy, 1999.

ČERNÝ, Václav. *Paměti II (1938–1945). Křik Koruny české*. Praha 1992.

DEJMEK, Jindřich, *Československo, jeho sousedé a velmoci ve XX. století*. Praha 2002.

DEJMEK, Jindřich. *Diplomacie Československa. Díl II. Biografický slovník československých diplomatů (1918–1992)*. Praha 2013.

DEJMEK, Jindřich. *Edvard Beneš. Politická biografie českého demokrata. Část I. Revolucionář a diplomat (1884–1935)*. Praha 2006.

DEJMEK, Jindřich. *Edvard Beneš. Politická biografie českého demokrata. Část II. Prezident republiky a vůdce národního odboje (1935–1948)*. Praha 2008.

DEJMEK, Jindřich. *Historik v čele diplomacie. Kamil Krofta. Studie z dějin československé zahraniční politiky v letech 1936–1938*. Praha 1998.

DEJMEK, Jindřich. *Nacistická třetí říše a československá diplomacie 1933–1938*. In: *Moderní dějiny* 5, 1997, 1, s. 119–147.

- DEJMEK, Jindřich. *Nenaplněné naděje. Politické a diplomatické vztahy Československa a Velké Británie (1918–1938)*. Praha 2003.
- DRTINA, Prokop. *Československo můj osud. Kniha života českého demokrata 20. století. Svazek první. Kniha 1. Přes Mnichov do emigrace*. Praha 1991.
- DULLINOVÁ, Sabine, *Stalinovi diplomaté v Evropě 1930–1939*. Praha 2004.
- ELLINGER, Jiří. *Neville Chamberlain. Od usmiřování k válce. Britská zahraniční politika, 1937–1940*. Praha 2009.
- FIERLINGER, Zdeněk, *Ve službách ČSR. Díl I. Paměti z druhého zahraničního odboje*. Praha 1951.
- GAJAN, Koloman. *Polsko-ruská válka a vznik Malé dohody ve světle diplomatických dokumentů*. In: DEJMEK, Jindřich, HANZAL, Josef (ed.). *České země a Československo v Evropě XIX. a XX. století. Sborník prací k 65. narozeninám prof. dr. Roberta Kvačka*. Praha 1997.
- GEBHART, Jan, KUKLÍK, Jan, *Zápas o Československo na poli zpravodajství v druhé polovině 30. let*. In: *Historie a vojenství: sborník Vojenského historického ústavu* 37, 1988, 3, s. 41–66.
- HRUŠKA, Emil. *Konrad Henlein. Život a smrt*. Praha 2010.
- CHURCHILL, Winston S. *Druhá světová válka. I. díl. Blížící se bouře*. Praha 1993.
- JANČÍK, Drahomír. *Třetí říše a rozklad Malé dohody. Hospodářství a diplomacie v Podunají v letech 1936–1939*. Praha 1999.
- JŮN, Libor. *Cestovní deník generála Otakara Husáka z cesty do SSSR v květnu 1938 (Příspěvek k československo-sovětským vztahům před druhou světovou válkou.)*. In: *Slovanský přehled* 81, 1995, 4, s. 378–384.
- KARLGREN, Anton, *Henlein, Hitler a československé drama*. Praha 1945.
- KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938). Díl třetí. O přežití a o život (1936-1938)*. Praha 2003.
- KISSINGER, Henry. *Umění diplomacie. Od Richelieua k pádu Berlínské zdi*. Praha 1999.

- KLÍMA, Vlastimil, *1938: Měli jsme kapitulovat?*. Praha 2008.
- KLIMEK, Antonín. *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek XIV. 1929–1938*. Praha 2002.
- KLIMEK, Antonín, KUBŮ, Eduard, *Československá zahraniční politika 1918–1938*. Praha 1995.
- KOKOŠKA, Jaroslav, *Organizace československého vojenského ofenzivního zpravodajství v letech 1934–1939*. In: *Historie a vojenství: sborník Vojenského historického ústavu* 39, 1990, 1, s. 34–48.
- KOKOŠKA, Jaroslav, KOKOŠKA, Stanislav, *Spor o agenta A-54*. Praha 1994.
- KOKOŠKA, Stanislav, *Československo-sovětská zpravodajská spolupráce v letech 1936–1941*. In: *Historie a vojenství*, 46, 1997, 5, s. 37–49.
- KOKOŠKA, Stanislav, *Několik poznámek k československé částečné mobilizaci v květnu 1938*. In: DEJMEK, Jindřich (ed.). *Pocta profesoru Kuklíkovi. Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et Historica, Studia Historica XLVIII*. Praha 2000, s. 99–114.
- KOPECKÝ, Jaromír, *Paměti diplomata*. Praha 2004.
- KREJČÍ, Ludvík, *Obranyschopnost ČSR 1938*. In: *Odboj a revoluce* 6, 1968, 5, s. 14–41.
- KŘEN, Jan, *Dvě století střední Evropy*. Praha 2005.
- KROFTA, Kamil, *Z dob naší první republiky*. Praha 1939.
- KUKLÍK, Jan, NĚMEČEK, Jan. *Od národního státu ke státu národností? Národnostní status a snahy o řešení menšinové otázky v Československu v roce 1938*. Praha 2013.
- KURAL, Václav, VAŠEK, František, *Hitlerova odložená válka za zničení ČSR*. Praha 2008.
- KVAČEK, Robert, HEYDUK, Miloš, *Československý rok 1938*. Praha 2011.
- KVAČEK, Robert, *K politickému profilu Malé dohody*. In: *Mezinárodní vztahy* 3, 1968, 1, s. 26–38.

- KVAČEK, Robert, Květnová mobilizace. In: ČORNEJ, Petr (ed.) *Osudové osmičky. Přelomové roky v českých dějinách*. Praha 1999, s. 334–341.
- KVAČEK, Robert. *Nad Evropou zataženo. Československo a Evropa 1933–1937*. Praha 1966.
- KVAČEK, Robert. *Obtížné spojení. Politicko-diplomatické vztahy mezi Československem a Francií 1937–1938*. 1. díl. Praha 1989.
- LONGERICH, Peter. *Goebbels. Úplná biografie ministra propagandy Třetí říše*. Praha 2013.
- LUKEŠ, Igor. *Československo mezi Stalinem a Hitlerem. Benešova cesta k Mnichovu*. Praha 1999.
- LUKEŠ, Igor. *Mimořádná vojenská opatření v květnu 1938. Nová interpretace*. In: *Historie a vojenství: sborník Vojenského historického ústavu* 44, 1995, 5, s. 79–96.
- LUKEŠ, Igor. *Přál si Stalin válku v roce 1938? (Nový pohled na sovětské chování během květnové a zářijové krize)*. In: *Historie a vojenství: sborník Vojenského historického ústavu* 43, 1994, 2, s. 45–69.
- MAJSKIJ, Ivan Michajlovič, *Kdo pomáhal Hitlerovi*. Praha 1964.
- MAREK, Jindřich. *Hraničářská kalvárie. Příběhy posledních obránců Masarykovy republiky na severu Čech a Podkarpatské Rusi v letech 1938–1939*. Cheb 2004.
- MARÈS, Aintoine, *Mnichov a Francie*. In: NĚMEČEK, Jan (ed.). *Mnichovská dohoda. Cesta k destrukci demokracie v Evropě*. Praha 2004, s. 68–79.
- MASTNÝ, Vojtěch. *Vzpomínky diplomata. Ze vzpomínek a dokumentů československého diplomata*. Praha 1997.
- MINAŘÍK, Pavel, ŠRÁMEK, Pavel, *Zabezpečení válečné armády výzbrojí, technikou a materiálem*. In: *Sborník Vojenské akademie v Brně*, řada C-D, 1999, 2, s. 35–46.
- MORAVEC, Emanuel, *V úloze mouřenína*. Praha 1942.
- MORAVEC, František. *Špión, jemuž nevěřili. Gen. František Moravec*. Praha 2002.

- MORELL, Sydney. *Viděl jsem ukřižování. Události v Československu v roce 1938 očima anglického novináře*. Brno 2002.
- MOROZOV, Stanislav Vaclavovič, *Polsko a Československo v evropských vztazích 1933–1939*. Praha 2009.
- NĚMEČEK, Jan, Arnošt Heidrich a Mnichov. In: MERTLÍKOVÁ, Olga, SÍLOVÁ, Věra (ed.), *Československá republika v letech 1918–1948 s přihlédnutím k životu a dílu josefovského rodáka Arnošta Heidricha*. Jaroměř 2001, s. 61–65.
- NESVADBA, František, *Proč nezahřměla děla*. Praha 1986.
- NEVILLE, Peter. *Hitler a appeasement. Britský pokus zabránit druhé světové válce*. Líbeznice 2008.
- NOVOTNÝ, Lukáš, KODET, Roman. *Velká Británie a konference v Locarnu. Příspěvek ke studiu kolektivní bezpečnosti ve 20. letech 20. století*. Plzeň 2013.
- NOVOTNÝ, Lukáš, *Foreign Office, britské vyslanectví v Praze a sudetoněmecká otázka v roce 1937*. In: *Moderní dějiny: Časopis pro dějiny 19. a 20. století* 21, 2013, 2, s. 101–130.
- NOVOTNÝ, Lukáš, Machníkův výnos z roku 1936 a jeho vnímání ze strany britského vyslanectví v Praze a britského ministerstva zahraničí. In: TAUCHEN, Jaromír, SCHELLE, Karel (ed.). *Češi a Němci v meziválečném Československu. Sborník z kolokvia pořádaného katedrou dějin státu a práva Právnické fakulty Masarykovy Univerzity, The European Society for History of Law a Moravským zemským archivem v Brně*. Brno 2013, s. 204–212.
- PACNER, Karel. *Československo ve zvláštních službách. Díl I., 1914–1939. Pohledy do historie československých výzvědných služeb 1914–1989*. Praha 2002.
- PAVEL, Jan, *Velikost a struktura výdajů na národní obranu v Československu v letech 1918–1938*. Praha 2004.
- PFAFF, Ivan, *Sovětská zrada 1938*. Praha 1993.
- PLACHÝ, Jiří, *Nástin personálních ztrát československé armády v době od 21. května 1938 do 31. března 1939*. Praha 2009.
- PONCET, André François, *Vyslancem na Hitlerově dvoře*. Praha 2004.

PRŮCHA, Václav. *Hospodářské a sociální dějiny Československa. I. díl. Období 1918–1945*. Brno 2004.

RESLER, Kamill. *K poctě zbraň praporu! 21. květen, 21., 23. a 30. září 1938. Berchtesgaden, Godesberg, Mnichov v tvorbě českých básníků*. Praha 1945.

SANDER, Rudolf, *Branná povinnost v Československu (1918–1938)*. In: Sborník archivních prací 39, 1989, 1, s. 255–278.

SEIBT, Ferdinand. *Německo a Češi. Dějiny jednoho sousedství uprostřed Evropy*. Praha 1996.

SKOŘEPOVÁ, Zuzana, KADEŘÁBEK, Josef. Odtud se už také utíká... Proměny československé společnosti a jejího postoje k německým uprchlíkům ve třicátých letech 20. století. In: TAUCHEN, Jaromír, SCHELLE, Karel (ed.). *Češi a Němci v meziválečném Československu. Sborník z kolokvia pořádaného katedrou dějin státu a práva Právnické fakulty Masarykovy Univerzity, The European Society for History of Law a Moravským zemským archivem v Brně*. Brno 2013, s. 102–109.

SLÁDEK, Milan. *Němci v Čechách. Německá menšina v českých zemích a Československu 1848–1946*. Hodkovičky 2002.

SLÁDEK, Zdeněk. *Malá dohoda 1919–1938. Její hospodářské, politické a vojenské komponenty*. Praha 2000.

SLUKA, Václav, *Československá armáda v letech III (1935–1939)*. In: Historie a vojenství: sborník Vojenského historického ústavu 45, 1996, 1, s. 87–123.

STRAKA, Karel, *Agenturní síť čs. armády v Čechách a v Německu (1937–1938)*. In: Historie a vojenství: sborník Vojenského historického ústavu 61, 2012, 4, s. 46–66.

STRAKA, Karel, *Československá armáda, pilíř obrany státu z let 1932–1939*. Praha 2007.

STRAKA, Karel, *Československé a francouzské vojenské zpravodajství 1933–1938*. In: Historie a vojenství: sborník Vojenského historického ústavu, 58, 2009, 2, s. 32–65.

STRAKA, Karel, *Skupina 1, nestandardní vyšší jednotka zajištění hranic od jara do podzimu 1938*. In: *Historie a vojenství: sborník Vojenského historického ústavu* 60, 2011, 4, s. 4–23.

STRANKMÜLLER, Emil, *Československé ofenzivní zpravodajství v letech 1937 do 15. března 1939*. In: *Odboj a revoluce* 6, 1968, 2, s. 42–73.

ŠAMBERGER, Zdeněk, *Střet Edvarda Beneše s rozvratnou nacistickou propagandou v roce 1937. Ke statím pod šifrou X. Y. v Prager Presse*. In: BROKLOVÁ, Eva, NEUDORFLOVÁ, Marie L. (ed.). *Věře Olivové ad honorem. Sborník příspěvků k novodobým československým dějinám*. Praha 2006.

ŠEPTÁK, Miroslav, *Sudetoněmecká strana a parlamentní volby v květnu 1935*. In: TAUCHEN, Jaromír, SCHELLE, Karel (ed.). *Češi a Němci v meziválečném Československu. Sborník z kolokvia pořádaného katedrou dějin státu a práva Právnické fakulty Masarykovy Univerzity, The European Society for History of Law a Moravským zemským archivem v Brně*. Brno 2013, s. 261–270.

ŠOLC, Jiří. *Po boku prezidenta. František Moravec a jeho zpravodajská služba ve světle archívních dokumentů*. Praha 2007.

ŠRÁMEK, Pavel. *Když zemřít, tak čestně. Československá armáda v září 1938*. Brno 1998.

ŠRÁMEK, Pavel. *Odhodlání versus loajalita. Názory a postoje velení československé armády v roce 1938*. In: *Soudobé dějiny* 11, 2004, 1–2, 2004, s. 56–87.

ŠRÁMEK, Pavel. *Ve stínu Mnichova. Z historie československé armády 1932–1939*. Praha 2008.

ŠRÁMEK, Pavel, *Září 1938 ve svědectví armádních špiček*. In: TOMEŠ, Josef, VAŠEK, Richard (ed.), *Mnichov ve vzpomínkách pamětníků*. Praha 2012, s. 73–102.

TAYLOR, Alan John Percivale, *Příčiny druhé světové války*. Bratislava 2005.

TEJCHMAN, Miroslav, Czechoslovakia, Romania and Little Entente in 1938. In: TŮMA, Oldřich, JINDRA Jiří (ed.), *Czechoslovakia and Romania in the Versailles Systém*. Prague 2006, s. 173 – 177.

TÓTH, Andrej, NOVOTNÝ, Lukáš, STEHLÍK, Michal. *Národnostní menšiny v Československu 1918–1938. Od státu národnému ke státu národnostnímu?*. Praha 2012.

VAUGHAN, David. *Bitva o vlny. Rozhlas v mnichovské krizi*. Praha 2008.

Vojenské dějiny Československa. Díl III. (1918–1939). Praha 1987.

VONDRÁŠEK, Václav, Vojenské školství v období Mnichova. In: NĚMEČEK, Jan (ed.). *Mnichovská dohoda. Cesta k destrukci demokracie v Evropě*. Praha 2004, s. 312–323.

Periodika

Lidové noviny, 1938.

Národní listy, 1938.

Pestrý týden, 1938.

Internetové zdroje

<http://armada.vojenstvi.cz/predvalecna/opevneni/1.htm>.

<http://www.vhu.cz/1936-%E2%80%92-rok-strategickych-rozhodnuti/>.

<http://www.vhu.cz/1938-majova-zkouska-hranicarske-armady/>.

<http://www.vhu.cz/castecna-mobilizace-v-kvetnu-1938-od-domnenek-k-faktum/>.

7. PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Provokační leták fiktivní „Ligy českého Iva“ šířený německou propagandou na území Československa v květnu 1938

Zdroj: Vojenský historický ústav. Praha [online], [cit. 2015-04-01]. Dostupné z:<http://www.vhu.cz/castecna-mobilizace-v-kvetnu-1938-od-domnerek-k-faktum/>.

Příloha č. 2 – Známa propagační pohlednice z května 1938. V závěru mimořádných opatření jej vytesali záložníci, příslušníci pěšího pluku 152, v severočeských Podbořanech.

Zdroj: Vojenský historický ústav. Praha [online], [cit. 2015 - 04 - 01]. Dostupné z:<http://www.vhu.cz/castecna-mobilizace-v-kvetnu-1938-od-domnenek-k-faktum/>.

Příloha č. 3 – Kulometná hlídka SOS Rožany u Šluknova

Zdroj: Vojenský historický ústav. Praha [online], [cit. 2015-04-01]. Dostupné z:<http://www.vhu.cz/1938-majova-zkouska-hranicarske-armady/>.

Příloha č. 4 – Koncentrace německých vojsk podle zpráv zachycených československými zpravodajci

Zdroj: Vojenský ústřední archiv – Praha, MNO – HŠ, karton 23, inv. č. 481.

8. RESUMÉ

A partial mobilization in Czechoslovakia in May 1938 I chose as a topic of my thesis. Above all I focused on its causes, course and consequences. The aim of this thesis is to analyze the comprehensive treatment of the subject. I used direct methods and approaches and chronological analysis and comparison while writing.

The work consists of three basic chapters in which the following sections are logically incorporated. The first part deals with the strained relations between Czechoslovakia and Germany, which in connection with the March Anschluss of Austria were sharply deteriorated. Nor the attitudes of Great Britain and France to events in Central Europe are not helped with that situation. The following part of thesis represents the most important and longest chapter – May crisis. Its first parts focus on the cause of bad relationships between Germany and Czechoslovakia. They are followed up by subchapter dealing with the difficult situation of the Sudeten Germans in the border areas and the reasons for the termination of their peaceful coexistence with the Prague government. Furthermore the causes of partial mobilization – for example the false intelligence reports about the movements of the German armies at the edges of the Czechoslovak and the forthcoming local elections in Czechoslovakia, which preluded incidents of Henlein's groups in border areas. The next section analyzes and evaluates the progress of extraordinary military measures from 20 May to early June. It follows on diplomatic negotiations between Czechoslovakia, the Western powers, Germany and the Soviet Union.

The final chapter of this thesis represents a different interpretation of the May crisis, as at a different angles of view domestic and foreign historians sees it exactly.